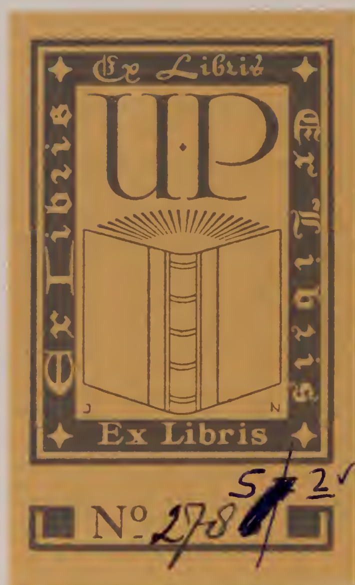

UNIV. OF MD. COLLEGE PARK
3 1430 00769088 8

Ex Libris
UP
Ex Libris
Ex Libris
J N
Ex Libris
N° 278[redacted]

BIJDRAGEN TOT DE GESCHIEDENIS

VAN DEN

NEDERLANDSCHEN BOEKHANDEL.

Kluit, Willem Pieter Sautijn, 1838-9?

BIJDRAGEN

TOT DE

GESCHIEDENIS

VAN DEN

NEDERLANDSCHEN BOEKHANDEL

UITGEGEVEN

DOOR DE

VEREENIGING TER BEVORDERING VAN DE BELANGEN DES BOEKHANDELS

2e DEEL

AMSTERDAM
P. N. VAN KAMPEN & ZOON
1885

STOOMDRUKKERIJ ROELOFFZEN & HÜBNER. — AMSTERDAM.

Een enkel woord moge deze eerste aflevering van het 2e deel der Bijdragen tot de geschiedenis van den Nederlandschen Boekhandel inleiden.

De groote moeielijkheid tot het verzamelen van bouwstoffen heeft ons doen besluiten op onbepaalde tijden enkele opstellen betreffende den Boekhandel het licht te doen zien.

Wij mochten den Heer Mr. Sautijn Kluit bereid vinden, met zijne bekende nauwkeurigheid op het gebied der journalistiek de geschiedenis van het Nieuwsblad te schrijven. Enkele bijzonderheden over andere vakbladen zijn daaraan toegevoegd.

Wij achten het hier de plaats, den hooggeachten schrijver onzen dank te betuigen voor zijne welwillendheid. Zeker zullen onze vakgenooten met belangstelling kennis nemen van de geschiedenis van een blad, dat reeds een halve eeuw een trouwe gids is geweest.

Een tweede stuk zal de briefwisseling bevatten van Daniel Elsevier met Nicolaas Heinsius, bewerkt door Mr. N. de Roever.

Zal onze Commissie echter aan hare opdracht kunnen voldoen, dan moet zij een beroep doen op veler medewerking en beveelt zij zich aan niet alleen voor aanteekeningen, die voor de geschiedenis van onzen handel belangrijk kunnen zijn, maar ook voor de aanwijzing van stukken in oudere en nieuwere dagbladen en tijdschriften, waarvan een overdruk in onze Bijdragen zou te huis behooren.

Hiertoe vragen wij een ieder: „Ay help een luttel dragen".

De Commissie tot het bijeenbrengen van bouwstoffen voor de geschiedenis van den Nederl. Boekhandel.

A. C. KRUSEMAN.
LOUIS D. PETIT.
R. W. P. DE VRIES.

HAARLEM, LEIDEN en AMSTERDAM,
October 1885.

DE NIEUWSBLADEN VOOR DEN BOEKHANDEL.

(Nieuwsblad v. d. Boekh. — Weekblad v. d. Boekh. — De Kolporteur e. a.)

DOOR

MR. W. P. SAUTIJN KLUIT.

Waarschijnlijk zou mijne keus nooit zijn gevallen op het Nieuwsblad voor den Boekhandel tot proeve van bewerking der geschiedenis van een Noord-Nederlandsch weekblad, daar de lotgevallen van dit blad van geen algemeene beteekenis zijn, en het blad als vakblad stellig een' beteren geschiedschrijver kon treffen dan een' oningewijde in zijne geheimen. Het blijft dan ook geheel voor rekening van de leden der Commissie belast met de samenstelling van dezen bundel, die mij bij herhaling uitnoodigden tot deze bewerking, dat een leek in het vak van boekhandel dit onderwerp behandelt, en als vakgenooten mogen zij zich hierover vooral verantwoorden tegenover een voorgeslacht, dat, zooals straks zal blijken, liefst het Nieuwsblad een gesloten boek hield voor ieder buiten het vak.

De boekhandelaar S. De Visser, op het Plein te 's Gravenhage, bij wien de *Lijst van nieuw uitgekomen boeken*, sedert Januari 1790 te Amsterdam door A. B. Saakes maandelijks uitgegeven, van Januari 1820 tot het einde van 1824, „Gedrukt voor Rekening van de Vereeniging ter bevordering der Belangen

van den Nederlandschen Boekhandel," het licht had gezien, verzond in dato 10 December 1833 als Proefblad het eerste nummer van een nieuw weekblad, onder den titel van *Letterkundig Nieuwsblad,* en onder de dagteekening van Woensdag 8 Januari 1834. Gedrukt in 4 blz. 4°., verdeeld in twee kolommen, was dit Proefblad voorzien van een zinnebeeldig vignet, waarin Minerva, de aardbol, een schip, een bijenkorf, enz. voorkwamen; en de prijs van het blad, dat iederen Woensdag zou worden uitgegeven, werd bij abonnement van drie maanden gesteld op *f* 1.20 franco in alle steden van het Rijk. „Dit blad," aldus luidde het in het daarin voorkomende Prospectus, „zal steeds, aan des zelfs titel beantwoordende, niets anders bevatten dan berigten en aankondigingen, die van een' letterkundigen aard zijn, of den handel in boeken, prentwerken enz. betreffen; en, in die orde, als waarvan dit proefblad ten voorbeeld strekt, eene verscheidenheid van, thans verspreidde (*sic*) en daardoor vaak verloren gaande, berigten zamenvatten. Hetzelve zal, voor den geringen prijs, boven gemeld, eenmaal 's weeks, en wel Woensdags, worden uitgegeven. Op Woensdag den 8sten Januarij 1834 zal N°. 1 in 't licht verschijnen. Men gelieve zich vóór den 25sten December aanstaande te abonneren." Uit den aard der zaak behoort een dergelijk Proefblad, geen deel uitmakende van de daarbij voorgenomen uitgave, tot de bibliographische zeldzaamheden. Het komt dan ook niet voor in het exemplaar van het Nieuwsblad voor den Boekhandel in de Bibliotheek van de Vereeniging. Ruim achttien jaren geleden intusschen had ik het geluk er een exemplaar van aan te treffen in eene particuliere verzameling van couranten. Had de Heer Chrétien Guillaume Caarelsen, — te Amsterdam in den boekhandel werkzaam, van wiens hand in het Nieuwsblad voor den Boekhandel van Dinsdag 31 Augustus 1875, N°. 69, blz. 387, de geschiedenis van het eerste jaar van het Nieuwsblad verscheen, oorspronkelijk eene lezing door hem gehouden op eene van de vergaderingen der in 1878 opgeheven Vereeniging van Jonge Lieden in den Boekhandel werkzaam, maar verder niet vervolgd, daar de schrijver in Januari 1876 naar Batavia vertrok, waar hij in betrekking kwam bij de Heeren G. Kolff & C°., terwijl

hij dezen zomer, na eene langdurige ongesteldheid, in den ouderdom van 34 jaar, te Soerabaya overleed, — had, zeg ik, de Heer Caarelsen bedoeld Proefblad gekend, dan had hij zich niet verwonderd dat in het eerste nummer van het weldra gevolgde blad geen enkel bericht voorkomt over het doel en de oorzaak der uitgave; en zeker had hij niet de opmerking teruggehouden, dat de titel van het eigenlijk gezegde blad niet geheel overeenkomt met dien van het Proefblad, en dat ook het vignet daarop niet voorkomt.

Nederlandsch Letterkundig Nieuwsblad — niet Letterkundig Nieuwsblad, zooals het Proefblad beloofde — was de titel van het blad, waarvan N°. 1 de dagteekening draagt van „Woensdag, den 8 Januarij" 1834, en onderaan het adres heeft: *Te 's Gravenhage, bij S. De Visser.* Gedrukt in 4 blz. 4°, in twee kolommen, mist het blad het vignet voorkomende op het Proefblad, maar is natuurlijk voorzien van twee zegelmerken: „Buitengewoon-Zegel. Zuid-Holland. 1½ C.", en: „Koningryk der Nederlanden. Buitengewoon te Zegelen." Onder den titel leest men: „Men kan zich voor dit blad ('t welk iederen Woensdag zal worden uitgegeven), in alle Boekwinkels abonneeren. De prijs per drie maanden, franco in alle Steden van het Rijk, is *f* 1.20." Met N°. 14, van Woensdag 9 April, werd daaraan toegevoegd: „Advertentien à 5 cents per regel", en met N°. 23, van Woensdag 11 Juni, nogmaals: „Ingezonden advertentien van ter vertaling aangekondigde Boeken worden gratis geplaatst." Het eerste nummer bevatte de volgende rubrieken: „Binnenlandsch Letternieuws", namelijk een „Extract uit de Staatscourant van 6 Januarij 1834", en wel het gedeelte luidende: „Bij het Departement van Binnenlandsche Zaken zijn, behalve de gewone dagbladen, ingekomen de navolgende werken: Boekwerken, Herdrukken, Tijdschriften;" dan: „Advertentien. *a.* Nieuw uitgekomen Boek- en Kunstwerken. *b.* Uit te geven werken. *c.* Vertalingen;" daarop: „Berigten aan Boekhandelaren, enz."; ten slotte: „Buitenlandsch Letternieuws." Dat aan die rubrieken gemakkelijk eenige uitbreiding kon worden gegeven, en dat ze die ook werkelijk kregen, spreekt van zelf; intusschen bepaal ik mij,

wat dit punt betreft, er toe met te wijzen op hetgeen de uitgever aan het slot van het reeds vermelde N°. 23 volgenderwijs mededeelde: „Om aan het verzoek van sommigen onzer lezers te voldoen, zullen wij voortaan, 's wekelijks, ons blad doen eindigen met eene opgave der in Duitschland nieuw uitgekomene werken. Wij hebben maatregelen genomen, om zulk eene lijst zoowel spoedig als volledig te kunnen geven, en zullen alleen zoodanige werken niet daarin opnemen, die ons voorkomen voor ons Publiek volstrekt niet belangrijk te zijn"; en met dit korte woord werd de rubriek van „Nieuw uitgekomen Hoogduitsche werken" geopend. Zoo werd ook aan het begin van N°. 32, van Woensdag 13 Augustus, aan HH. Boekhandelaren het volgende medegedeeld: „Op verzoek van sommige onzer geachte geabonneerden zullen wij van nu af aan GRATIS in het *Binnenlandsch Letternieuws* eene opgave doen van *overgegane Copijen*, met prijsopgave, indien deze vermindering hebben ondergaan, onder de rubriek van **overgegane copijen**. De redactie noodigt derhalve HH. Boekhandelaren uit, om de opgave van door hen aangekochte copijen *franco* aan haar toe te zenden, als wanneer dezelve, zoo spoedig mogelijk, zullen worden geplaatst."

Het laatste nummer van het Nederlandsch Letterkundig Nieuwsblad was N°. 39, van „Woensdag, den 1 October" 1834; S. De Visser gaf daarin aan het begin het volgende „Berigt", dd. 30 September 1834: „De ondergeteekende berigt bij deze aan HH. Geabonneerden, dat dit blad, op aanzoek van HH. Boekhandelaren, *van nu af aan*, geheel en al aan den BOEKHANDEL zal worden toegewijd, en daarom ook voortaan ALLÉÉN VOOR HH. BOEKHANDELAREN zal worden verkrijgbaar gesteld, onder den titel van: *Nieuwsblad voor den Boekhandel*; terwijl hij HH. Confraters verders verwijst op de Circulaire in 't Proefblad, *den* 17 *Sept. ll.*"

Ook van gemeld Proefblad is geen exemplaar voorhanden in de verzameling van het Nieuwsblad voor den Boekhandel in de Bibliotheek van de Vereeniging; aan het mijne, indertijd eene vriendelijke gave van den Heer Adriaan Bom, heeft

de tand des tijds ernstig geknaagd. Het heeft tot titel: *Nieuwsblad voor den Boekhandel,* en die titel is gedrukt met eene veel krachtiger lettersoort dan de titel van het blad, dat het straks zou vervangen. Het droeg de dagteekening van „Woensdag, den 17 September" 1834, en was onderaan voorzien van hetzelfde adres als het Nederlandsch Letterkundig Nieuwsblad; evenals dit blad was de vorm 4 blz. 4°, in twee kolommen, met de beide vroeger vermelde zegelmerken. Onder het hoofd las men: „Prijs, per drie maanden, *f* 1.50. Advertentien Gratis." Het bevatte de volgende „Circulaire aan alle Heeren Boekhandelaren."

„'s Gravenhage, den 17 September 1834."

„Zeer Geachte Confraters!"

„Van vele kanten aangezocht zijnde, om het *Letterkundig Nieuwsblad* (sedert Januarij dezes jaars door mij uitgegeven) geheel en al ten dienste van den Boekhandel te doen strekken, zoo heb ik, in verwachting van eene algemeene medewerking van uwe zijde, besloten, om, onder bovenstaanden titel, dit blad in het vervolg geheel ten nutte der HH. Boekhandelaren te doen strekken."

„Dit blad, hetwelk NIET als een eerste blad, maar alleen als een PROEVE of MODEL moet beschouwd worden (en daarom *gratis* wordt uitgegeven), maakt u, zonder verdere omschrijving, met den aard van hetzelve genoegzaam bekend; en zal u dan ook het *nut* en het *voordeel*, dat ieder Boekverkooper daarvan trekken kan, gemakkelijk in het oog doen vallen."

„Hoe menigmaal toch heeft een' onzer zijnen medehandelaren iets mede te deelen, of te verzoeken, waartoe hij nu, eene circulaire bezigende, aanmerkelijke onkosten maken moet, hetgeen hem dan niet meer dan eenige centen kosten kan, en waarvan hij zeker is, dat zulks op den bepaalden tijd ter kennisse van een ieder is gebragt."

„Tot dat einde zal dit blad (evenals nu) éénmaal 's weeks (des *Woensdags*) worden uitgegeven."

„Alle advertentien, circulaires, enz. (welke *franco* zullen

moeten ingezonden worden), zullen voor de geabonneerden

gratis worden geplaatst,

doch aan niet geabonneerden zal 10 *cents* per regel berekend worden. Het spreekt van zelve, dat die artikelen, welke aan zegelregt onderworpen zijn, en waarvan dus door mij aan den Lande 35 *cents* moet worden uitbetaald, aan een ieder, wien zulks betreft, wordt gerekend."

„Uiterlijk *Zaturdag* behooren de te plaatsen stukken bij mij *ontvangen* te worden; iets van weinige regels uiterlijk *'s Maandags.*"

„De prijs voor ieder abonnement is *f* 1.50 per drie maanden, waarvoor, zonder korting of advis, geheel buiten alle gewone boekrekening, wordt gedisponeerd."

„Daar ik niet twijfel, of al mijne geachte confraters zullen het nuttige, ja onontbeerlijke van dit blad inziende, gaarne *dertig stuivers* in de drie maanden hiervoor over hebben; zoo heb ik het niet onvoegzaam gerekend, hierbij het verzoek te voegen: om, in geval men zich **niet** verkiest te abonneeren, dit blad, onder kruisband (maar vooral met den naam van den terugzender voorzien), per post, BINNEN TWEE DAGEN terug te zenden; zullende ik het er alzoo voor houden, dat men zich als geabonneerde aanmerkt, wanneer zulks *niet* geschied is *vóór* aanstaande Dingsdag, den 22 September 1834."

„*UWelEd. geh. Dienaar*",
„S. DE VISSER."

De rubrieken voorkomende in dit Proefblad waren: „Nieuw uitgekomen werken: Nederduitsche, Fransche, Engelsche, Hoogduitsche"; „Overgegane Kopijen"; „Verkoopingen"; „Vertalingen" met de aanteekening: „Maandelijks zullen onder deze rubriek worden opgenomen, ten einde deze lijst, zoo veel mogelijk, kompleet te maken, al die werken, welke te vinden zijn in de vertalingslijst, en welke niet vroeger door ons waren aangekondigd;" (met die „vertalingslijst" moet zijn bedoeld de „Naamlijst van Boeken die ter Vertaaling zijn Aangekondigd" mede door A. B. Saakes te

Amsterdam in Januari 1790 begonnen, sedert 1801 door J. Tiel aldaar voortgezet, en sedert 1822 door C. L. Schleijer aldaar); eindelijk de rubrieken: „Advertentien", en „Mengelingen".

Onder dezelfde dagteekening van „Woensdag, den 1 October" 1834, waarmede het laatste nummer van het Nederlandsch Letterkundig Nieuwsblad het licht zag, verscheen ook het eerste nummer van het Nieuwsblad voor den Boekhandel, in vorm en uiterlijk geheel overeenkomende met het verschenen Proefblad. In N°. 2, van „Woensdag, den 8 October", 6 blz. groot, richtte S. De Visser volgenderwijs het woord „Aan HH. Geabonneerden", zijne „Geachte Confraters":

„Na UEd. mijnen dank te hebben gebragt voor de algemeene deelneming in dit blad, ben ik zoo vrij, het volgende te berigten: dat ik *al* de advertentien, die ik ontving, willende plaatsen, ditmaal *gratis* een SUPPLEMENT bij dit nommer voege; doch dat het oogmerk van dit Blad natuurlijk *niet* is, om boeken aan te kondigen, welke op de gewone wijs verschenen en alom verzonden zijn (als of zulks voor particulieren was), daar deze boeken reeds van zelve opgenomen worden in de lijst van *Uitgekomen werken*; is er echter iets bijzonders op te merken bij een of ander werk, dan kan eene annonce, deswege voor de Confraters belangrijk, ja zelfs noodzakelijk worden; bijv. een werk dat *niet in commissie* wordt verzonden, enz., enz."

„Kan het (niettegenstaande het boven gezegde) aan sommige der Confraters aangenaam zijn, nu en dan eene *gewone* annonce van uitgegeven boeken te plaatsen, zoo zal zulks bij plaatsruimte altijd geschieden, doch in het tegengestelde geval wel eens tot een volgend nommer moeten verschoven worden, dewijl alle noodzakelijke stukken *dadelijk* worden geplaatst; en wanneer soms voor deze laatsten in de gewone Courant plaats te kort schiet, zal er 's Vrijdags daaraanvolgende een extra nommer worden uitgegeven à 10 *cents*, welke geringe verhooging op de abonnementsprijs zich ieder Confrater gewis gaarne zal getroosten."

„Verders zullen alle ter zake dienende aanmerkingen van HH. Confraters mij regt aangenaam zijn en (zoo als reeds aan de opvolging van eene verandering in den kruisband blijkt) worden opgevolgd."

Reeds in de eerste maand van het bestaan van het Nieuwsblad sprak de behoefte aan „een extra nommer", dat als N°. 4* (in N°. 4 aangekondigd) op „Vrijdag, den 24 October" verscheen met de aanwijzing: „Dit extra nommer wordt à 10 cents voor HH. Geabonneerden afgeleverd." Het was naar aanleiding dat in N°. 3 de boekverkooper K. Van Hulst te Kampen had medegedeeld, hoe zijn bindersknecht Jan De Graaf, tegen alle regelen van goede trouw, was overgegaan bij J. A. M. W. Le Sage Ten Broek te Alkmaar, en dat deze in N°. 4 had aangetoond, hoe dit geval zich eenigszins anders had toegedragen, dat een „Boekhandelaar" in dit eerste extra nommer den wensch uitsprak dat het blad niet voor „partikuliere geschilpunten" zou openstaan, van welk verlangen de redactie onmiddellijk partij trok om te verklaren, dat „aan alle *twistgeschrijf* voortaan GEEN plaats (zou) worden ingeruimd."

Aan de vrijgevige bepaling in het Proefblad aangegeven, dat alle advertentiën voor geabonneerden gratis zouden worden geplaatst, moest al zeer spoedig eenige beperking worden gesteld; vandaar de mededeeling aan het slot van N°. 6, van „Woensdag, den 5 November": „De Redactie verwittigt bij deze Heeren Boekhandelaren, dat, ingeval van toezending van zoodanige advertentien, welke men MEER dan ÉÉNMAAL wil geplaatst hebben, voor iedere herhaling 10 *cents* per regel zal worden berekend; terwijl zij tevens deze gelegenheid waarneemt, om HH. Confraters ten vriendelijkste te verzoeken, van haar te verschoonen van *zoodanige* aankondigingen, welke wel voor lezers der Haarlemmer Courant, maar voor den Boekhandel niet van eenig belang zijn." Dientengevolge werd in het hoofd van N°. 7, van „Woensdag, den 12 November", aan het „Advertentiën Gratis" toegevoegd: „Herhalingen à 10 cents per regel."

Had de uitgever aan de 5de en 6de bladzijde van het tweede nummer, in zijn schrijven aan geabonneerden in dat nummer, den naam gegeven van „Supplement", aan soortgelijke bladzijden toegevoegd aan N°. 8, van „Woensdag, den 19 November", en N°. 11, van „Donderdag, den 11 December", gaf hij daarentegen den naam van „inlegblaadje". Aan het slot van

eerstgenoemd nummer heette het: „Om de toegezondene advertentiën alle *deze* week te kunnen opnemen, en de prijs zoo min mogelijk door extra-nommers willende verhoogen, zoo wordt dit inlegblaadje voor *ditmaal* GRATIS afgeleverd.″ — „Dit nommer wordt, uit hoofde van dit inlegblaadje, in plaats van *Dingsdag* eerst *Woensdag* aan de HH. Confraters afgeleverd.″ Aan het slot van laatstgenoemd nummer daarentegen werd gezegd: „Dit nommer wordt, uit hoofde van het inlegblaadje, hetwelk GRATIS hierbij gevoegd is, *Donderdag,* in plaats van *Woensdag,* uitgegeven,″ alsof Woensdag de gewone dag van verschijnen was, en niet Dinsdag, zooals in N°. 8 was aangewezen, onder de dagteekening namelijk van den Woensdag.

Slechts 14 nummers van het Nieuwsblad konden in 1834 het licht zien; toch werd over dat driemaandelijksch tijdvak van October tot December 1834 een zeer uitvoerig Register, 12 blz. 4°., in 2 kol., geleverd, verdeeld in dezelfde afdeelingen of rubrieken als indertijd in het Proefblad waren aangewezen: „Nieuw uitgekomen werken (In Nederland. In Duitschland. In Frankrijk. In Engeland)″; „Overgegane Kopijen″; „Verkoopingen″; „Vertalingen″; „Advertentien enz.″; en „Mengelingen.″ Dit Register verscheen reeds in het laatst van Februari 1835, zooals onder meer blijkt uit het schrijven dat S. De Visser aan het hoofd van N°. 8, van „Woensdag, den 25 Februarij″ 1835 plaatste, gericht tot zijne „Zeer geachte Confraters, Geabonneerden op dit Nieuwsblad voor den Boekhandel″, en dat van den volgenden inhoud was:

„Ik acht het niet onnoodzakelijk, u bij ’t begin van dezen jaargang omtrent dit *Nieuwsblad* een en ander te melden. Met genoegen zie ik eene algemeene deelneming in hetzelve, welke sedert de uitgave van het eerste nommer nog steeds toegenomen is; hetwelk mij daarom vrij doet zeggen, dat iedere advertentie, in hetzelve geplaatst, genoegzaam door ieder Boekhandelaar gelezen wordt. Niettegenstaande deze algemeene deelneming, heb ik op het eerste kwartaal nog aanmerkelijk toegelegd; ik had namelijk gerekwesteerd, om al geheele *vrijstelling van zegelregt,* niet om *mijn* voordeel, maar wel, dat van ons allen te behartigen; zulks is echter geweigerd, en heeft

men bovendien besloten, dat *alle* aankondigingen van Boeken, met den naam des uitgevers en prijsopgave, voor ieder boek aan een zegelregt van 35 *cents* onderhevig zijn, even zoo ook alle overgegane *Copijen*, *Vertalingen* en *Verkoopingen*; in dier voege echter, dat verschillende boeken, door één' Boekverkooper ter vertaling aangekondigd of aangekocht, met één zegelregt zullen worden belast. Dit dringt mij dan ook, om HH. Confraters bij deze te berigten, dat ik Hun Ed. ook hiervan het zegelregt in rekening brengen zal (hiervan zijn uitgezonderd de boeken, geplaatst onder de rubriek: *nieuw uitgekomen Boeken*); terwijl de kosten daarvan, voor zoo verre Oct.—Dec. aangaat, door mij alléén gedragen zijn. Hierbij ontvangt UEd. ook het Register op de eerste drie maanden, iets, hetwelk mij bij eigene ondervinding gebleken is, hoogst nuttig te zijn, waarom ik niet twijfel, of ieder Confrater zal hetzelve voor den zoo matigen prijs van 25 *cents* gaarne behouden; terwijl ik Hun Ed., die hetzelve *niet* verkiezen te behouden, ten vriendelijkste verzoek, mij hetzelve *binnen drie dagen*, onder kruisbanden, met opgave huns *naam* terug te zenden.”

„Voor het overige beveel ik dit blad aan de aandacht van HH. Confraters aan, en hoop, dat zij, vooral ten opzigte van *vertalingen*, hiervan gebruik zullen maken, wordende deze (ook bij herhaling) *gratis* geplaatst.”

Een „Noodig Berigt” dat de uitgever aan het slot van N°. 12 en 13, van „Woensdag, den 25 Maart” en van „Woensdag, den 1 April” 1835, plaatste, maar dat eigenlijk slechts eene herinnering was aan „HH. Confraters” betreffende de voorwaarden van inteekening en plaatsing van advertentiën, behelsde twee punten waarop tot dusver óf in het geheel niet, óf althans niet scherp genoeg de aandacht was gevestigd. Het eene punt was, dat alle aankondigingen van vertalingen geheel gratis 3 malen werden geplaatst, het tweede punt, vroeger reeds duidelijk genoeg aangewezen in het laatste nommer van het Nederlandsch Letterkundig Nieuwsblad, dat het Nieuwsblad aan particulieren niet werd geleverd. Eenige maanden later kwam de uitgever op dit punt terug, en wel aan het hoofd van het eerste Gratis-Bijvoegsel tot het Nieuwsblad, toe-

gevoegd aan N°. 32, van „Woensdag, den 12 Augustus" 1835, waar hij, dd. 's Gravenhage, 10 Aug. 1835, het volgende plaatste:

„Het is den Ondergeteekende op eene toevallige wijze kenbaar geworden, dat er enkele particulieren zijn, die gaarne dit blad zouden willen bezitten — en hun zulks geweigerd zijnde, zich meenden te mogen beroemen „van hetzelve dan wel elders van een ander' Boekhandelaar te zullen bekomen." — Ik hoop dat deze regelen mogen strekken, om dergelijke personen, in het vervolg, overal hetzelfde onthaal te doen ondervinden — en om zulks ook vooral voor jonge Boekhandelaren (ten overstaan hunner begunstigers, die dit blad soms mogten begeeren in handen te nemen) gemakkelijk te maken, zoo kan dit berigt dan dienen, om de zoodanigen te laten lezen: *dat dit blad eenig en alleen voor Boekverkoopers*, en allen drang, om hetzelve buiten dit vak te bezitten, *onbeschaamdheid* is — en kortaf geweigerd moet worden; want even zoo zou men dan eene gedrukte Circulaire enz. te lezen kunnen vragen."

„Ik hoop niet, dat er onder al de Confraters iemand zoo dwaas zal wezen, die, tot het verderven van eigen handel, de hand zal leenen — doch werd er ooit iemand gevonden, die zulks deed, door dit blad, aan wien ook, te verkoopen: zoo zal de Ondergeteekende het van zijn' pligt rekenen, het *nut* van den Boekhandel boven zijn *eigen voordeel* te achten, en aan den zoodanigen dit Nieuwsblad *niet* meer te zenden."

Omtrent den jaargang 1835 valt verder nog op te merken, hoe N°. 40, van „Woensdag, den 7 October", voor het eerst 8 blz. groot was, en dat daarom in het hoofd de waarschuwing werd geplaatst, die voortaan in gelijke gevallen werd opgenomen: „Voor dit dubbelde Nommer wordt 10 cents meer berekend", en hoe aan het begin van N°. 43, van „Woensdag, den 28 October" door den uitgever het volgende werd geplaatst: „HH. Geabonneerden worden ten vriendelijkste verzocht, om te zorgen, dat de Advertentien voor dit Blad uiterlijk Maandag bij mij ontvangen worden, wil men zeker zijn, dat dezelve in het eerstvolgend Nommer worden geplaatst. Meermalen is men genoodzaakt geworden, om de uitgave van dit Blad een dag

te verschuiven, ten einde aan het verzoek van HH. Inzenders te kunnen voldoen, welker Advertentien nog geplaatst zijn, nadat dit Blad reeds in proef was." En, afkeerig als de redactie was van alle twistgeschrijf, maakte S. De Visser in N°. 51, van „Woensdag, den 23 December", dit bekend: „Nogmaals wordt aan alle Confraters verzocht, om in dit Blad geene Advertentien, die personaliteiten bevatten, in te zenden — daar zulke artikelen (al worden dezelve ook kunstiglyk in boekhandels-annonces ingevlochten) *niet* meer zullen geplaatst worden, al ware het ook, dat dit Blad daardoor een abonnement verloor."

Wat het Register over den jaargang 1835 betreft, hieromtrent valt het volgende op te merken. Aan het slot van N°. 50, van „Woensdag, den 16 December", schreef de uitgever in dato 15 December 1835:

„Daar de ondervinding het heeft bewezen, dat een geregeld Register op dit blad als hoogst nuttig mag beschouwd worden, heeft de Redactie een Register vervaardigd, hetwelk, met een garmond letter gezet, à 74 regels per kolom, circa 10 halve vellen of 80 kolommen zal beslaan, en 10 cents per halfvel zal berekend worden, en in alle gevalle den prijs van *f* 1.20 niet te boven zal gaan."

„Ten einde te kunnen berekenen, of hetzelve kan worden uitgegeven, worden HH. Confraters ten vriendelijkste verzocht, om mij binnen 8 dagen na dato dezes te informeeren, indien zij zulks bij de uitgave niet verkiezen te ontvangen; zullende het stilzwijgen anders als bestelling worden aangemerkt."

De liefhebberij voor dit Register moet intusschen zeer gering zijn geweest, zoodat de uitgave achterwege bleef; want achter den jaargang 1835 van het exemplaar van het Nieuwsblad in de Bibliotheek der Vereeniging vindt men een soort van proefblad-Register, 1 blz. 4°., aan het hoofd waarvan S. De Visser en Zoon, in dato 's Gravenhage, den 16den Mei 1837, het volgende zeggen:

„Op aanzoek van sommige HH. Confraters, en overtuigd van de nuttigheid, zijn wij voornemens om, in voege als hieronder is aangewezen, zoo spoedig mogelijk uit te geven een

Register op het Nieuwsblad voor den Boekhandel, over de jaren 1835 en 1836. — Ten einde hetzelve niet onnoodig te vergrooten, zullen wij ons bepalen met alle in ons Land uitgegevene werken, welke in het Nieuwsblad, zoo onder de *nieuw uitgekomene boeken*, als in gewone *advertentien* en *overgegane copijen* voorkomen, in één doorloopend alphabet op te nemen, waarvan de *eerste* cijfer, achter de (*sic*) titel geplaatst, het nommer der courant, de *tweede* kolom, waar dezelve in te vinden is, zal aanduiden, terwijl een tweede alphabet de ter vertaling aangekondigde werken zal bevatten."

„Die HH. Boekhandelaren, welke bovenstaande Registers (waarbij hun tevens titels zullen geworden), welke ieder tegen 50 à 60 cents zullen worden berekend, NIET zouden verkiezen, worden verzocht *dit* blaadje, onder kruisband, BINNEN DRIE DAGEN aan ons terug te zenden, met Hun Eds. naam, zullende wij Hun Ed. anders als dezelve bestellende aanteekenen."

„Wanneer men, ter completering, de mankeerende bladen ons franco wil aanvragen, zullen wij die (zoo ver de voorraad strekt) *gratis* afleveren."

Zoo dan is het Register over 1835, dat geheel alphabetisch was, en slechts één onder-rubriek: „Ter vertaling aangekondigde werken" opleverde, eerst vrij laat in 1837 verschenen.

Het zooeven vermelde proefblad-Register van 16 Mei 1837 was onderteekend door S. De Visser en Zoon. Die firma was toen reeds ruim een jaar oud; immers, doordien de uitgever zijnen oudsten zoon in zijne zaak had opgenomen, was met N°. 17, van „Woensdag, den 27 April" 1836 het adres onder het Nieuwsblad geworden: *Te 's Gravenhage, bij S. De Visser en Zoon.* In ditzelfde jaar werden ook met N°. 38, van „Woensdag, den 21 September", de mededeelingen in het hoofd van het blad in drieën gesplitst; in het midden werd nu het „Abonnement, per 3 maanden, *f* 1.50" geplaatst, en aan weerszijden hiervan: „Advertentien worden éénmaal gratis geplaatst; doch bij de herhaling derzelve à 10 cents de regel berekend"; en: „Voor iedere (zoo wel gratis als andere) Advertentie wordt het verschot van 35 cents zegelregt voor het Land en de briefport in rekening gebragt."

Bij het begin van 1837 werd het Nieuwsblad versierd met een vignet voorstellende eene verzameling van boekdrukkers- en boekverkoopers benoodigdheden, of zinnebeelden. Dientengevolge werd eene andere titel-letter ingevoerd. Voortaan ook verscheen het blad op Donderdag, en werd het „Woensdag, den . . . .‟ vervangen door „Donderdag, 5 . . . .‟ Aan het hoofd van N°. 1 van 1837 schreven de uitgevers:

„Het strekt ons tot geen gering genoegen, om HH. Confraters bij den aanvang van den vierden jaargang van dit Blad te mogen berigten, dat hetzelve door hunne deelneming meer en meer tot ons voorgesteld doel gevorderd is, bijna door *alle* Boekhandelaren gelezen wordt, en alzoo die onderlinge dienst bewijst, die den handel zoo veel gemak aanbrengt.‟

„Het speet ons echter, dat aan ons verzoek, om de *Aankondigingen van Vertalingen* aan ons toe te zenden (welke *gratis* geplaatst worden), niet zoo algemeen werd voldaan; hoogst aangenaam zal het ons zijn, voor het vervolg wekelijks aangekondigde Vertalingen te moeten plaatsen.‟

„Mogten de bijdragen, die wij voor de rubriek *Mengelingen* gaarne ontvangen zullen, niet zoo zeer zijn toegewijd aan *personaliteiten;* waaromtrent wij, getrouw aan ons eenmaal opengelegd gevoelen, verpligt waren, meestal dezelve, die wij vroeger ontvingen, ter zijde te leggen; maar dienstbaar gemaakt worden ter aanwijzing en verbetering van helaas! vele ingeslopene misbruiken, en alzoo strekken ten nutte van onzen handel. In Frankrijk, en voornamelijk Duitschland, zijn dergelijke werken, waartoe de voornaamste Boekhandelaren gaarne hunnen naam leenen, zeer nuttig geweest, en waarom dan ook niet in ons land, dat zich gewis op vele kundige Handelaren beroemen mag, die ook door hunne pen voor onzen Handel het goede konden stichten.‟

„Aangenaam zou het ons zijn, indien wij dit jaar eindelijk de *Nederlandsche Wet op den Boekhandel* HH. Confraters mogten mededeelen, en dezelve gevolgd mogt worden door die *op het Zegel,* welke laatste gewis vele ophelderingen behoeft.‟

„Moge Boekdrukkunst en Boekhandel, Graveer- en Steendrukkunst en de daaraan verwante Houtsneêkunst ook dit jaar

meer en meer worden aangemoedigd, door vaderlandsliefde daartoe gedreven, opdat wij eenmaal den naburen mogten toonen, dat wij ook *zonder* hunne hulp iets kunnen daarstellen, *Nederland* waardig, *Nederland* de wieg en bakermat van *Laurens Koster !"*

Het jaargangs-cijfer: „(5de Jaargang)" werd voor de eerste maal bij den aanvang van 1838 boven het vignet aangebracht, terwijl gelijktijdig in den titel voor het woord „Nieuwsblad" eene nieuwe lettersoort werd gebezigd. En, terwijl de Registers over de jaargangen 1836 en 1837 waren ingericht geheel als dat over 1835, werd aan dat over 1838 toegevoegd eene afdeeling „Gemengde Berigten, welke in dezen Jaargang van het Nieuwsblad voorkomen en doelmatig zijn geacht om ook in het Register opgenomen te worden;" het volgende jaar, 1839, werd in het Register als 3de afdeeling ingevoegd: „Aankondiging van overgegane Fondsartikelen."

Bij den aanvang van 1839 werd voor het geheele hoofd eene nieuwe lettersoort gebezigd; verder werden de drie afdeelingen onder den titel ook met duidelijker letter gedrukt en door accolades gescheiden; het „à 10 cents de regel" werd „à 10 cents per regel", en het adres: *Te 's Gravenhage bij S. De Visser en Zoon.* — Hoe het gratis plaatsen van advertentiën eigenaardige moeielijkheden opleverde, blijkt uit de mededeeling der redactie in N°. 10, van Donderdag 7 Maart 1839, dat er inzenders van advertentiën waren, die door ze al te wijdloopig in te richten, misbruik maakten van de hun verleende vrijheid; maatregelen tot beperking werden niet door de redactie genomen, maar zij rekende op de heuschheid der inzenders. — Dat er aan den boekhandel van S. De Visser en Zoon, waarvan, blijkens eene advertentie in N°. 5, van Donderdag, 30 Januari 1840, L. Vroom sedert 1 Januari 1838 eigenaar was, in den zomer van 1839 iets heeft gehaperd, blijkt duidelijk uit de mededeeling gericht „Aan HH. Boekhandelaren", geplaatst aan het hoofd van N°. 28, van Donderdag 11 Juli 1839, aldus luidende: „Aan HH. Boekhandelaren. Zoo spoedig mogelijk zal de Boekhandel onder de firma der uitgevers van dit Blad gedreven, worden voortgezet; weshalve HH. Confraters verzocht worden, hunne

Advertentien geregeld onder het zelfde Adres op te zenden, zullende men met de uitgave van dit blad op den zelfden voet blijven voortgaan." Opheldering hieromtrent geeft echter niet soortgelijke mededeeling van de Heeren J. Van Baalen en Joh. Muller, dd. Rotterdam en Amsterdam, 15 Juli 1839, evenzoo gericht „Aan HH. Boekhandelaren", geplaatst aan het hoofd van N°. 29, van Donderdag 19 — lees: 18 Juli 1839, luidende: „De ondergeteekenden vermeenen aan HH. Confraters eene goede dienst te bewijzen, door hun de verzekering te geven, dat, de bij hen als *solide* bekende eigenaar van den Boekhandel, gedreven onder de firma S. De Visser en Zoon zoo wel in het belang der Confraters als van zich zelven, de affaire zal voortzetten. Zij vleijen zich dat dit berigt genoegzaam zijn zal om alle concurentie (*sic*) omtrent de uitgave van dit blad te doen ophouden."

Met die „concurentie omtrent de uitgave van" het Nieuwsblad, waarvan hier sprake is, werd zeer waarschijnlijk bedoeld de uitgave van een ander blad van soortgelijke strekking. Op Woensdag 17 Juli 1839 toch verscheen te Rotterdam bij S. Van Reyn Snoeck, en gedrukt bij J. Ph. Sterk, het eerste nummer van een *Weekblad voor den Boekhandel*, 4 blz. 4°., in 2 kol., met een vignet voorstellende de werkplaats eener drukkerij, en 2 zegels: „Koningryk der Nederlanden. Buitengewoon te Zegelen", en: „Buitengewoon-Zegel. 1½ C. Zuid-Holland". Aan de eene zijde van het vignet las men: „Prijs van dit Weekblad. Abonnement voor een jaar *f* 6; voor een half jaar *f* 3; voor drie maanden *f* 1.50. — Alle briefporten benevens de 35 cents zegelregt voor het rijk worden in rekening gebragt;" aan de andere zijde luidde het: „Prijs der Advertentien. Voor H.H geabonneerden op dit blad worden alle advertentien eenmaal gratis geplaatst, terwijl bij herhaling derzelve 10 cents per regel zal berekend worden. — H.H. Boekhandelaren nietgeabonneerd zijnde, kunnen hunne Advertentien à 10 cents per regel laten plaatsen." Aan het hoofd van het eerste nummer

richtte de uitgever zich volgenderwijs „Aan den Boekhandel″:

„Reeds lang deed zich, niettegenstaande het bestaande *Nieuwsblad voor den Boekhandel*, de behoefte gevoelen aan een blad, den Boekhandel toegewijd, hetwelk niet blootelijk opneemt alle ingezondene advertentien en tot opvulling eene opgave van sedert weken reeds in het licht gekomene boeken plaatst, maar wel een zoodanig, waarin men getrouwe opgave vindt van de jongstverschenen boek-werken, zoo wel van die, welke in ons Vaderland als op vreemden bodem het licht zagen. Ook is den (*sic*) Boekhandel in Europa te uitgebreid, dat dezelve voor zoodanig blad (ware het niet wekelijks, dan ten minste zoo menigvuldig de plaats het gedoogde) niet eenige letterkundige opgave, op onzen handel betrekking hebbende, zoude kunnen opleveren, en daardoor den inhoud van zoodanig blad meer belangrijkheid dan het bestaande bijzetten. Na dit een en ander overwogen, de mogelijkheid in gezien en de noodige bouwstoffen daartoe in gereedheid gemaakt te hebben, heeft de Ondergeteekende het genoegen, zijnen geachte Confraters dit proefblad aan te bieden. En daar men door slechts één nommer moeijelijk over de doorloopende belangrijkheid van dit uit te geven blad kan oordeelen, geeft hij hun de verzekering, dat de volgende nommers in getrouwheid van opgave der verschenen werken en der aangebodene vertalingen niet van dit proef-blad zullen verschillen.″

„De voorwaarden, waarop dit blad wordt uitgegeven, zijn de volgende″:

„1°. Wat den prijs betreft (zie boven.)″

„2°. De advertentiën, door H.H. Confraters (tevens geabonneerden op dit blad) ingezonden, worden *gratis* geplaatst, doch herhalingen worden à *tien* cents den regel berekend.″

„3°. Zullen alle verschotten van zegelregten en briefporten worden in rekening gebragt, elke drie maanden, te gelijk wanneer over het verschenen abonnement zal worden beschikt.″

„4°. Kan elk Boekhandelaar, geen geabonneerde op dit blad zijnde, echter zijne advertentien plaatsen, doch met dit onderscheid, dat hen, per regel, tien cents zal in reke-

ning worden gebragt, terwijl dezelve voor H.H. Geabonneerden gratis worden geplaatst".

"5°. Zullen alle ingezondene stukken met den Boekhandel eenigzins in betrekking staande, erkentelijk worden opgenomen; uitgenomen dezulke, welke op een of meer personen, al of niet genoemd, zullen gedoeld zijn, en voor hen eenen beleedigenden of onaangenamen inhoud zouden bevatten; deze worden terzijde gelegd, en, indien de inzender bekend is, aan hem terug gezonden."

"Verders verzoekt de ondergeteekende beleefdelijk aan al die Confraters, welke dit proefblad ontvangen, hem met hunne medewerkingen te willen ondersteunen tot de oprigting en instandhouding van een blad, hetwelk den Nederlandschen Boekhandel daardoor eenmaal onmisbaar worden kan. Indien hij in deze verwachting niet te leur gesteld maar krachtig ondersteund wordt door het toezenden van advertentien, van welken aard ook (mits betrekkelijk tot den Boekhandel) onder couvert van zijnen Correspondent, den Heer M. H. Schonekat, te Amsterdam, of wel dadelijk aan zijn adres, dan hoopt hij elken *Woensdag* een nommer van gemeld Weekblad het licht te doen zien."

In N°. 2, van Woensdag 24 Juli 1839, richtte de uitgever andermaal het volgende "Aan H.H. Geabonneerden!":

"De ondergeteekende erkentelijk voor de deelneming welke hij al dadelijk bij de uitgave van het eerste nommer van zijn Weekblad voor den Boekhandel heeft mogen ondervinden, bericht bij deze aan zijne geëerde Confraters en aanvankelijk reeds geabonneerden op dit blad, dat door het welgelukken zijner eerste pogingen om in het algemeen belang van den Boekhandel eenigzints nuttig te zijn, dat de voortgang van dit blad stellig zal plaats hebben, roepende hij dien ten gevolge beleefdelijk de hulp van zijne geachte Confraters en Geabonneerden in, door het toezenden hunner advertentien en letterkundige of andere bijdragen met den Boekhandel in betrekking staande, terwijl hij van zijnen kant niets zal achterwege laten om dit blad alle mogelijke belangrijkheid en getrouwheid der opgaven van de nieuwstuitgekomene Hollandsche, Fransche, Engelsche en

Hoogduitsche werken, benevens opgave der aangebodene werken ter vertaling, bij te zetten."

Omtrent dezen mededinger van het Nieuwsblad valt verder het volgende op te merken. Al is ook het Bijvoegsel, dat bij N°. 4, van Woensdag 7 Augustus 1839, gratis aan geabonneerden werd verstrekt, het eenigste dat gedurende het bestaan van het blad werd uitgegeven, en al is ook N°. 24, uitgegeven op Zaterdag 21 December 1839, ofschoon zonder eenige aanteekening, het eenig buitengewoon nummer dat van het blad verscheen, zoo vond het Weekblad toch flinken aftrek. De uitgever immers deelde in N°. 6, van Woensdag 21 Augustus 1839, mede, hoe hij „bij de oprichting — niet gerekend" had „op den bijval, welke hij — op deze onderneming" had „mogen ondervinden," en hoe hij „zich door de geringe oplage der eerste nommers in verlegenheid" bevond „om aan de aanvragen der dagelijks bijkomende deelnemers te kunnen voldoen"; tegelijkertijd werd medegedeeld, dat het blad voortaan op velin papier zou worden gedrukt, zonder dat daarom de prijs zou worden verhoogd. — In het adres werd het met N°. 9, van Woensdag 11 September 1839: „Te Rotterdam, bij S. van Reyn Snoeck. Gedrukt bij J. Ph. Sterk"; maar toen met N°. 14, van Woensdag 16 October 1839, in het hoofd voor het woord „Boekhandel" eene andere letter werd ingevoerd, en in de prijs-opgaven enkele verduidelijkingen werden aangebracht, verviel in het adres de aanwijzing van den drukker. Toen later, nadat N°. 26 op 1 Januari 1840 was verschenen, den 8sten Januari 1840 wederom N°. 1 het licht zag met de aanwijzing „Tweede Jaargang", las men onderaan het blad, boven het adres, „Gedrukt bij C. Blommendaal, te Rotterdam." En terwijl met N°. 8, van Woensdag 26 Februari 1840, het adres werd: „Te Rotterdam, bij S. Van Reyn Snoeck en H. W. Van Harderwyk", werd met N°. 13, van Woensdag 1 April 1840, onder dat adres geplaatst: „Gedrukt bij W. Bruining, te Rotterdam."

Het laatste nummer van het Weekblad voor den Boekhandel was N°. 26, van Woensdag 1 Juli 1840, waarin S. Van Reyn Snoeck en H. W. Van Harderwijk kennis gaven, dat zij het blad

en alles wat daartoe betrekking had aan den Boekhandelaar J. L. C. Jacob te Rotterdam hadden overgedaan.

Jean Louis Charles Jacob, in den ouderdom van ruim 59 jaren te 's Gravenhage overleden op 24 Juni 1865 [1]), was Zwitser van geboorte; op zeer jeugdigen leeftijd herwaarts gekomen met zijnen vader, dien hij weldra moest verliezen, werd hij door zijne voogden geplaatst op eene kostschool te St. Oedenrode, waar hij eene uitstekende opvoeding kreeg, en vooral eene buitengewone kennis opdeed van de Fransche taal en letterkunde, waarvoor hij zijn leven lang eene groote voorliefde behield. Toen het op de keus van een beroep aankwam, werd hij wegens zijn hart voor den boekhandel als leerling geplaatst in de zaak van den boekhandelaar-dichter Joh. Immerzeel Jr., destijds te 's Gravenhage gevestigd. Omstreeks 1830 richtte hij zelf te Rotterdam eene zaak op, waarbij de Fransche boekhandel op den voorgrond stond. Weldra echter kreeg zijne liefde voor den ouden boekhandel de bovenhand, en, mede ten gevolge van zijne zwakke gezondheid, deed hij, naar 't schijnt in 1840, zijnen Franschen boekhandel over aan den Heer Van Reyn Snoeck, en vestigde hij zich te 's Gravenhage als antiquaar.

Intusschen had L. Vroom, die, gelijk we zagen, sedert 1 Januari 1838 eigenaar was van den boekhandel van S. De Visser en Zoon te 's Gravenhage, deze zaak met 1 Januari 1840 weder verkocht aan den Heer J. M. Van 't Haaff. Dientengevolge was met N°. 6, van Donderdag 6 Februari 1840, het adres van het Nieuwsblad voor den Boekhandel geworden: „Te 's Gravenhage bij J. M. Van 't Haaff"; voorloopig bleef het bij die wijziging; alleen werd met N°. 21, van Donderdag 21 Mei 1840, in het hoofd het „Advertentien worden éénmaal gratis geplaatst" verduidelijkt door de tusschenvoeging: „voor HH. Geabonneerden." Maar in N°. 29, van Donderdag 16 Juli 1840, deelde J. M. Van 't Haaff in eene advertentie, dd. 14

---

[1]) Zie J. J. B.(elinfante) en Fred. Muller in Nieuwsblad voor den Boekhandel 1865, N°. 28 en 31, het laatstgemelde overgenomen in Bijdragen tot de Gesch. v. d. Nederl. Boekhandel, dl. 1, blz. 119; zie ook de inleiding tot den Catalogue-Jacob, La Haye, Van Stockum, Nov. 1865.

Juli, mede, „dat, ten gevolge van eene overeenkomst met den Boekhandelaar J. L. C. Jacob het *Weekblad van den Boekhandel* met het *Nieuwsblad* voortaan *vereenigd* onder den laatsten titel" zouden „worden voortgezet en wel voor *gemeenschappelijke Rekening*. Indien het eerste Blad uit een Bibliographisch oogpunt belangrijker was voor vreemde literatuur en alzoo meer dienstbaar voor den algemeenen Boekhandel," voegde Van 't Haaff er bij, zoo was zijn „wensch hieromtrent ook aller belangens te bevredigen door een *Maandelijks Bulletin* als toevoegsel te geven, dat in belangrijkheid niet (zou) te kort schieten. Voor zoo verre de plaatsing der Advertentien het (zouden) gedoogen (zou) men daarbij alle belangrijke letterkundige berichten steeds vermelden." En de Heer J. L. C. Jacob, te Rotterdam, gaf hierna aan Geabonneerden op het *Weekblad van den Boekhandel* kennis, dat zij, zonder terugzending, voortaan het *Nieuwsblad* als vervolg zouden ontvangen.

Van de medewerking van een' man als J. L. C. Jacob, dragen de volgende jaargangen van het Nieuwsblad de duidelijkste sporen; in het oogvallend toch zijn voortaan onder het Mengelwerk de mededeelingen omtrent zeldzame en merkwaardige boeken, die voor 't meerendeel zonder eenigen twijfel van zijne hand waren.

Onder den titel nu van N°. 1, van Donderdag 7 Januari 1841, las men alleen: „Abonnement, per jaar *f* 6.00." Maar reeds onder dien van N°. 2, van Donderdag 14 Januari 1841, waren de in het eerste nummer opengelaten vakken aldus aangevuld: „Advertentien van welken omvang ook, worden voor HH. Geabonneerden éénmaal geplaatst à 60 Cts., (hieronder het zegelregt à 35 Cts. begrepen) doch bij de herhaling à 10 Cts. per regel berekend. De 35 Cts. zegelregt zijn hierbij niet begrepen." — „Niet Geabonneerde Confraters kunnen hunne Advertentien in dit blad doen plaatsen, tegen 15 Cts. per regel, behalve het Zegelregt. Alle briefporten worden in rekening gebragt. Men abonneert zich voor niet minder dan een geheel

jaar." Van deze wijziging in de voorwaarden van het abonnement, dat, hoewel betaalbaar per 3 maanden, verbindend was voor één jaar, en van den prijs der advertentiën, hadden J. M. Van 't Haaff en J. L. C. Jacob in N°. 1 aan hunne „Geachte Confraters" rekenschap gegeven door te wijzen op de noodzakelijk geworden uitbreiding van het blad en daarmede gepaard gaande meerdere onkosten. Voortaan zou het blad worden gedrukt op *velin papier* met eene dessendiaan letter, ten einde *meer advertentien* te kunnen opnemen. *Tweemaal 's maands* zou er *afzonderlijk* eene doorloopende speciale *Boekenlijst* gratis aan worden toegevoegd, jaarlijks van een beredeneerd register voorzien; de eerste aan de *Nederlandsche* en de tweede aan de *Buitenlandsche* letterkunde gewijd. — Ook blijkt uit het schrijven der uitgevers, hoe het tot dusverre van tijd tot tijd plaats had, dat niet-geabonneerde Confraters hunne aankondigingen door tusschenkomst van een' geabonneerde inzonden om gratis-plaatsing te verkrijgen; hieraan kwam nu een einde.

Afwisselend, naar gelang van omstandigheden, ontvingen geabonneerden nu en dan bij het blad een „Gratis-Bijvoegsel," of wel een zoogenaamd dubbel nummer van 8 blz. werd uitgegeven, waarvoor 10 Cts. meer werd in rekening gebracht. Blijkens hetgeen de redactie onder N°. 28, van Donderdag 14 Juli 1842, waarbij ook weer een „Gratis-Bijvoegsel" werd gegeven, mededeelde, waren er intusschen verscheidene abonnés die weigerden om eene enkele maal 10 Cts. extra te betalen voor een dubbel nummer, en daar de redactie niet wekelijks een gratis-bijvoegsel kon toegeven, verklaarde zij genoodzaakt te zijn eenige advertentiën tot een volgend nummer te laten liggen.

Bij den aanvang van 1843 kreeg het blad een ander aanzien, daar eene nieuwe lettersoort werd ingevoerd voor den titel, die nu in drie, in plaats van in twee regels werd gedrukt; want door het weglaten der prijs-opgaven in het hoofd werd ruimte gewonnen. Eveneens trekt het in den jaargang 1844 de aandacht, hoe, ten gevolge van de Wet van 3 October 1843, op het recht van zegel, Stbl. N°. 47, in werking gebracht bij Kon. Besluit van 13 Maart 1844, Stbl. N°. 18, met 1 April

1844, op N°. 14, van Donderdag 4 April, de nieuwe zegelmerken: „1 C. Zuid-Holland," en: „Te Zegelen" verschijnen. En wat het Register op het blad betreft, dit was over de jaargangen 1840, 1841, 1842 en 1843 geheel als dat van 1839; maar in dat van 1844 werd vóór de „Gemengde Berigten" ingevoegd eene rubriek: „Boeken tot verminderde prijzen," terwijl in dat over 1845 na die „Gemengde Berigten" de rubriek: „Verandering van oude, en vestiging van nieuwe firma's" werd toegevoegd.

Voor hem die buiten het vak van boekhandel stond moest — het bleek hierboven voor het laatst in Augustus 1835 — het Nieuwsblad een gesloten boek blijven. Dat dit niet zoo gemakkelijk ging als het schijnt, blijkt tien jaren later, toen aan het hoofd van N°. 34, van Donderdag 21 Augustus 1845, de redactie de volgende mededeeling deed „Aan H.H. Boekhandelaren! Meermalen heeft men de klagt geopperd dat het Nieuwsblad voor den Boekhandel veeltijds in handen van particulieren circuleerde, en ons verzocht maatregelen te beramen, om zulks te vermijden. — Daar het nimmer ons oogmerk is geweest om particulieren in onze Handels-belangen inzage te geven en het ons leed deed dergelijke klagten te moeten hooren, hebben wij, zoo veel in ons was, getracht dit kwaad voor te komen. Hoe moeijelijk zulks is, spreekt wel van zelfs, want ook hier geldt meest al het spreekwoord, *de man is op het kerkhof*, als men tracht te vinden door wien het blad aan partikulieren verstrekt wordt. — Eenmaal is het ons, met behulp van een onzer geachtste Confraters, mogen gelukken dit kwaad te stuiten in eene stad waar men het Nieuwsblad, op eene publieke plaats, onder andere Dag- en Weekbladen gedeponeerd vond. De naam des Boekverkoopers, die zich zoo bereidwillig betoonde ten aanzien van het Publiek, is ons niet bekend geworden, doch wij kunnen ons verheugen dat later zulks aldaar niet meer heeft plaats gevonden. — Binnen kort hebben zich dezelfde klagten herhaald; tot nog toe hebben wij niet kunnen gewaar worden waar het kwaad schuilt en noodigen daarom, in het belang onzes Handels, H.H. Boekhandelaren ten vriendelijksten uit, ons wel te willen opgeven, per post (zoo

HEd. er van kennis mogten dragen) wie zich zulks veroorlooft, zullende dan niet slechts de aangewezene van de lijst der geabonneerden worden geroijeerd, maar tevens van deze zijne handelwijze publiciteit worden gegeven door middel van dit blad".

Met N°. 27, van Donderdag 2 Juli 1846, verschenen onder den titel weder de sedert den aanvang van 1843 weggelaten prijs-opgaven, maar thans in doorloopende regels, aldus: „Dit blad verschijnt elken Donderdag. — De Abonnements-prijs is ƒ 1,50 per 3 maanden. — Advertentiën voor Geabonneerden worden geplaatst à 60 Cts., met inbegrip van het Zegel. — Herhalingen voor Geabonneerden à 10 Cts. per regel en 35 Cts. Zegelregt. — Advertentiën voor niet-Geabonneerden à 15 Cts., per regel, alsmede 35 Cts. Zegelregt. — Herhalingen tegen denzelfden prijs. — Alle briefporten worden in rekening gebragt. — De Advertentiën moeten uiterlijk Dingsdag worden ingezonden".

Zeer in 't oog vallend was de verandering in het uiterlijk van het blad bij den aanvang van 1847, toen het met Januari 1837 ingevoerde vignet werd weggenomen, en eene nieuwe letter voor den titel werd gebruikt. Tegelijkertijd werd aan hetgeen sedert 2 Juli 1846 onder den titel was geplaatst nog toegevoegd: „Aankondigingen van Vertalingen, mits geene Annonces zijnde, Gratis".

Ook in 1847 was het nog steeds „een voorwerp van de aanhoudende zorg" der redactie, om te beletten dat het Nieuwsblad in handen kwam van den oningewijde in het vak. Aan het hoofd van N°. 26, van Donderdag 1 Juli 1847, deelde zij het volgende mede: „Ten gevolge van ontvangen informatiën, zoowel anonyme als geteekende, dat er in eene onzer groote Steden voor het publiek in eene der Koffijhuizen aldaar ter lezing voorhanden was het *Nieuwsblad voor den Boekhandel*, hebben wij dienaangaande een persoonlijk onderzoek ingesteld, en is het ons gebleken dat, abuisivelijk met de bezorging van andere Bladen, één N°. van dit Blad aldaar was afgegeven, doch dat zulks ook slechts éénmaal heeft plaats gehad. Wij kunnen onzen Geabonneerden alzoo opzigtens dit geval volkomen gerust stellen. Immers den 27en Junij had men geen later N°.

dan van den 3en dier maand voorhanden, terwijl vroegere Nos. er geheel onbekend waren. Bij eene geregelde wekelijksche bezorging toch, zou dit geen plaats hebben gehad. Wij danken desniettemin onze geëerde berigtgevers voor hunne betoonde belangstelling en mededeeling, en bevelen ons in dit opzigt bij vernieuwing aan bij onze geachte Geabonneerden".

Terwijl het Register over 1846 was ingericht als dat over 1845, werd in dat over 1847 na de „Gemengde Berigten" ingevoegd eene rubriek „Verandering van hoofd-Correspondenten", welke rubriek in het Register over 1848 vóór de „Gemengde Berigten" werd geplaatst, toen tevens de rubriek „Verandering van oude, en vestiging van nieuwe firma's" daarvoor werd gebracht. Een en ander wijst op uitbreiding van inhoud en strekking van het blad.

Het was, als ik mij niet vergis, op 7 Augustus 1848 voor de eerste maal dat het Nieuwsblad ter sprake kwam in de Algemeene Jaarlijksche Vergadering van de Vereeniging ter bevordering van de belangen des Boekhandels. In die bijeenkomst namelijk [1]) werd op voorstel van den Heer W. H. Van Heijningen te Utrecht besloten, om met 1 Januarij 1849 de aankondigingen van vertaling, in plaats van in het Algemeen Handelsblad, voor rekening der Vereeniging op te nemen in het Nieuwsblad. Vandaar de „Herinnering aan H.H. Boekhandelaren", onder anderen voorkomende aan het hoofd van het eerste nummer van 1849, hoe bij besluit van genoemde vergadering was bepaald, dat het uitsluitend recht ter vertaling van eenig buitenlandsch werk, hetzij uit het oorspronkelijk, hetzij uit eene buitenlandsche vertaling, door de leden zou erkend en geëerbiedigd worden als de wettig verkregen eigendom van hem, die het eerst zoodanig werk aan het gemeentebestuur zijner woonplaats zou hebben aangeboden, en die verplicht zou zijn, vooreerst om van dat aanbod en de juiste dagteekening binnen acht dagen aankondiging te doen in het Nieuwsblad, en voorts om binnen zes maanden zes geheel afgedrukte vellen der vertaling aan hetzelfde gemeentebestuur aan te bieden, en

---

[1]) Zie Nieuwsblad van Donderdag 17 Augustus 1848, N°. 33, blz. 8, kol. 1.

ook daarvan behoorlijk aankondiging te doen in het Nieuwsblad binnen veertien dagen.

Bij nauwkeurige vergelijking der mededeelingen in het hoofd met den aanvang van 1849, ziet men dat toen de aanwijzing: „al geschiedt die inzending (namelijk van advertentiën voor niet-Geabonneerden) tot plaatsing door middel van een' Geabonneerden" met eene kapitale lettersoort plaats vond, en dat, in verband met het zooeven medegedeelde, tegelijkertijd met dezelfde letter de aanwijzing: „Alle briefporten worden in rekening gebragt" werd aangevuld met de opgave: „(ook die van de Vertaling-Aankondigingen)". De eerste hierop gevolgde verandering in bedoelde mededeelingen vond plaats met N°. 40, van Donderdag 3 October 1850, toen daaraan werd toegevoegd: „De Redactie behoudt aan zich het regt van al of niet opname van het ter plaatsing ingezondene". Maar welke zonderlinge voorstelling sommige boekhandelaren, of wel particulieren, zich nog in 1851 maakten van de strekking en bedoeling van het Nieuwsblad, mag worden afgeleid uit het feit, dat de redactie in N°. 28, van Donderdag 10 Juli 1851, bekend maakte: „Kennisgevingen van Ondertrouw, Huwelijken of Bevallingen, worden NIET in ons Blad opgenomen", waarom dan ook met N°. 34, van Donderdag 21 Augustus 1851, aan de mededeelingen in het hoofd werd toegevoegd de waarschuwing: „Kennisgevingen van Huwelijken en Bevallingen worden NIET opgenomen."

Van eene verandering die het Nieuwsblad, ten gevolge van de mededinging van het Weekblad voor den Boekhandel (zie lager), bij den aanvang van 1852 zou ondergaan, werd reeds in N°. 44, van Donderdag 23 October 1851, volgenderwijs „Aan H.H. Geabonneerden" kennis gegeven: „Met Januarij 1852 wordt het formaat van ons Blad veranderd; de Redactie gewijzigd en onzen geabonneerden GRATIS afgezonden eene *Bibliographie voor Nederland*. Met dit laatste hebben wij bereids een aanvang gemaakt te gelijk met de verzending van ons (Gratis of Buitengewoon) N°. (43) van Zaterdag 18 dezer." In N°. 47, van Donderdag 13 November 1851, werd daarop nog medegedeeld dat „het 2e blad der „Bibliographie voor Neder-

land" — Donderdag-avond j.l. (dus 6 November) franco *Amsterdam* aan (de) geabonneerden (was) afgezonden." Deze Bibliographie voor Nederland moet derhalve niet worden verward met de *Bibliographie voor Nederland of Algemeene Naamlijst van nieuw verschenen werken in alle vakken, ten behoeve van Uitgevers, Boekhandelaren, Boekverzamelaars en Geleerden,* die door den Heer J. Tideman bij Gebrs. Van Langenhuijzen te 's Gravenhage sedert Donderdag 1 Augustus 1850 tot het einde van 1854 is uitgegeven, toen ook de Bibliographie bij het Nieuwsblad uitgegeven zijn bestaan eindigde.

Bij den aanvang van 1852 nu verscheen het Nieuwsblad in folio-formaat, met pagineering. Boven den titel staat thans: „Negentiende Jaargang," en onder den titel, sedert in één regel geplaatst, is de dagteekening aangegeven. In de mededeelingen onder het hoofd zijn nu de woorden „tot plaatsing" bij de aanwijzing betreffende advertentiën voor niet-geabonneerden weggelaten; het „Kennisgevingen van Huwelijken en Bevallingen worden niet opgenomen" volgt thans op de mededeeling betreffende briefporten. Als laatste mededeeling geldt nu: „H. H. Geabonneerden ontvangen Gratis een Exemplaar van de Bibliographie van Nederland." — Waren de Registers over 1849, 1850, en 1851 ingericht als dat over 1845, in het Register over 1852 heet de vroegere rubriek „Aankondiging van overgegane fondsartikelen:" „Overgegane Copijen;" daarop volgt eene rubriek „Verslagen en Beoordeelingen van Boekwerken," en verder is de rubriek „Verandering van Hoofd-Correspondenten" verdoopt in: „Verandering van Hoofd-Correspondentie." Van veel belang voor den tijdgenoot was, dat deze registers, bladgewijze verzonden, reeds vóór het einde van het eerste kwartaal van het volgende jaar in handen van de inteekenaars waren, zooals blijkt uit de mededeelingen in het blad telkens in de maanden Februari en Maart gedaan. — Maar ééne waarschuwing eens en voor altijd: men zij voorzichtig bij het aanhalen der dagteekening van een nummer uit eenen of anderen jaargang van het Nieuwsblad; niet zelden toch zijn in die dagteekening grove vergissingen ingeslopen, en om deze beschuldiging niet ongestaafd te laten, wijs ik slechts op de drie laatste nummers van den

jaargang 1850, van 11, 18, en 24 December, waarvoor 12, 19, en 26 December moet worden gelezen; zoo moet op N°. 7 van 1851 voor 12 worden gelezen 13 Februari, en in 1854 op N°. 16 en 17 voor 20 en 27 worden gelezen 21 en 28 April, en op N°. 22 voor 1 Juni : 31 Mei.

Het was in N°. 38, van Donderdag 16 September 1852, dat de redactie het volgende bekend maakte: „Van meer dan eene zijde heeft men ons de opmerking gemaakt, dat de prijs der *Herhalingen* in ons Blad wat hoog gesteld was; dat sommige Confraters opzagen tegen het maken van Advertentie-kosten; dat wij aan dit bezwaar wel eenigzins konden te gemoet komen en onzen handel tevens zeker eene dienst zouden bewijzen door den herhaling-prijs wat lager te stellen. — Gaarne willen wij, aan die roepstem in 't belang van onzen handel gehoor gevende, er de proef van nemen en zullen, beginnende met 1° October a, (*sic*) den prijs der *Herhalingen* stellen op **vijf**, in plaats van *tien* Cents per regel. Wij behouden ons echter voor, later, des noodig, tot de oude prijsbepaling weder terug te keeren.″ Vandaar dan dat met N°. 41, van Donderdag 7 October 1852, voor de eerste maal in de mededeelingen onder den titel wordt melding gemaakt van dien prijs van 5 Cts. per regel voor herhalingen, en dat sedert in 1852, 1853 en 1854 herhaaldelijk door de redactie nog afzonderlijk op dit punt de aandacht werd gevestigd bij het begin van het blad.

Waren bij vergelijking met vorige registers in dat over 1852 eenige wijzigingen aangebracht, bij dat over 1853 werd daarmede voortgegaan; daarin toch werd de rubriek „Overgegane Copijen″ geplaatst na die van „Verslagen en beoordeelingen van boekwerken;″ de rubriek „Boeken tot verminderde prijzen″ kreeg nu den naam van „Werken tot verminderde prijzen;″ die van „Verandering van oude, en vestiging van nieuwe firma's″ werd kortweg verdoopt in „Nieuwe firma's,″ die van „Verandering van hoofd-correspondentie″ in „Hoofd-Correspondenten,″ en die van „Gemengde Berigten, enz.″ in „Mengelingen.″

Intusschen was bij den aanvang van 1853 het Nieuwsblad met eene andere letter gedrukt, en had het blad daardoor een ander aanzien gekregen. In de mededeelingen onder den titel

was toen de aanwijzing: „al geschiedt die inzending" (namelijk van advertentiën voor niet-Geabonneerden) geworden: „al geschiedt de inzending;" en het adres, dat in 1852 onder de beide kolommen der laatste bladzijden was geplaatst, en reeds dikwijls den vorm „'s Gravenhage bij J. M. van 't Haaff" had aangenomen, behield voortaan dien vorm, maar keerde bij het begin van 1853 terug tot zijne vroegere plaats onder de laatste kolom.

Het komt mij voor dat het hier de plaats is om melding te maken van de mededinging waarmede het Nieuwsblad sedert het najaar van 1851 rekening moest houden. Op Zaterdag 4 October 1851 toch verscheen onder redactie van de Heeren P. N. Van Kampen, W. H. Kirberger, P. Kraaij Jr., J. C. Loman Jr., en Mart. Nijhoff, die zich uit liefde voor den boekhandel eenige jaren vroeger tot eenen vriendenkring hadden vereenigd, waarin vertrouwelijk van gedachten werd gewisseld over de belangen van het beroep, het eerste nummer van een *Weekblad voor den Boekhandel*, gedrukt bij P. D. Van Es, 4 blz. folio, in 2 kol., met de volgende mededeelingen in het hoofd: „De uitgave van dit Weekblad, dat iederen Zaturdag verschijnt, geschiedt door den Boekhandelaar P. N. Van Kampen te Amsterdam, aan wien men alle stukken, de Uitgave of de Redactie betreffende, gelieve te adresseren en franco toe te zenden." — „De abonnementsprijs is *f* 1.25 voor 3 Maanden, franco door het geheele Rijk. — De prijs der Advertentiën is voor Geabonneerden van 1—7 Regels *f* —.50, zonder berekening van zegelgeld; voor iederen regel meer *f* —.05. Voor niet Geabonneerden van 1—7 regels *f* —.70, met berekening van het zegelgeld; voor iederen regel meer *f* —.10." Doel en plan van dit weekblad werd in dit eerste nummer, dat als een „proefnommer" moest worden beschouwd, volgenderwijs aangewezen: „Wij meenen," aldus schreven de vijf leden der redactie, „dat er in een' tijd, waarin het bij velen blijkbaar is, dat de Boekhandel

niet alleen om gewin wordt gedreven, maar ook uit liefde tot een vak, zoo naauw met de Letterkunde verbonden, velen met ons de behoefte zullen gevoelen aan een blad, dat zich niet bij uitsluiting tot de stoffelijke belangen van dien handel bepaalt, maar waarin de boekhandelaar, behalve die zaken, welke hem nuttig zijn in het uitoefenen van zijn beroep, en die hem de moeijelijkheden, daaraan verbonden, verligten kunnen, ook een geregeld overzigt verkrijgt van alles wat er in den Boekhandel omgaat, zoo in dien handel zelf, als in hetgeen daarop de naauwste betrekking heeft." Tot verwezenlijking van dit doel behoorde het plan — en hierin heeft zich het Weekblad inderdaad gunstig onderscheiden — om, „ieder Nommer — in den regel te beginnen met de behandeling van het een of ander onderwerp, den boekhandel betreffende, de opheldering b. v. van een veel besproken vraagstuk, de mededeeling van eenig belangrijk regtsgeding over kopyregt of dergelijke, van staatsbesluiten op (den boek)handel van toepassing, enz." Dat dit plan met ingenomenheid werd ontvangen, bewijzen de namen van mannen als E. J. Brill, W. Van Boekeren, H. Frijlink, K. Fuhri, H. H. Kemink, H. A. Kramers, A. C. Kruseman, F. Muller, P. R. D. Muller, S. E. Van Nooten, Is. An. Nijhoff, P. Nijhoff, C. Van der Post Jr., L. J. F. Reudler, R. J. Schierbeek, W. P. Van Stockum en J. B. Wolters, die reeds aanstonds hunne ondersteuning in het leveren van bijdragen hadden toegezegd.

Ofschoon N°. 1 reeds met een Bijvoegsel verscheen, en N°. 4 van 8 bladzijden was, zoo behoorden dergelijke toevoegsels bij het Weekblad toch tot de uitzonderingen; tot waarschuwing werd in zoodanig geval sedert N°. 37, van Zaterdag 11 Sept. 1852, al werd hierbij ook wel eens verzuim gepleegd, onder de dagteekening het: „(Bij dit Nommer behoort een Bijvoegsel.)" geplaatst. De Eerste Jaargang bracht het niet verder dan tot 13 nummers; onder het hoofd van N°. 13 werd, in verband met hetgeen in N°. 1 was gezegd, dat namelijk het vermelden van ter vertaling aangekondigde werken, wegens gemis aan geregelde opgaven, voorshands, zonder naschrijving, slechts plaats kon vinden voor zooverre de redactie daarvan

onmiddellijk kennis kreeg, maar dat dit punt met Januari 1852 op een' meer geregelden voet zou worden gebracht, — aangekondigd dat voortaan maandelijks eene volledige opgave der aangeboden vertalingen zou worden opgenomen. Daarna ving N°. 1 van den Tweeden Jaargang aan met een woord van tevredenheid over de instemming die der nieuwe onderneming was te beurt gevallen, en met het aanwijzen van eenige punten die blijk gaven van leven en geestkracht in den boekhandel. Ongestoord zette het blad gedurende 1852 en 1853 zijn bestaan voort; met Januari 1854 intusschen onderging het deze verandering, dat het voortaan, in plaats van Vrijdag-avond, Maandag-avond werd verzonden onder dagteekening van Dinsdag, zoodat, terwijl het laatste nummer van 1853 van Zaterdag 31 December was, het eerste nummer van 1854 de dagteekening draagt van Dinsdag 10 Januari; gelijktijdig belastte, in plaats van den Heer P. N. Van Kampen, de Heer J. C. Loman Jr. zich met de uitgave. Uit de woorden „Aan onze lezers" gericht in gemeld eerste nummer van 1854, blijkt evenwel van teleurstelling in de medewerking van hen die zich daartoe hadden verbonden, zoodat de redactie bekennen moest dat de lezers wel eens minder hadden gekregen dan waarop zij mochten rekenen. Met het einde van 1854 hield het Weekblad op te bestaan; wat hiertoe aanleiding gaf zal straks blijken. Eerst nog iets over de Registers op het Weekblad. Zooals blijkt uit het laatste nummer van 1851 en het eerste van 1853, werden de Registers over het eenigste kwartaal van 1851 en over den geheelen jaargang 1852 vereenigd uitgegeven in 1853, voor den prijs van 10 Cents per blad, waarbij gratis werd gevoegd eene zooveel mogelijk volledige lijst van de in 1852 verschenen tijdschriften. Die vereenigde registers bevatten de volgende den inhoud van het Weekblad kenschetsende rubrieken: „I. Berigten, Mededeelingen en Ingezonden stukken. II. Uitgekomen werken in Nederland. III. Voornaamste uitgaven in het Buitenland. IV. Overgang van Fondsartikelen. V. Aangeboden Vertalingen in 1852." Het Register over 1853 en ook dat over 1854 verschilde in zooverre van het vorige, dat hierin na rubriek I en II die der „Aangeboden vertalingen" volgde,

daarop die van den „Overgang der Fondsartikelen," en als vijfde rubriek die van „Beoordeelde werken in de verschillende Tijdschriften."

Keeren we thans terug tot het Nieuwsblad. In de jaarlijksche vergadering der Vereeniging ter bevordering van de belangen des Boekhandels, gehouden op Maandag 9 Augustus 1852, in het lokaal de Fransche Tuin, in de Plantage, te Amsterdam, onder het voorzitterschap van den Heer J. H. Gebhard [1]), sprak, naar aanleiding van zeker voorstel van het Bestuur, de Heer A. Belinfante — ter vermijding van herhaalde wijzigingen in het Reglement der Vereeniging, waardoor dit een onsamenhangend geheel was geworden — den wensch uit, dat eene bizondere Commissie zou worden benoemd om het Reglement voor goed te herzien; wanneer die Commissie, minstens één maand vóór de vergadering van 1853, een gedrukt ontwerp aan de leden rond zond, dan konden deze daarop bedenkingen inzenden, en kon daarover met kennis van zaken in die vergadering worden beraadslaagd. Nadat de wensch van den Heer Belinfante met 70 tegen 3 stemmen door de vergadering was bekrachtigd, werden tot leden van bedoelde Commissie aangewezen de Heeren A. Belinfante, J. H. Gebhard, en P. Proost. Op de vergadering nu, Maandag 8 Augustus 1853, in den Ouden Doelen, op het Tournooiveld, te 's Gravenhage, gehouden, onder het voorzitterschap van den Heer A. C. Kruseman [2]), deelde de Heer Belinfante mede, dat onder de ingekomen bedenkingen tegen het rondgezonden ontwerp der Commissie vele van zooveel beteekenis waren, dat de Commissie, geschokt in hare overtuiging, bezwaar maakte het ontwerp te verdedigen, en machtiging verzocht om het te beschouwen als ingetrokken. Wel werd die machtiging door de vergadering verleend, maar de Commissie werd opnieuw onder algemeene

---

[1]) Zie Nieuwsblad van Donderdag 19 Augustus 1852, N°. 34, blz. 158, 160.
[2]) Zie Nieuwsblad van Donderdag 11 Augustus 1853, N°. 32, blz. 131, 132

toejuiching benoemd om het Reglement te herzien, en daarvan zoo spoedig mogelijk een ontwerp gedrukt aan de leden rond te zenden. Vandaar eene Buitengewone Vergadering der Vereeniging gehouden op Maandag 14 November 1853 in het lokaal de Fransche Tuin, in de Elandstraat te Amsterdam, weder onder het voorzitterschap van den Heer A. C. Kruseman, ter behandeling van een nieuw ontwerp [1]). Toen nu bij de behandeling van Art. 10 § 2 de vraag ter sprake kwam in welk blad de vertalings-aankondigingen zouden plaats hebben — de Commissie gaf de voorkeur aan de zoogenaamde vertalingslijst van den Heer Schleijer (zie hierboven blz. 6), waaraan de Vereeniging, in weerwil van het besluit van 7 Augustus 1848 (zie hierboven blz. 25), jaarlijks honderd à anderhalf honderd Gulden ten koste legde, en welke lijst de Commissie als officiëel orgaan der Vereeniging wenschte te zien beschouwd [2]), hetgeen veel tegenkanting vond — deelde de Voorzitter mede, dat van den kant van het Rotterdamsche Boekverkoopers-Gezelschap aangedrongen was op de oprichting van een eigen orgaan, waarin dan natuurlijk dergelijke aankondigingen konden worden opgenomen. Hoe de Vergadering dien dag tot het besluit kwam om de subsidie aan de vertalingslijst te doen vervallen, en tevens dat de vertalings-aankondigingen in het Nieuwsblad zouden geplaatst blijven, doet hier minder ter zake af dan dat door de Commissie aan de Rotterdamsche heeren in bedenking werd gegeven een uitgewerkt voorstel tegen de volgende algemeene vergadering in te dienen.

Aan dien wenk gaf het Rotterdamsche Boekverkoopers-Gezelschap, waarvan op dat oogenblik de Heer M. Wijt Jr. voorzitter, de Heer W. Wenk secretaris was, 30 April 1854 gehoor, toen het bij het Bestuur der Vereeniging een voorstel indiende betreffende een Orgaan van den Boekhandel, welk voorstel bij circulaire van 1 Juli 1854, onder toezending tevens van een Proefblad van zoodanig orgaan, ter kennis van de

[1]) Zie Nieuwsblad van Vrijdag 18 November 1853, N°. 47, blz. 202, 203.
[2]) Zie Nieuwsblad van Donderdag 10 November 1853, N°. 45, blz. 195, Ingez. Stukken.

leden werd gebracht. Daarbij werd voorgesteld, dat de Vereeniging een orgaan zou bezitten of ter beschikking hebben, naam of titel nader te bepalen, dat een twaalftal rubrieken moest bevatten, gedeeltelijk door de beide bestaande bladen, het Nieuwsblad en het Weekblad, aangenomen. Met betrekking tot het Proefblad deden de voorstellers opmerken, hoe meerdere gelijkvormigheid van lettersoort duidelijkheid en plaatsruimte zou bevorderen; en wat de kosten betrof, meenden zij, hoe moeielijk het ook was daaromtrent opgave te doen, uit eenige berekeningen te mogen veronderstellen, dat eene verhooging van contributie voor ieder lid à 2 Gld. 's jaars, met eene toelage uit de kas voor het tekort komende, aanvankelijk geraamd op 300 Gld., voldoende zou zijn om de zaak tot stand te brengen. Mocht een en ander de goedkeuring wegdragen, dan werd verder voorgesteld aan het Bestuur machtiging te verleenen om, hetzij door inschrijving of langs anderen weg, kon het zijn door de uitgevers der bestaande bladen voor den boekhandel, te doen leveren zoovele exemplaren van het voorgestelde orgaan als er leden der Vereeniging waren, voor den minst mogelijken prijs en volgens te stellen voorwaarden; de leden der Vereeniging moesten dan het blad gratis ontvangen tegen verhooging der contributie van 6 op 8 Gulden; en de voorgestelde toelage uit de kas zou stellig worden teruggevonden uit de besparing van de niet geringe som, die tot dusverre door de Vereeniging jaarlijks aan drukloon ten behoeve van mededeelingen in allerlei vorm werd besteed.

Ernstige tegenkanting ontmoette het voorstel niet. Toch vond het onder de Ingezonden Stukken in het Nieuwsblad van Donderdag 13 Juli 1854, N°. 28, bestrijding bij „een der oudste Leden van de Vereeniging die niet het geringste belang (had) bij het staan of vallen van het Nieuwsblad"; bij „een Practicus" in N°. 29, van Donderdag 20 Juli 1854; bij „J." in N°. 30, van Donderdag 27 Juli 1854; bij „F." en bij „K." in N°. 31, van Donderdag 3 Augustus 1854, in welk nummer de Heer W. Wenk tevens de bedenkingen in N°. 28 en 29 geopperd trachtte op te lossen.

Toen nu op de Algemeene Vergadering der Vereeniging den

7den Augustus 1854 gehouden in het lokaal van den Heer A. J. De Boer, in de Fransche Tuin, in de Plantage te Amsterdam, onder het voorzitterschap van den Heer A. C. Kruseman, het voorstel in behandeling kwam [1]), werd het door den Heer Wijt nog nader toegelicht en verdedigd tegen de daarop in het Nieuwsblad, in ingezonden stukken, gemaakte aanmerkingen. Met nadruk werd er op gewezen hoe het voorstel berustte op de behoefte om één, en wel één *goed* orgaan voor den Boekhandel te hebben, dat in zich zou bevatten wat destijds in *twee* bladen verspreid werd, en dat tevens zou opnemen de verschillende stukken en bekendmakingen die van het Bestuur der Vereeniging uitgingen; hoe de duidelijke bedoeling verder was om dit „Compendium voor den Boekhandel" voor de leden der Vereeniging verkrijgbaar te maken voor den minsten prijs, en wel, zooals was aangegeven, voor 2 Gulden, terwijl beide bestaande bladen ongeveer 14 [2]) Gulden kostten. De Voorzitter deelde hierop mede, hoe het Bestuur, bij aanneming van het voorstel gereed willende zijn om een' stap verder te doen, begrepen had de uitgevers der beide bladen schriftelijk te moeten uitnoodigen om het minimum op te geven, waarvoor zij aannamen een zeker aantal exemplaren van hun blad aan de Vereeniging te leveren, onder kennisgeving evenwel dat geen beslissing zou worden genomen dan onder goedkeuring der Algemeene Vergadering. Van den Heer Van 't Haaff was daarop eene dergelijke minimum-opgave ontvangen; maar de redactie van het Weekblad had verklaard niet als mededingster te zullen optreden, en had mededededeeling gedaan van haar schrijven, dd. 4 Augustus 1854 aan den Heer Van 't Haaff, in antwoord op diens voorstel van 1 Augustus om de uitgave van het Weekblad over te nemen, dat zij in geen geval genegen was het Weekblad tegen geldelijke vergoeding af te staan, omdat geldelijk voordeel, evenmin als benadeeling van het Nieuwsblad, nooit hare bedoeling was geweest, maar het haar wensch

---

[1]) Zie Nieuwsblad van Donderdag 10 Augustus 1854, N°. 32.

[2]) Lees 11 Gld., want het Nieuwsblad kostte *f* 1.50, het Weekblad *f* 1.25 in de drie maanden.

alleen was geweest om in het belang van den Boekhandel een blad uit te geven, dat naar hare zienswijze beter aan de behoefte beantwoordde dan het Nieuwsblad op het oogenblik van de oprichting van het Weekblad; zij had zich bereid verklaard om met 31 December 1854 zonder eenige vergoeding de uitgave van het Weekblad te staken, wanneer de Heer Van 't Haaff aannam der Vereeniging een orgaan voor hare leden te leveren, dat aan het voorstel van Rotterdam beantwoordde, en op de voorwaarden die het Bestuur onder goedkeuring der Vergadering billijk achtte, mits de te bepalen prijs niet te boven ging het door het Bestuur gestelde, ofschoon onbekende maximum. Nadat verder door den Heer Schleijer de vraag was geopperd, of aan het Bestuur niet moest worden overgelaten al dan niet sommige stukken der Vereeniging in het orgaan op te nemen, omdat het blad niet alleen onder de leden bleef, — op welke vraag geantwoord werd dat dit eene zaak van uitvoering betrof die aan het Bestuur diende te worden overgelaten —, werd het Rotterdamsche voorstel in stemming gebracht en aangenomen met 69 tegen 2 stemmen, terwijl drie leden zich buiten stemming hielden. Daarna werd het door den Heer Van 't Haaff ingezonden billet geopend, en zijn aanbod om het orgaan voor 3 Gld. franco aan de leden voor rekening der Vereeniging te leveren goedgekeurd. Nu bleef nog over het voorstel tot verhooging der contributie met 2 Gld. om daarvoor het Nieuwsblad te ontvangen, zullende het tekort uit de kas worden voldaan; wel is waar kwam hierbij nog ter sprake in hoeverre de prijs der advertentiën voortaan dezelfde zou zijn voor al of niet geabonneerden, en of verschillende leden eener firma, leden zijnde der Vereeniging, genoodzaakt zouden zijn ieder het blad te ontvangen, maar deze vragen werden als punten van uitvoering beschouwd, waaromtrent bovendien in eene volgende vergadering van gedachten kon worden gewisseld, daar de overeenkomst met den Heer Van 't Haaff slechts voor één jaar, als proefjaar, zou worden aangegaan; — de hoofdvraag, de verhooging der contributie, werd met 72 tegen 3 stemmen bevestigend beantwoord, blijvende 2 leden buiten stemming.

Het gevolg van een en ander was, dat, overeenkomstig de

op eene bijeenkomst van het Bestuur met de Heeren Van 't Haaff en Jacob vastgestelde bepalingen, het volgende contract werd gesloten [1]):

„De Vereeniging ter bevordering van de belangen des Boekhandels ter eenre en J. M. Van 't Haaff en J. L. C. Jacob te *'s Hage* in hunne betrekking van Redacteurs en Uitgevers van het *Nieuwsblad voor den Boekhandel* ter andere zijde, gaan de volgende overeenkomst aan, overeenkomstig het besluit der Algemeene Vergadering van 7 Augustus j.l."

„1°. Te beginnen met 1°. Januarij 1855 zal het *Nieuwsblad voor den Boekhandel* zijn het Orgaan der Vereeniging."

„2°. Verbindt Contractante ter eenre zich van het *Nieuwsblad* zoo vele Exemplaren te nemen als er leden der Vereeniging zijn, en daarvoor aan Contractanten ter andere zijde uit te betalen drie Gulden per Exemplaar, onder welke som is begrepen verzending en frankering per post."

„3°. Verbinden Contractanten ter andere zijde zich":

„*a*. Het *Nieuwsblad voor den Boekhandel* van 1°. Januarij 1855 uit te geven in formaat, papier en letter overeenkomstig het Concept door de Leden voorstellers op de Algemeene Vergadering overgelegd en aldaar goedgekeurd."

„*b*. De indeeling der rubrieken als volgt:"

„I. Officiëele mededeelingen van het Bestuur der Vereeniging."

„II. Vertalingslijst, Lijsten van verschenen boeken, enz. enz."

„III. Advertentiën."

„IV. Mengelwerk en Correspondentie."

„*c*. De vorm der advertentiën zal zooveel mogelijk zijn overeenkomstig die, in het model door de Algemeene Vergadering goedgekeurd."

„*d*. De Verslagen der Handelingen van de Vereeniging en hare Algemeene Vergaderingen, zullen met hetgeen daartoe onmiddelijk betrekking heeft, als bijlage

---

[1]) Zie Verslag van het Bestuur der Vereeniging — over — 1854—1855, blz. 1, kol. 1.

afzonderlijk worden gedrukt, en door de Uitgevers alleen voor de Leden der Vereeniging gedrukt en uitsluitend aan hen worden verzonden."

„*e.* De prijs der advertentiën, ten minste voor de Leden der Vereeniging, zal niet hooger gesteld worden dan voor 1 tot 7 regels 50 cents, en iedere regel meer à 05 (*sic*) cents per regel, alles buiten zegelgeld.

„4°. Eene Commissie van toezigt, voor het eerste jaar bestaande uit het Bestuur der Vereeniging, zal het regt hebben, wegens vorm en inhoud aan Contractanten ter andere zijde, die opmerkingen te maken welke zij zal noodig achten."

„5°. Deze overeenkomst is verbindend voor één jaar en zal van jaar tot jaar kunnen worden voortgezet, behoudens goedkeuring der Algemeene Vergadering."

„6°. Contractanten de overeenkomst willende doen ophouden, verbinden zich wederzijds, hun voornemen deswegens op de gewone Algemeene Vergadering vóór het einde van het contract, schriftelijk mede te deelen, zullende anders deze overeenkomst stilzwijgend worden beschouwd als voor één jaar verlengd te zijn."

„*Namens de Vereeniging voornoemd,*"

„*Amsterdam,*" „A. C. Kruseman, *Voorzitter.*"
„15 September 1854." „J. H. Gebhard, *Secretaris.*"

„*Redacteuren en Uitgevers van het Nieuwsblad enz.*"

„*'s Hage,*" „J. M. Van 't Haaff."
„15 September 1854." „J. L. C. Jacob."

„Daar echter door de Uitgevers van het *Nieuwsblad* het Register, als altijd afzonderlijk berekend, niet onder de bepaalde som van *f* 3.— p. Exemplaar was begrepen, werd op genoemde (bijeenkomst) tevens besloten: „het Register voorloopig buiten Contract te laten en op de eerstvolgende Algemeene Vergadering te doen beslissen, of de kosten daarvan buiten de kas der Vereeniging blijven en door de Leden afzonderlijk betaald,

of ook uit de kas der Vereeniging (zouden) vergoed worden." "

Het *Weekblad voor den Boekhandel* eindigde alsnu zijn bestaan met N°. 51, van Dinsdag 26 December 1854, en daarin met „Een woord tot besluit"; het *Nieuwsblad* gaf gelijktijdig aan het hoofd van N°. 51 en 52, van Donderdag 21 en 28 December 1854, bericht van de aanstaande verandering, gelijk ook bij het begin van N°. 1, van Donderdag 4 Januari 1855, waarvan het uiterlijk, thans in hoofdzaak nog hetzelfde, belangrijk afweek van dat zijner voorgangers, niet het minst ten gevolge van de invoering van andere lettersoorten. Het blad werd toen „Gedrukt bij C. Blommendaal te 's Gravenhage," en in het hoofd luidden de mededeelingen thans: „De Uitgave van dit Blad, dat Donderdags het licht ziet, geschiedt door J. M. Van 't Haaff te 's Gravenhage, wien men alles deze Courant betreffende franco gelieve toe te zenden. Alle briefporten komen op rekening der inzenders." — „De Abonnements-prijs is *f* 1.50 per 3 Maanden. De prijs der Advertentiën voor Geabonneerden, van 1—7 regels 50 Cts.; iederen regel meer 5 Cts. Niet Geabonneerden betalen 15 Cts. per regel. Het Zegelregt wordt voor iedere plaatsing in rekening gebragt." Het trekt de aandacht dat alleen in N°. 1 de cijfers in laatstvermelde mededeeling kapitaal waren gedrukt; zoo ook hoe met N°. 43, van Donderdag 25 October 1855, onder het hoofd de waarschuwing werd geplaatst: „Advertentiën 's Woensdags inkomende, worden slechts in het N°. voor den volgenden dag opgenomen voor zooverre de plaatsruimte dit gedoogt; de uiterlijke termijn van inzending is Dingsdag-avond;" welke waarschuwing, eenigszins gewijzigd sedert N°. 46, van Donderdag 15 November 1855, op het blad behouden bleef tot en met N°. 10, van Donderdag 5 Maart 1857.

Toen op de Algemeene Vergadering der Vereeniging gehouden te Arnhem op Maandag 13 Augustus 1855, aan de orde kwam de vraag omtrent het al of niet voortzetten van het contract met de uitgevers van het Nieuwsblad, kon de Voorzitter, de Heer A. C. Kruseman, de verklaring afleggen [1]), dat

[1]) Zie Handel. dier Verg., blz. 4.

geen enkele schriftelijke klacht was ingekomen, waaruit bleek, dat, alhoewel enkele rubrieken verbetering behoefden, de vorm in het algemeen naar genoegen was, en de voortzetting van het contract werd gewenscht. De Heer Bosch meende evenwel bij deze gelegenheid de vraag te mogen stellen, waartoe naar zijn inzien in den loopenden jaargang was aanleiding gegeven, of de Redactie bij ingezonden stukken mocht partij kiezen; waarop de Voorzitter in het midden bracht, dat bij het Nieuwsblad onderscheid moest worden gemaakt tusschen het Officiëel en Niet-Officiëel gedeelte, al waren die afdeelingen ook niet aangegeven: de beschikking over het eerste gedeelte was de taak van het Bestuur der Vereeniging, die over het laatste berustte bij de Redactie; partij te kiezen waar het zaken gold verdiende zeker geen aanbeveling, maar aan eene Redactie kon het recht tot weigering van stukken niet worden ontzegd, omdat zoo dikwijls zaken met personen werden verward; bij de te benoemen Commissie van Toezicht, overeenkomstig punt 4 van het op 15 September 1854 gesloten contract, konden intusschen in 't vervolg bezwaren of klachten worden ingebracht. Eenige oogenblikken later was die Commissie benoemd, en waren daarvoor drie leden uit het Bestuur aangewezen. Met betrekking tot de uitgave van het Register, een vraagpunt voorloopig in September 1854 buiten het contract gebleven, omdat de prijs moeielijk kon worden bepaald daar deze afhing van den omvang, die stellig grooter zou zijn dan vroeger, werd, ofschoon de Redactie zich vleide het benoodigde aantal exemplaren voor de leden der Vereeniging te kunnen leveren voor de som van 80 Gld., daarna met groote meerderheid besloten dat de aflevering aan de leden voor eigen rekening zou plaats vinden, zoodat de kas der Vereeniging met die uitgave niet zou worden bezwaard. Op voorstel van den Heer Suringar werd verder nog in deze vergadering besloten, om beraadslagingen in de beide Kamers der Staten-Generaal gehouden betreffende den Boekhandel en aanverwante vakken, als Bijlagen tot het Nieuwsblad te doen drukken, en wel in de eerste plaats die in Juni en Juli te voren gevoerd betreffende het Traktaat met Frankrijk tot wering van den nadruk, natuurlijk tegen eene tegemoetkoming

in de onkosten aan de uitgevers. Die uitgave ondervond evenwel geruime vertraging, want de uitgebreidheid van bedoelde beraadslagingen deed die tegemoetkoming tot zulk een cijfer klimmen, dat het Bestuur der Vereeniging, in het belang der kas, bezwaar maakte, zonder nadere machtiging der Algemeene Vergadering, tot die uitgave over te gaan; in 't belang der zaak echter besloot de Heer Van 't Haaff toen de kosten geheel voor eigen rekening te nemen [1]).

Het Register nu over den jaargang 1855 bevatte de volgende rubrieken: „Officieele mededeelingen van het Bestuur der Vereeniging"; „Ter vertaling aangekondigde werken"; „Jongst verschenen Boeken"; „Muzijkwerken. — Oorspronkelijke. Nadruk"; „Verslagen en Beoordeelingen van Boekwerken"; „Overgegane Fondsartikelen"; „Verminderde prijzen"; „Nieuwe Firma's"; „Hoofd-Correspondenten"; „Mengelingen"; eindelijk nog eene rubriek: „Inhoud der Varia", beter gezegd: „Mengelwerk. — Ingezonden Stukken", waarvan 14 blz. druks waren uitgekomen en bestemd om achter den geheelen jaargang te worden ingebonden. Het Register over 1856 verschilde slechts hierin van zijnen voorganger, dat bij de „Muzijkwerken" niet werd gesproken van „Nadruk", maar van „Na- en Overdrukken", en dat de „Officieele mededeelingen" volgen op de „Verminderde prijzen". Zoo was het ook bij het Register over 1857.

Wat het jaar 1856 betreft, daaromtrent valt alleen op te merken dat met N°. 3, van Donderdag 17 Januari, het adres aldus werd gewijzigd: „Snelpersdruk van C. Blommendaal te 's Gravenhage", en dat, gelijk bij alle couranten omstreeks dit tijdstip, sedert N°. 8, van Donderdag 21 Februari, slechts één zegelmerk op het blad voorkomt, iets waarvan de reden mij nog niet bekend is. Hoe het Nieuwsblad meer en meer in omvang toenam, doordien de nummers herhaaldelijk meer dan 4 blz. groot waren, bewijst het aantal bladzijden van de jaargangen 1855 en 1856, namelijk 248 tegen 280. Op den meer belangrijken inhoud der Ingezonden Stukken en Berichten, en

---

[1]) Zie Verslag van de Werkzaamheden van het Bestuur der Vereeniging enz. 1855—1856, blz. 1, kol. 2.

de meer zorgvuldige behandeling der Bibliographie, die, na minzame opwekking van het Bestuur der Vereeniging, in het Nieuwsblad vielen op te merken, werd in het Verslag van de Werkzaamheden van het Bestuur over 1855—1856, blz. 1, kol. 2, gewezen In de Algemeene Vergadering gehouden te Amsterdam op Maandag 14 Juli 1856, onder het voorzitterschap van den Heer J. H. Gebhard, werd dan ook onder algemeene toejuiching tot voortzetting van het contract besloten [1]).

In den jaargang 1857 valt op te merken, hoe met N°. 11, van Donderdag 12 Maart, de mededeelingen in het hoofd eene kleine wijziging ondergingen. In het vorig nummer namelijk (zie blz. 39) was de waarschuwing dat de uiterlijke termijn van inzending Dinsdag-avond was, voor 't laatst onder het hoofd geplaatst; nu werd bij de aanwijzing dat de uitgave van het blad geschiedde „door J M. Van 't Haaff te 's Gravenhage, wien men alles deze courant betreffende" moest toezenden, gevoegd: „uiterlijk tot Dingsdags-avonds"; gelijktijdig werd met betrekking tot den prijs der advertentiën, evenals vóór Januari 1855, aangegeven: „Niet Geabonneerden betalen 15 Cts. per regel, om 't even of hunne Advertentiën door hen of eenen Geabonneerden worden ingezonden." Ook dit jaar werd op de Algemeene Vergadering der Vereeniging gehouden te Utrecht den 10[den] Augustus, onder het voorzitterschap van den Heer A. C. Kruseman [2]), de voortzetting van het contract met de Heeren Van 't Haaff en Jacob met algemeene stemmen goedgekeurd, onder voorbehoud dat aan het Bestuur de vrijheid werd gelaten zoodanige schikkingen te maken als het noodig oordeelde, of mochten voortvloeien uit de wijziging van het Reglement der Vereeniging, welke wijziging in dezelfde vergadering aan de orde moest komen. In den loop van het Vereenigingsjaar evenwel had het Bestuur, de wenschelijkheid inziende dat de beraadslagingen in de Twee-

---

[1]) Zie Handelingen van die Vergadering, blz. 3, kol. 1.

[2]) Zie Handelingen dier Vergadering, blz. 3, kol. 2, in verband met het Verslag van de Werkzaamheden van het Bestuur der Vereeniging over 1856—1857, blz. 1, kol. 2; blz. 2, kol. 1.

de Kamer der Staten-Generaal gehouden over het Drukpers-reglement voor Indië als bijlagen tot het Nieuwsblad werden gedrukt, getracht den Heer Van 't Haaff te nopen tot die uitgave over te gaan; maar deze had aangetoond dat dergelijke uitgave 15 à 16 vel druks zou innemen, en dat daarmede eene som van ruim 200 Gld. zou gemoeid zijn; in het vorig jaar had hij reeds de uitgave der beraadslagingen over het Tractaat met Frankrijk gratis bij het Nieuwsblad geleverd (zie blz. 41); bij de twintig nummers tot dusverre in dit jaar uitgegeven (Mei 1857) waren reeds niet minder dan twaalf Bijvoegsels en bladen Varia door hem verstrekt, waarvoor niets werd in rekening gebracht; en daarom meende hij in bedenking te mogen geven, dat de kosten voor deze van hem verlangde uitgave door de kas der Vereeniging zouden worden gedragen. Vandaar een daartoe strekkend voorstel ter Algemeene Vergadering van 1857, dat door den Voorzitter werd aanbevolen, maar bestrijding vond bij de Heeren Sulpke en Mart. Nijhoff, en bij stemming werd verworpen. Maar nu meende de Heer Gebhard toch, dat de Vergadering moest doen blijken van den wensch dat zij het mededeelen van dergelijke stukken niet in beginsel afkeurde, en hij stelde daarom voor het Bestuur in het algemeen te machtigen in dergelijke gevallen te beschikken over zoodanig bedrag, als het in billijkheid noodig zou achten om in het Nieuwsblad belangrijke mededeelingen te doen opnemen; ofschoon nu de Heer Sulpke van meening was dat het Bestuur volgens het Reglement zoodanige vrijheid reeds bezat, verleende toch de Vergadering onder algemeene toejuiching bedoelde machtiging aan het Bestuur, toen de Heer Gebhard daarop nader had aangedrongen met het oog op het mededeelen van verkorte verslagen van hetgeen in de beide Kamers der Staten-Generaal was behandeld, gelijk destijds in de Amsterdamsche Courant te vinden waren, maar natuurlijk alleen in zooverre ze betrekking zouden hebben op den boekhandel.

Ook het Register over den jaargang 1858 werd weder geopend door de „Officieele mededeelingen", maar de rubriek „Inhoud der Varia" komt daarin niet meer voor. In dat over 1860, boven welks kolommen voor het eerst de inhoud werd

aangegeven, werden de „Officieele mededeelingen" gesplitst in die „Van het Bestuur" en „Van de Commissie tot regeling van het Vertalingsregt"; de rubriek „Hoofd-Correspondenten" werd „Hoofd-Correspondentie", en daarna volgden de rubrieken „Overleden Boekhandelaren"; „Aanbeveling, prijzen, enz. van fonds- en handels-artikelen"; „Tijdschriften, dagbladen enz., geschikt tot aankondiging van boekwerken, prijzen der advertentiën, enz."; „Boekhandelaren, die werken in commissie of voor rekening verzoeken"; „Varia".

Het was naar aanleiding van het besluit der Algemeene Vergadering van 13 Augustus 1855, waarbij aan drie leden van het Bestuur was opgedragen voortdurend toezicht te houden op de redactie van het Nieuwsblad (zie blz. 40), dat het Bestuur der Vereeniging gedurende 1857—1858 [1]) meende op nieuw eene Commissie te moeten benoemen van leden in 's Gravenhage woonachtig, die zich wel met dat toezicht zouden willen belasten. De Heeren A. Belinfante, M. Nijhoff en W. P. Van Stockum, daartoe uitgenoodigd, lieten zich die opdracht welgevallen; maar het sprak van zelf, dat dit toezicht zich niet verder kon uitstrekken dan over de afdeeling Mengelwerk, en zich moest bepalen tot stukken die ingezonden werden met het doel om personen te hekelen of door hatelijke aantijgingen ten toon te stellen. In de Algemeene Vergadering van de Vereeniging gehouden te Amsterdam op 9 en 10 Augustus 1858, onder het voorzitterschap van den Heer A. C. Kruseman, vond noch die benoeming, noch het voorstel tot voortzetting van het contract met de Redactie van het Nieuwsblad eenige tegenkanting [2]).

De goede verstandhouding die tot dusverre tusschen het Bestuur der Vereeniging en de Redactie van het Nieuwsblad bestond, liep intusschen in April 1859 een oogenblik gevaar. Aan 't hoofd van N°. 15, van Donderdag 14 April 1859, namelijk, was de mededeeling gedaan: „De Vertalinglijst bij

---

[1]) Zie Verslag van de Werkzaamheden van het Bestuur der Vereeniging over het jaar 1857—1858, blz. 2, kol. 1.

[2]) Zie Handel. blz. 5, kol. 1.

't ter perse leggen van dit N°. eerst ontvangen, kon ditmaal, tengevolge van dien, niet worden opgenomen." Toen nu in N°. 16 de Heer J. W. Schleijer, namens de Commissie tot regeling van het Vertalingsregt ter kennis van den Boekhandel had gebracht, dat de Vertalingslijst in de vorige week ter behoorlijker tijd door haar was ingezonden, om als gewoonlijk in het Nieuwsblad opgenomen te kunnen worden, en de Redactie gelijktijdig had medegedeeld dat die lijst eerst Woensdag namiddag ten ongeveer half drie uur bij haar was ingekomen, zoodat zij het ter beslissing harer lezers liet of de Commissie de lijst ter behoorlijker tijd had ingezonden, kwam in N°. 17 het Bestuur der Vereeniging tusschen beiden, betuigde haar leedwezen over het ontbreken der Vertalingslijst in N°. 15, en achtte zich verplicht tot de mededeeling, dat het den uitgever ernstig had op het hart gedrukt, om in het vervolg te zorgen het Nieuwsblad niet meer in het licht te doen verschijnen tenzij de Vertalingslijst daarin was opgenomen, zelfs al mocht de uitgave daardoor somtijds eenige vertraging ondergaan. Het Bestuur achtte zich tevens verplicht te verklaren, dat het de minder heusche wijze waarop de Redactie van het Nieuwsblad de mededeeling der Commissie had beantwoord niet goedkeurde, en die beantwoording met eenige verwondering had opgenomen gezien in het officiëel gedeelte van het Nieuwsblad, alleen bestemd voor mededeelingen uitgaande van de Vereeniging. En hiermede was deze zaak uit de wereld; wel werd daaraan later nog herinnerd [1], maar in de Algemeene Vergadering van de Vereeniging gehouden te Rotterdam den 8sten en 9den Augustus 1859, onder het voorzitterschap van den Heer J. H. Gebhard [2], werd de goedkeuring tot voortzetting van het contract betreffende het Nieuwsblad zonder de minste tegenspraak met algemeene stemmen verleend. Hetzelfde vond plaats in de Algemeene Vergadering gehouden te Am-

---

[1] Zie Verslag van de Werkzaamheden van het Bestuur over 1858—1859, blz. 1, kol. 2.

[2] Zie Handel. dier Vergadering, blz. 6, kol. 2.

sterdam op 13 en 14 Augustus 1860, mede onder het voorzitterschap van den Heer J. H. Gebhard [1]).

In het Register over 1861 werden de „Officieele mededeelingen" niet meer in tweeën gesplitst, maar onder die rubriek stond voortaan aangewezen: „Vereeniging ter bevordering van de belangen des boekhandels"; in dat over 1862 vervielen na de rubriek „Overleden Boekhandelaren" drie in 1860 ingevoerde rubrieken, en volgde onmiddellijk die der „Ingezonden Stukken, Berigten, enz." Wat verder den jaargang 1862 betreft, is nog de verandering van het adres met N°. 12, van Donderdag 20 Maart, in het „Gedrukt bij C. Blommendaal te 's-Gravenhage." Overigens werd zoowel op de Algemeene Vergadering der Vereeniging gehouden te Haarlem op 12 en 13 Augustus 1861, onder het voorzitterschap van den Heer J. H. Gebhard [2]), als op die gehouden te Amsterdam, 11 en 12 Augustus 1862, onder het voorzitterschap van den Heer P. Kraaij Jr. [3]), en die gehouden te Leiden, 10 en 11 Augustus 1863, mede onder het voorzitterschap van den Heer P. Kraaij Jr. [4]), het contract betreffende het Nieuwsblad zonder tegenspraak vernieuwd.

Toen evenwel op de Algemeene Vergadering gehouden te Amsterdam op 8 en 9 Augustus 1864, onder het voorzitterschap van den Heer W. H. Kirberger [5]), de al of niet voortzetting van het contract aan de orde was, stelde de Voorzitter voor eerst te behandelen het volgende voorstel van het Bestuur, namelijk „dat de Vergadering eene Commissie (zou benoemen), om te onderzoeken door welke middelen het *Nieuwsblad voor den Boekhandel*, vooral wat de Redactie (aanging, kon) verbeterd worden, en dat deze Commissie gemagtigd (zou worden), om, in overleg met het Bestuur, de maatregelen, die zij daartoe noodig (achtte), reeds met 1°. Januari 1865 te doen in werking treden, waartoe haar een crediet van *f* 100. — (zou

---

[1]) Zie Handel. dier Vergadering, blz. 6, kol. 2.
[2]) Zie Handel. dier Vergadering, blz. 6, kol. 1.
[3]) Zie Handel. dier Vergadering, blz. 5, kol. 2.
[4]) Zie Handel. dier Vergadering, blz. 3, kol. 1.
[5]) Zie Handel. dier Vergadering, blz. 4, kol. 2.

worden) toegestaan." — „Reeds bij het opmaken van het Contract met den Uitgever van het *Nieuwsblad* (in 1854)" toch, aldus luidde het in de toelichting tot dit voorstel, was bepaald, „dat eene Commissie uit het Bestuur der Vereeniging het regt zou hebben, wegens vorm en inhoud aan Contractanten ter andere zijde, die opmerkingen te maken, welke zij zou noodig achten. De ondervinding (had) echter geleerd, dat niettegenstaande sedert dat Contract (was) opgemaakt de meest mogelijke welwillendheid aan beide zijden (was) betoond, deze bepaling weinig (had) kunnen uitwerken. Het regt om aanmerkingen te maken, waarvan het Bestuur van tijd tot tijd (had) gebruik gemaakt, en dat ook nooit door den uitgever van het *Nieuwsblad* (was) miskend, kon toch uit den aard der zaak nooit voorkomen wat men niet goed keurde, veel minder die rigting aan de Redactie geven, welke het Bestuur, zoowel in het belang der Vereeniging als in dat van den Boekhandel wenschelijk achtte. Om de werkelijke verbetering te verkrijgen, waarvoor het *Nieuwsblad* naar zijne meening vatbaar (was, meende) het Bestuur in de eerste plaats op den goeden wil van den uitgever te moeten en te mogen rekenen, maar het (vertrouwde), dat, indien de Leden der Vereeniging het gevoelen (deelden), dat die verbetering niet alleen wenschelijk maar ook noodig (was), zij geen bezwaar (zouden) maken, om zich ook hunnerzijds eenige opoffering te getroosten." Verschillende leden voerden over dit voorstel het woord, zooals de Heer Van 't Haaff, die zich reeds vroeger tegenover het Bestuur bereid had verklaard daartoe te willen medewerken; verder de Heer Van Heteren, die de vraag deed of het in te stellen onderzoek in plaats van aan eene Commissie niet eenvoudig aan het Bestuur kon worden opgedragen, welke vraag later door den Voorzitter werd beantwoord met de opmerking, dat de benoeming eener Commissie meer gewenscht was, omdat deze zich op een geheel onpartijdig standpunt kon stellen; daarna de Heer Schleijer, die den wensch uitsprak, dat, in afwachting van later te nemen maatregelen, nu reeds zou worden bepaald, dat in het Nieuwsblad geen personaliteiten of beleedigende aanmerkingen tegen leden der Vereeniging zouden worden opgenomen. Nadat nog

de Heeren Altmann, Belinfante, Gebhard, en Bom een en ander hadden in het midden gebracht over het in het voorstel gevraagde crediet en het bedrag daarvan, vestigde de Heer Kraaij de aandacht der vergadering op Art. 35 van het Reglement, waarbij het Bestuur gemachtigd was om over de geldmiddelen der Vereeniging te beschikken, voor zooverre die noodig mochten zijn tot uitvoering der besluiten van de Algemeene Vergadering; waarom door hem werd voorgesteld elke bepaling omtrent eenig crediet uit het voorstel te lichten. Aldus geamendeerd werd het voorstel aangenomen, waarna bij stemming tot leden der Commissie van onderzoek werden benoemd de Heeren J. H. Gebhard, P. N. Van Kampen, en W. P. Van Stockum, terwijl het Bestuur onder algemeene toejuiching werd gemachtigd, om óf het contract met de uitgevers van het Nieuwsblad voort te zetten, óf, op de grondslagen van het bestaande, en in verband met het genomen besluit, een nieuw contract aan te gaan, wanneer het dit nuttig en noodig zou achten.

Het gevolg hiervan was [1]) dat de benoemde Commissie in vereeniging met het Bestuur tot de overtuiging kwam, dat het wenschelijk was de leiding van het Nieuwsblad aan eene bepaalde Redactie, liefst aan één enkelen Redacteur, op te dragen, en eenparig kwam men tot het volgende denkbeeld:

„Als verantwoordelijke redactie wordt één persoon of eene Commissie benoemd, aan welke bepaaldelijk de zorg wordt opgedragen voor":

„*a.* de Nederlandsche bibliographie";

„*b.* mededeeling der voornaamste uitgaven van Duitschland, Frankrijk en Engeland, in wekelijksche of maandelijksche lijsten, met aanstipping, waar het te pas komt, van enkele gewigtige kwestiën of feiten, die zich bij den buitenlandschen boekhandel hebben voorgedaan";

„*c.* opname van alle opgaven, betreffende ter perse zijnde boeken en te houden auctiën, in daartoe bestemde rubrieken";

---

[1]) Zie Verslag van de Werkzaamheden van het Bestuur der Vereeniging over het jaar 1864—1865, blz. 1, kol. 1.

„*d*. mededeeling der recensiën in maandwerken en weekbladen voorkomende";
„*e*. opgave van overgegane fondswerken en ongebonden verkoopingen";
„*f*. bespreking bij wijze van hoofdartikel (niet geregeld wekelijks, maar althans wanneer de gelegenheid het vereischt) van belangrijke vraagstukken den Nederlandschen boekhandel betreffende, waartoe vooral die onderwerpen worden aanbevolen, die als onafgedane zaken op eene volgende Vergadering zullen worden behandeld, of die, welke naar aanleiding der punten van deliberatie op eene aanstaande Algemeene Vergadering ter sprake worden gebragt. Voorts alle zoodanige berigten, waarbij de boekhandel belang heeft";
„*g*. ingekomen stukken, met de bevoegdheid, om de plaatsing van stukken te weigeren, welke in het algemeen kunnen geacht worden van kwetsenden aard te zijn, onder verantwoordelijkheid aan het Bestuur der Vereeniging, indien daarover met de inzenders verschil mogt bestaan".

Hierop werd met den Heer Van 't Haaff overeengekomen, dat ter verbetering der redactie van het Nieuwsblad voor één jaar eene som van 300 Gld. uit de kas der Vereeniging zou worden beschikbaar gesteld, indien hij zelf daaraan 200 Gld. ten koste legde, terwijl hij het recht behield, om, indien de kosten ten gevolge der nieuwe redactie al te zeer mochten worden uitgebreid, op de Algemeene Vergadering daaromtrent nadere voorstellen te doen. En de Heer S. C. Van Doesburgh te Leiden, door de Commissie daartoe uitgenoodigd, verklaarde zich bereid bij wijze van proefneming de aak van Redacteur op zich te nemen; hij ving dien arbeid, voor zooverre de samenstelling der Nederlandsche Bibliographie betrof bijgestaan door den Heer J. L. Beijers te Utrecht, aan met een enkel woord tot inleiding en aanbeveling in N°. 14, van Donderdag 6 April 1865. Van dit tijdstip alzoo kwam de redactie van het Nieuwsblad, tot dusverre als orgaan der Vereeniging gebezigd, meer onmiddellijk onder het toe-

zicht van het Bestuur der Vereeniging. Als Redacteur van het Nieuwsblad nu bracht de Heer Van Doesburgh in de Algemeene Vergadering van de Vereeniging gehouden te 's Gravenhage op 14 en 15 Augustus 1865, onder het voorzitterschap van den Heer W. H. Kirberger [1]), voor de eerste maal een verslag ter tafel, dat, als loopende over eene werkzaamheid van slechts vier maanden, natuurlijk van geen groote beteekenis was. In dezelfde vergadering intusschen werd het Bestuur gemachtigd een nieuw contract te sluiten met den Heer Van 't Haaff, die deze gelegenheid aangreep om te wijzen op de meerdere kosten die thans van hem gevergd werden, maar toch niet verder op dit punt aandrong, toen de Voorzitter hem verwees naar de volgende Algemeene Vergadering, wanneer hij stellig meer bepaalde mededeelingen omtrent die meerdere kosten zou kunnen doen.

Vier weken later kwam het nieuwe contract tot stand, dat aldus luidde: [2])

„De *Vereeniging ter bevordering van de belangen des Boekhandels* ter eenre, en J. M. VAN 'T HAAFF te *'s Hage* in zijne betrekking als uitgever en eigenaar van het *Nieuwsblad van den Boekhandel* ter andere zijde, gaan de volgende overeenkomst aan, overeenkomstig het besluit der Algemeene Vergadering van 14 Augustus j.l.":

„Het *Nieuwsblad van den Boekhandel,* sedert 1° Januarij 1855 het orgaan van de Vereeniging, overeenkomstig het daarvan opgemaakt contract d.d. 15 September 1854, wordt, met vernietiging van dit contract, voortgezet van af 1° Januarij op de volgende voorwaarden":

„1°. De Contractante ter eenre verbindt zich van het Nieuwsblad zoo vele Ex. te nemen als er leden der Vereeniging zijn, en daarvoor aan den Contractant ter andere zijde uit te betalen drie gulden per exemplaar, onder welke som is begrepen verzending en frankering per post binnenslands."

[1]) Zie Handel. dier Vergadering, blz. 4, kol. 1.

[2]) Zie Verslag van de Werkzaamheden van het Bestuur der Vereeniging over het jaar 1865—1866, blz. 5.

„2°. De Contractante ter eenre zorgt voor de waarneming der redactie door een daartoe van harentwege aangestelden redacteur van af 1° April 1865."

„3°. De Contractant ter andere zijde verbindt zich":

„*a*. Het *Nieuwsblad van den Boekhandel* te blijven uitgeven in formaat, papier en letter overeenkomstig den laatsten jaargang van dat blad."

„*b*. Alle kennisgevingen en mededeelingen van wege het Bestuur der Vereeniging kosteloos te plaatsen aan het hoofd van het *Nieuwsblad*."

„*c*. De Verslagen en Handelingen der Vereeniging en hare Algemeene Vergaderingen met hetgeen daartoe onmiddellijk betrekking heeft, afzonderlijk en kosteloos te doen drukken en uitsluitend aan de leden der Vereeniging te zenden."

„*d*. Alle stukken die door de Redactie worden ingezonden, te plaatsen in de aangewezen orde en nummers van het *Nieuwsblad* en daarvan niet af te wijken dan onder hare goedkeuring. Voorts om geene stukken die niet tot de rubriek advertentiën behooren, zonder goedkeuring der redactie op te nemen."

„*e*. De advertentiën, die door de leden der Vereeniging worden ingezonden, te plaatsen van 1 tot 7 regels voor 50 cents en voor iedere regel meer 5 cents, alles buiten zegelgeld."

„*f*. Om ingeval er kwestie moge zijn over het plaatsen dier advertentiën, waartegen de uitgever bezwaar heeft wegens den inhoud, zich te onderwerpen aan de uitspraak van het Bestuur der Vereeniging."

„*g*. Om jaarlijks eene som van *f* 200 te betalen als aandeel in het te verstrekken honorarium van den redacteur, waarvan de 1e termijn ingaat op den 1en April 1865."

„4°. De Contractant ter andere zijde zal op de eerste algemeene vergadering het regt hebben eene billijke vergoeding te vragen voor de meerdere kosten die de uitbreiding van het *Nieuwsblad* door de nieuwe redactie mogt verkregen

hebben, welke vergoeding dan tot maatstaf voor het vervolg zal worden aangenomen."

„5°. Deze overeenkomst is verbindend voor één jaar en zal van jaar tot jaar kunnen worden voortgezet, behoudens goedkeuring der Algemeene Vergadering."

„6°. Contractanten, deze overeenkomst willende doen ophouden, verbinden zich wederzijds hun voornemen deswege op de gewone Algemeene Vergadering vóór het einde van het contract schriftelijk mede te deelen, zullende anders deze overeenkomst stilzwijgend worden beschouwd als voor een jaar verlengd te zijn."

„Het Bestuur der Vereeniging voornoemd,"

„*Amsterdam*," „(get.) W. H. Kirberger, *President*."
„15 Sept. 1865." „P. N. van Kampen, *Secretaris*."
„*'s Hage*, 15 Sept. 1865." „J. M. van 't Haaff."

De taak der redactie van het Nieuwsblad, die de Heer Van Doesburgh, in het vertrouwen op de medewerking en de belangstelling zijner vakgenooten, met voorliefde en de beste verwachtingen had opgevat, bleek hem al spoedig meer en meer in vele opzichten moeielijk te zijn, zoodat hij in zijn Verslag ter Algemeene Vergadering van de Vereeniging, gehouden te Amsterdam op 8 en 9 October 1866, onder het voorzitterschap van den Heer W. H. Kirberger [1]), zelf de overtuiging uitsprak, dat nog lang niet was bereikt wat men zich had voorgesteld. Hij achtte het onmogelijk het Nieuwsblad voortdurend aangenaam en nuttig te maken, indien men hem daarin niet behulpzaam was. Mocht hij al in het begin zijner werkzaamheid van sommigen blijken van belangstelling hebben ontvangen, langzamerhand was dit verminderd, en sedert behoorde de toezending van stukken of mededeelingen tot de groote zeldzaamheden. Zonder meer onmiddellijke hulp, verklaarde de Heer Van Doesburgh zou de taak hem op den duur te zwaar vallen. Naar aanleiding van dit verslag werden door de Heeren Schadd

[1]) Zie Handel. dier Vergadering, blz. 7, kol. 1.

en F. Muller bedenkingen geopperd, die den Heer Van Doesburgh nogmaals deden verklaren, dat hij misschien reeds binnen korten tijd gedrongen zou worden zijne betrekking neêr te leggen. Met den wensch van den Heer J. M. Binger om hem eene Commissie van redactie toe te voegen, die de verschillende vakken van den Boekhandel zoude vertegenwoordigen, waardoor men voor de bijdragen in het Nieuwsblad niet afhankelijk zou zijn van één persoon of van den goeden wil van toevallige medewerkers, kon evenmin de Voorzitter zich vereenigen, wegens het aantal specialiteiten waaruit de leden van zulk eene commissie zouden moeten bestaan, als de Heer Van Doesburgh zelf, die vooralsnog zijne taak zelfstandig wenschte voort te zetten. Toen hierop als naar gewoonte de vraag betreffende het al of niet voortzetten van het contract met den Heer Van 't Haaff in behandeling kwam, deelde de Voorzitter, in aansluiting aan hetgeen ten vorigen jare reeds door den Heer Van 't Haaff was aangevoerd, mede, hoe eene berekening van diens hand, dat er ten gevolge der nieuwe redactie 11 halve en 2 heele vellen meer in het afgeloopen jaar geleverd waren dan gemiddeld gedurende de 6 laatste jaren, door het Bestuur der Vereeniging volkomen juist bevonden was, en dat dus het verlangen om daarvoor eene vergoeding van *f* 198 te ontvangen alleszins billijk was; van dit gevoelen was de Vergadering ook, die evenzoo het contract weder voor één jaar verlengde naar den maatstaf door den Heer Van 't Haaff aangegeven, waarbij al wat boven de 12 halve en 3 heele bladen door hem als bijvoegsels geleverd werd, door de Vereeniging zou worden vergoed.

Wat de Heer Van Doesburgh in October 1866 had voorzien en voorspeld, werd weldra waarheid. Korten tijd na de toen gehouden Algemeene Vergadering der Vereeniging meldde de Redacteur aan het Bestuur, dat hij zoo spoedig mogelijk wenschte ontslagen te worden van zijne betrekking, daar het hem gebleken was dat zijne vele werkzaamheden hem beletten daaraan de noodige zorg te besteden [1]). Met 1 Januari 1867

---

[1]) Zie Verslag 1866—1867, blz. 2, kol. 1.

werd de Heer Van Doesburgh dan ook vervangen door den Heer G. L. Funke te Amsterdam.

Terwijl in het Register op het Nieuwsblad over 1864 na de rubriek „Jongst verschenen boeken" die der „Muziekwerken. — Oorspronkelijke. — Na- en Overdrukken" was komen te vervallen, en die der „Nieuwe firma's" gewijzigd was in „Nieuwe, of veranderde firma's," waren in het Register over 1865 na de „Jongst verschenen boeken" de rubrieken: „Voornaamste uitgaven in Duitschland" — „in Frankrijk" — „in België" — en „in Engeland en Amerika" ingevoegd, terwijl de rubriek „Overleden Boekhandelaren," gewijzigd in „Overledenen," onder toevoeging van eene nieuwe rubriek „Levensberigten," naar het einde van het register werd verwezen. In ditzelfde jaar 1865 was met N°. 22, van Donderdag 1 Juni, het adres geworden: „Gedrukt bij C. Blommendaal." In het Register van 1866 werd ingevoegd eene rubriek: „Ter vertaling aangekondigde werken, waarvan zes afgedrukte bladen zijn vertoond"; die der „Verslagen en beoordeelingen van boekwerken" werd kortweg „Boekbeoordeelingen", en die der „Verminderde prijzen" komt niet voor.

Het eerste Verslag door den Heer Funke als redacteur uitgebracht in de Algemeene Vergadering van de Vereeniging te Amsterdam gehouden op 12 Augustus 1867, onder het voorzitterschap van den Heer P. Kraaij Jr. [1]), was opgesteld in eene opgewekte stemming [2]). De nieuwe redacteur verklaarde

---

[1]) Zie Handel. dier. Verg., blz. 5, kol. 1.

[2]) 's Anderdaags werd dan ook het 50 jarig bestaan der Vereeniging gevierd. Bij die gelegenheid heeft het licht gezien: „N°. 215. Vier en Tachtigste Jaargang. 1917. *Nieuwsblad voor den Boekhandel uitgegeven door de Vereeniging ter bevordering van de belangen des Boekhandels.* Maandag 13 Augustus 1917. Avond-Editie. Gedrukt voor rekening van de Uitgeefster ter Europesche Stoomdrukkerij van Loman, Kirberger & Van Kesteren. 4 blz. folio, in 4 kol. Dit blad verschijnt 2 maal daags, des morgens ten 9 en des avonds ten 7 uur. Stukken voor de redactie en advertentiën worden minstens 2 uren vóór de verschijning ingewacht aan het Bureau te Amsterdam. — De Leden der Vereeniging ontvangen de volgende nummers van dit blad gratis. Voor niet-Leden is de abonnementsprijs *f* 3 per kwartaal. De prijs der advertentiën is 3 cents per

zich te hebben mogen verheugen in zoo veler medewerking, dat het hem mogelijk was geweest eenige lezenswaardige stukken onder de oogen te brengen van belangstellenden in het Nieuwsblad. Dat intusschen het blad nog niet was wat het worden moest, werd gereedelijk erkend. Aan sommige klachten kon evenwel niet worden tegemoet gekomen. Vooral betrof dit de onvolledigheid der wekelijksche lijst van nieuwe uitgaven, en het laat opnemen daarin van de toegezonden boeken. Het minder volledige van die lijst was enkel te wijten aan de nalatigheid van HH. uitgevers in het toezenden hunner nieuwe uitgaven of vervolgwerken, in weerwil dat hunne aandacht zoowel per circulaire als bij advertentiën en briefjes daarop herhaaldelijk was gevestigd; terwijl het laat opnemen van toegezonden werken hieraan moest worden toegeschreven, dat de redacteur in het belang van het tijdig verschijnen van het blad verplicht was reeds des Maandags morgens zijne kopij voor het nummer van die week naar 's Gravenhage op te zenden. Alle boeken dus, die hij na Zaterdag-avond ontving, konden eerst tien dagen daarna in het blad worden vermeld, hetgeen onmogelijk kon worden veranderd zoolang de pers te 's Gravenhage bleef gevestigd. Ook in het volgende jaar [1]) beklaagde de Heer Funke zich nogmaals over de onvolledigheid der wekelijksche boekenlijst.

Terwijl de voortzetting van het contract met den Heer Van 't Haaff in 1867 geen bedenking had gevonden, lokte dit punt op de Algemeene Vergadering te Amsterdam gehouden 10 Augustus 1868, onder het voorzitterschap van den Heer W. H. Kirberger [2]), eene tamelijke uitvoerige beraadslaging uit. In de eerste plaats richtte de Heer F. Muller de vraag tot het Bestuur, of dit zich eenig recht van censuur over de advertentiën had voorbehouden, zoodat advertentiën die geacht konden worden in strijd te zijn met de zedelijkheid of met de waardigheid der Vereeniging geweerd konden worden; welke vraag

---

regel, *f* 2.50 per 100 en *f* 20 per 1000 regels." Verg. over deze luimige uitgave, vermeld in den Catal. der Bibliotheek van de Vereeniging, blz. 20, het *Gedenkboek der Feestviering*, blz. 14.

[1]) Zie het Verslag over 1867—1868, blz. 5.

[2]) Zie Handelingen dier Vergadering, blz. 3, kol. 2.

door den Voorzitter ontkennend werd beantwoord, onder opmerking nogtans dat het Bestuur, naar aanleiding van ingekomen klachten over dit punt, besloten had daarover met den Heer Van 't Haaff te spreken, en dat alleen in het weinig denkbaar geval dat het onmogelijk zou blijken om deze zaak in der minne te regelen, de Vergadering tot opzegging van het contract zou mogen overgaan. Daar intusschen een voorstel van den Heer Schadd — destijds boekhandelaar, thans Directeur der Amsterdamsche Omnibus-Maatschappij — tot hervorming van het Nieuwsblad ter tafel lag, meende de Heer Van Nooten dat dit voorstel verdiende te worden behandeld vóór dat betreffende de voortzetting van het bestaande contract. En de Heer Schadd zelf was van meening dat hij recht had dit te verlangen, daar van beide voorstellen het zijne, om namelijk het Nieuwsblad met 1 Januari 1869 tweemaal 's weeks te Amsterdam te doen uitgeven, de verste strekking had. De Voorzitter evenwel wees er op, dat het aannemen van het voorstel tot voortzetting van het contract nooit afbreuk kon doen aan dat van den Heer Schadd, vooral wanneer dit eenigszins werd gewijzigd; hierbij toch moest op den voorgrond staan overleg met den uitgever van het Nieuwsblad, ten einde bij niet slagen op andere wijze het verlangde doel te bereiken; maar daarom ook moest de bestaande band met dien uitgever niet worden verbroken, en bij niet slagen was het voor de Vereeniging van belang voorloopig de beschikking over haar orgaan te behouden. De Vergadering was van hetzelfde gevoelen, keurde de voortzetting van het contract voor 1869 goed, en nam daarna het voorstel van den Heer Schadd in behandeling. Door het Bestuur werd het in zooverre gewijzigd, dat daarbij niet zou worden genomen een besluit, maar alleen de wenschelijkheid uitgesproken tot verandering, en verder dat achter de tijdsbepaling van 1 Januari 1869 zou worden gelezen: „of zoo dit onmogelijk is 1°. Januari 1870". Terwijl nu de Heer Schadd meende, dat de door hem voorgestelde verbetering geen grooter offer zou vorderen dan ongeveer *f* 0.70 voor elk lid, getuigde deze berekening, volgens den Heer A. Belinfante, niet van ondervinding in de journalistiek, die aan-

wees dat bij eene vermeerderde uitgave de kosten meer dan verdubbelen, de ontvangsten daarentegen nauwelijks vermeerderen. Deze uitspraak was intusschen lijnrecht in strijd met de ondervinding van den Heer D. A. Thieme, volgens wien het Nieuwsblad bij de voorgestelde uitbreiding zijne opbrengst nog meer dan zijne kosten zou zien toenemen. Dit nu, meende de Heer Belinfante wederom, mocht zeer waar zijn bij staatkundige bladen, maar was zeer twijfelachtig bij eene uitgave als het Nieuwsblad, dat, gewijd aan een bepaald beroep, eene zekere grens niet zonder gevaar kon overschrijden. Verschillende sprekers voerden nog het woord over het voorstel, zooals de gewezen redacteur, de Heer Van Doesburgh, die in het gewijzigd voorstel den zekersten weg zag om tot het door allen gewenschte doel te geraken; verder nogmaals de Heer Schadd, en daarna de Heeren Funke en Kraaij, welke laatste in het voorstel geen heil zag. Maar, alhoewel ernstig aanbevolen door den Voorzitter, bij de stemming bleek toch van weinig eensgezindheid, daar het voorstel met slechts 47 tegen 31 stemmen werd aangenomen. Het Bestuur intusschen was daardoor gemachtigd tot het nemen van alle maatregelen, die strekken konden om de voorgedragen wijzigingen op de minst kostbare wijze in werking te doen treden.

De onderhandelingen met den Heer Van 't Haaff werden geopend door een persoonlijk bezoek van twee leden van het Bestuur der Vereeniging, aan wie de uitgever van het Nieuwsblad beloofde de geuite wenschen in overweging te zullen nemen, en tijdig kennis te geven van zijn besluit. Bij schrijven van 12 September 1868 [1]) vereenigde de Heer Van 't Haaff zich volkomen met het verlangen om het Nieuwsblad voortaan tweemaal 's weeks te doen verschijnen, en bood hij aan de exemplaren voor de leden der Vereeniging te leveren tegen *f* 4.50 per exemplaar in plaats van tegen *f* 3.—, zooals tot nu toe plaats had. Maar in het tweede gedeelte van het voorstel, om namelijk het blad te Amsterdam te doen uitgeven, kon de Heer Van 't Haaff niet treden; waar of het blad werd uitgegeven deed niets

[1]) Zie Verslag 1868—1869, blz. 1, kol. 1.

af met het oog op den spoed, die inzenders van advertentiën of andere stukken konden hebben; maar voor hem als eigenaar van zijn blad wogen, behalve zijne verplichtingen tegenover de leden der Vereeniging, niet minder zwaar die ten opzichte zijner geabonneerden, niet-leden der Vereeniging; deze vertrouwden hunne belangen in zijne handen als den verantwoordelijken uitgever van het blad; hoe zou hij nu ooit hunne belangen kunnen waarnemen en daarvoor de verantwoordelijkheid op zich laden als hij zijn blad uit handen gaf? En de belangen dier geabonneerden waren hem in het algemeen geenszins onverschillig. Juist de finantieële ondersteuning van dien kant kon zijn blad staande houden, en stelde hem in staat aan de Vereeniging tegen zoo ondergeschikten prijs exemplaren te leveren, en hare mededeelingen en verslagen (deze laatsten vooral niet te vergeten) gratis op te nemen; miste hij dezen geldelijken steun, zijn blad was den ondergang nabij. Onverschilligheid van dien kant zoude van hem roekeloosheid zijn. — Alvorens op dit schrijven te antwoorden, noodigde het Bestuur der Vereeniging den Heer Van 't Haaff uit te willen mededeelen, of, en zoo ja, op welke voorwaarde, hij geneigd zou zijn het Nieuwsblad te verkoopen; maar toen op deze vraag eene bepaalde weigering was ontvangen, beantwoordde het Bestuur zijn schrijven in dato 16 October 1868 met de opmerking, dat, al had het ook tegen de gestelde finantiëele voorwaarden geen overwegend bezwaar, het niet kon toelaten dat de door de Algemeene Vergadering uitgesproken tweeledige wensch werd gesplitst. En, in weerwil dat de Heer Van 't Haaff den wensch had uitgesproken, dat het verplaatsen van zijn blad niet verder als punt van beraadslaging zou in aanmerking komen, waagde het Bestuur het toch hem beleefdelijk uit te noodigen dit punt nogmaals in overweging te nemen. Gelijk te verwachten was, antwoordde de Heer Van 't Haaff, in dato 29 October 1868, dat hij op zijn besluit niet kon terugkomen, en hiermede waren de onderhandelingen met hem afgesprongen. Het Bestuur der Vereeniging gaf hiervan bericht aan de leden in het Nieuwsblad van Donderdag 19 November 1868, N°. 47. — De Heer Van 't Haaff intusschen, bij wien het belang van het vak op den

voorgrond stond, verzond nu, ten bewijze dat het hem ernst was met de zaak, in dato 13 November 1868 eene circulaire aan de leden der Vereeniging, waarbij hij kennis gaf, dat bij het begin van 1869 door hem de gelegenheid werd geopend om tweemaal per week advertentiën onder het oog van den handel te kunnen brengen, en wel door de uitgave van een Bijblad, onder den titel van „Zondagsblad voor de geabonneerden op het Nieuwsblad voor den Boekhandel." Dit blad zou met het Nieuwsblad één geheel vormen, en wel zoo dat door het laten doorloopen der bladzijden en nummering van de advertentiën, beide bladen als één geheel konden worden ingenaaid, en dat ook slechts één register zou noodig zijn. In 1869 zouden de leden deze nieuwe uitgave gratis ontvangen. Een bizonder schrijven van den Heer Van 't Haaff, gericht aan het Bestuur der Vereeniging ter begeleiding dezer circulaire, lokte eene kennisgeving uit van den kant van het Bestuur aan den uitgever, dat het Bestuur het door hem uit te geven Zondagsblad in geen enkel opzicht beschouwde als behoorende tot het orgaan der Vereeniging, daarvan de verantwoordelijkheid niet op zich nam, en zulks aan de leden zou kenbaar maken [1]; daarom gaf het Bestuur hem in overweging om ter voorkoming van alle moeielijkheden het Zondagsblad met eene afzonderlijke pagineering te doen verschijnen.

Breedvoerig waren de besprekingen die het gebeurde uitlokte op de Algemeene Vergadering den 9den Augustus 1869 te Amsterdam gehouden onder het voorzitterschap van den Heer W. H. Kirberger [2]. De eerste spreker, de Heer Schleijer, noodigde den Voorzitter uit beide deelen van het ten vorigen jare genomen besluit ieder afzonderlijk aan beraadslaging en stemming te onderwerpen; maar de Voorzitter meende dat het alleen de vraag was, of de Vergadering haar vroeger besluit wilde handhaven of niet. Ook de Heeren Schadd en Kraaij verklaarden zich tegen het denkbeeld van den Heer Schleijer, en de Heer Kraaij achtte het van het grootste belang, dat de Vergadering vooraf zou

[1]) Zie Nieuwsblad van Donderdag 31 December 1868, N°. 53.
[2]) Zie Handel. dier Vergadering, blz. 2, kol. 2.

beslissen, of de Vereeniging als onafhankelijk lichaam een eigen, onafhankelijk orgaan behoorde te bezitten, opdat niet in het vervolg de uitvoering van besluiten der Vergadering van de willekeur van een enkel persoon afhankelijk werd gemaakt. Nadat nog het woord was gevoerd door de Heeren Funke en Van Stockum, die niet afkeerig was van het denkbeeld om aan het verlangen van den Heer Van 't Haaff te voldoen, stelde de Heer Kraaij bepaald voor, dat de Vergadering zou uitmaken, dat met 1 Januari 1870 zou worden aangevangen met de uitgave van een eigen, onafhankelijk orgaan. De Heer Van 't Haaff meende dat op deze wijze de Vereeniging eene industriëele onderneming zou in het leven roepen, die mededingster zou worden van de bestaande onderneming van een harer leden, en geloofde dat het niet kon worden goedgekeurd, dat zij op die wijze een harer medeleden zou benadeelen. Hiertegenover stond het gevoelen zoowel van den Voorzitter als van den Heer Kraaij, dat het recht der Vereeniging om een eigen orgaan op te richten, en daardoor tot hare leden te spreken, onbetwistbaar was, en dat de Vereeniging van dit recht mocht gebruik maken afgescheiden van elke persoonlijke overweging. De Heer Van Stockum intusschen geloofde dat bij deze zaak de bizondere belangen van den Heer Van 't Haaff niet mochten worden over het hoofd gezien. Het Nieuwsblad was bizonder eigendom, dat steeds was geëerbiedigd. De eigenaar had tot dusverre aan alle eischen der Vereeniging voldaan, en steeds welwillendheid in zijne onderhandelingen met het Bestuur getoond. Ging men nu niet te ver, door bij de eerste weigering te besluiten tot opzegging van het contract? Was dat een overwegende grond om van den Heer Van 't Haaff te scheiden, terwijl er toch in waarheid geen ander verschil bestond dan dit één? Wat nu die welwillendheid van den Heer Van 't Haaff tegenover de Vereeniging betrof, meende de Voorzitter dat die altijd was betoond op voorwaarden niet minder bevorderlijk voor zijne belangen dan voor die der Vereeniging, en de Heer Funke wees daarbij op de vermeerdering der advertentiën, die, van 1867 tot 1868 op gelijke hoogte gebleven, sedert de verdubbelde uitgave met ongeveer 35 pct. waren vermeerderd. Bij

de daarop gevolgde stemming werd intusschen het voorstel van den Heer Kraaij verworpen met 55 tegen 35 stemmen. — Nu stelde de Voorzitter aan de orde de vraag of het contract met den Heer Van 't Haaff zou worden vernieuwd, en wel in verband met de sedert 1 Juli tot stand gekomen afschaffing van het dagbladzegel, en den wensch door de vorige vergadering uitgesproken. Terecht vroeg de Heer Van Doesburgh wat het Bestuur zou moeten doen wanneer de vergadering haar vroeger besluit handhaafde, waarop door den Voorzitter werd geantwoord, dat het Bestuur in elk geval zou beproeven aan den wensch der vergadering gevolg te geven. Maar nu stelde de Heer Van Heteren voor, elk deel van het voorstel aan stemming te onderwerpen. Intusschen maakte de Heer Schadd de opmerking, dat bij de gevoerde onderhandelingen de Heer Van 't Haaff, met wien toen reeds een contract voor het volgende jaar was gesloten, op een ander standpunt stond als nu er nog geen nieuw contract was aangegaan, en hij achtte het daarom gewenscht dat de Heer Van 't Haaff zich zou laten hooren. Over het al of niet gepaste van dien wensch werd daarop een en ander in het midden gebracht door den Heer Van Stockum, den Voorzitter, en de Heeren A. Belinfante en Kraaij, waarop de Heer Van 't Haaff verklaarde zich te onthouden van zijn gevoelen bekend te maken. Nadat nog door de Heeren Thieme, Schadd, en Van Doesburgh het woord was gevoerd, werd eerst het voorstel van den Heer Van Heteren met de geringe meerderheid van 45 tegen 41 stemmen aangenomen, en daarna het eerste gedeelte, de uitgave tweemaal 's weeks, met overgroote meerderheid, het tweede gedeelte, de uitgave te Amsterdam, met de alweer geringe meerderheid van 46 tegen 43 stemmen aangenomen. De slotsom was nu, dat het Bestuur door de vergadering gemachtigd was, om met inachtneming van beide bepalingen en van de prijsvermindering tengevolge van de afschaffing van het dagbladzegel, op de bestaande grondslagen op nieuw een contract te sluiten met den Heer Van 't Haaff.

Nieuwe briefwisselingen en samensprekingen volgden tusschen het Bestuur der Vereeniging en den Heer Van 't Haaff. Deze intusschen kon over de bezwaren verbonden aan de verplaatsing

van zijn blad niet heenstappen, en zoo bleef voor het Bestuur niets over dan om langs eenen anderen weg tot het gewenschte doel te geraken. Op nieuw werd den Heer Van 't Haaff de vraag voorgelegd, of hij genegen was zijn blad aan de Vereeniging in eigendom af te staan en op welke voorwaarden; en thans vond die vraag eene goede ontvangst: voor eene som van *f* 12,000 verklaarde de Heer Van 't Haaff zich tot dien afstand bereid. Nadat hierop door den Heer Van 't Haaff met de meeste bereidwilligheid en openhartigheid de noodige inlichtingen waren gegeven omtrent de lasten en baten van het Nieuwsblad, ten einde tot eene juiste beoordeeling van de gevraagde koopsom te geraken, werd hem door het Bestuur, behoudens latere goedkeuring der leden, de som van *f* 10,000 geboden, en dit aanbod door hem aangenomen. Om nu de goedkeuring der leden op dezen aankoop te verkrijgen, verzond het Bestuur der Vereeniging in dato 21 October 1869 eene circulaire, waarin aan de leden kennis werd gegeven van den stand van zaken. Omtrent baten en lasten van het Nieuwsblad moest, zoolang de Vereeniging geen eigenares was, geheimhouding worden bewaard; maar de aankoop kon geschieden zonder storenden invloed op de geldmiddelen, zelfs zonder leening; na zes jaren kon het Nieuwsblad het eigendom zijn der Vereeniging, en daarna jaarlijks eene vrij aanzienlijke bate voor haar afwerpen. Een spoedig besluit was van dringend belang, om met 1 Januari 1870, al was het dan ook voorloopig op denzelfden voet, het Nieuwsblad voor rekening der Vereeniging te doen verschijnen. Daarom had het Bestuur afgezien van het beschrijven eener Buitengewone Algemeene Vergadering, waar toch moeielijk nadere mededeelingen konden worden gedaan, en die, zeker schaars bezocht wegens het ongunstig jaargetijde, noodeloos eene belangrijke uitgave zou vorderen. Maar het verzocht de leden over het voorstel hunne stem uit te brengen vóór den 28sten October. En de uitslag van die stemming was, dat van de 223 ingeleverde stembilletten 192 vóór, 31 tegen den aankoop waren. [1]) Zoo

---

[1]) Zie Verslag 1869—1870, blz. 1, kol. 1.

dan werd het Nieuwsblad, dat sedert 1 Januari 1855 het Orgaan was der Vereeniging, met 1 Januari 1870 het eigendom daarvan.

Wat nog de bibliographie van het Nieuwsblad betreft, zoo vindt men bij vergelijking van het Register over 1867 met dat over 1866, dat in 1867 onder de „Officieele mededeelingen" eene rubriek „Hoofd-artikelen" voorkomt, als gevolg van de meerdere aandacht toen aan deze afdeeling gewijd. De „Jongst verschenen boeken" zijn geworden „Nieuwste uitgaven in Nederland"; de „Voornaamste uitgaven in België" zijn opgenomen vóór die uit Frankrijk, en de voorlaatste rubriek — want die der „Levensberigten" komt niet voor — is gewijzigd in „Mededeelingen, Ingezonden stukken en Berigten." Naar aanleiding eener circulaire van 27 Juni 1867, waarbij de uitgever, daartoe van meer dan eene zijde aangezocht, de gelegenheid openstelde om tegen goedkoopen prijs, namelijk 10 Cts. per regel, aanbiedingen en aanvragen van boeken tegen verminderden prijs te plaatsen, werd in N°. 27, van Donderdag 4 Juli 1867, blz. 2, kol. 1, met dit soort van advertentiën aangevangen. — Welke de reden was dat sedert N°. 12, van Donderdag 19 Maart 1868, in het hoofd eene kleine omzetting plaats had, zoodat daarin voortaan werd gelezen: „Voor Advertentiën van Niet-Geabonneerden of Advertentiën door Geabonneerden voor anderen geplaatst, wordt 15 Cts. per regel berekend", kan ik niet bepalen. Even onverwachts werd met N°. 45, van Donderdag 5 November 1868, in het hoofd de aanwijzing dat advertentiën uiterlijk tot Dinsdags-avonds konden worden ingezonden, veranderd in „Woensdag-morgen", hetgeen met Januari 1869 werd „Woensdag-middag." In het Register over 1868 werden de „Voornaamste Uitgaven in België" weder na die uit Frankrijk opgegeven, en die uit Engeland en Amerika bepalen zich slechts tot het eerste land. — Toen bij den aanvang van 1869 de uitgave van het Zondagsblad begon, geschiedde de prijsopgave in dezen vorm: „De Abonnements-prijs is, met inbegrip van het Zondagsblad, *f* 2,25 per 3/m. De prijs der Advert. voor Geabonneerden, van 1—7 regels 50 Cts.; iedere regel meer 5 Cts. Opname 3/2 m.

Advertentiën van Niet-Geabonn. of Advert. door Geabonn. voor anderen geplaatst, 15 Cts. per regel. Het Zegelregt wordt in rekening gebragt.″ Maar toen met 1 Juli 1869 het zegelrecht was vervallen, verdween natuurlijk die laatste waarschuwing, en werd de prijs van het blad, met inbegrip van het Zondagsblad, per drie maanden *f* 1.75. Van het *Zondagsblad voor de Geabonneerden op het Nieuwsblad voor den Boekhandel* nu verscheen N°. 1 onder dagteekening van 10 Januari 1869, met de aanwijzing in het hoofd: „Uitgever J. M. Van 't Haaff, te 's Gravenhage. Inzending van Advertentiën enz. uiterlijk tot Zaturdag 's middags. Conditie van plaatsing, evenals voor het „Nieuwsblad″. Zonder het „Nieuwsblad″ is dit blad niet te bekomen.″ De eerste nummers waren slechts van 2 blz.; N°. 21, van 30 Mei 1869, verscheen voor 't eerst in 4 blz., maar toch nog bij uitzondering. De pagineering liep door met die van het Nieuwsblad; hoe verklaarbaar dit ook was van den kant van den uitgever, voor wien Nieuwsblad en Zondagsblad één geheel uitmaakten, zoo viel zulks weinig in den geest van het Bestuur der Vereeniging, dat geen invloed uitoefende op het Zondagsblad, en alleen het Nieuwsblad kon erkennen voor zijn orgaan. Beide bladen werden afzonderlijk geredigeerd, en dit had ten gevolge dat de boekenlijsten telkens gedeeltelijk herhalingen behelsden; op dit zeker wel wat vreemd verschijnsel werd dan ook met nadruk gewezen door den Heer Funke in zijn Verslag van Juli 1869 [1]), evenals weinige weken later ter Algemeene Vergadering, hierboven reeds besproken. Het behoeft alzoo ter nauwernood vermelding, dat het Zondagsblad niet door de Vereeniging werd voortgezet toen met Januari 1870 de uitgave van het Nieuwsblad voor hare rekening aanving. Aan deze belangrijke verandering werden de leden der Vereeniging herinnerd in eene aankondiging geplaatst aan het hoofd van N°. 52, van Donderdag 30 December 1869, waarbij gewezen werd op het feit dat het blad voortaan te Amsterdam zou worden uitgegeven, dat alle stuk-

---

[1]) Zie Verslag van de Werkzaamheden van het Bestuur der Vereeniging over 1868–1869, blz. 7, kol. 1.

ken de redactie betreffende bij voortduring moesten worden toegezonden aan den Heer G. L. Funke, die zich, op dringend verzoek, weder voor 1870 met de redactie had belast, terwijl alles wat overigens tot het Nieuwsblad in betrekking stond, moest worden gezonden aan den Secretaris van het Bestuur, den Heer G. Van Heteren, die voorloopig met de uitgave van het Nieuwsblad was belast. — Wat eindelijk het Register over 1869 betreft, hierin mist men, bij vergelijking met dat over 1868, de „Voornaamste Uitgaven in België," terwijl de rubriek, „Mededeelingen", enz. veranderd is in „Gemengde Berigten."

Het eerste nummer van den 37sten jaargang zag alsnu op Zaterdag 1 Januari 1870 het licht, onder den titel van: *Nieuwsblad voor den Boekhandel. Uitgegeven door de Vereeniging tot bevordering van de belangen des Boëkhandels,* en met het adres: *Gedrukt bij Gebroeders Binger te Amsterdam.* Had het uiterlijk van het blad al geen wijziging ondergaan, zoo getuigden toch afwijkende lettersoorten en de mededeelingen in het hoofd van eenige veranderingen. Die mededeelingen luidden thans: „De Uitgave van dit Blad geschiedt des Woensdags- en des Zaterdags-avonds. Advertentiën kunnen tot uiterlijk 12 uur van den dag der uitgave worden gezonden aan J. H. & G. van Heteren. Alle porten komen op rekening der inzenders"; en: „De Abonnements-prijs is *f* 1.75 per 3/m. De prijs der Advert. voor Geabonneerden, van 1—7 regels 50 Cts.; iedere regel meer 5 Cts. Opname 3/2 m. Advertentiën van Niet-Geabonn., of Advert. door Geabonn. voor anderen geplaatst, 15 Cts. per regel." — In dit eerste nummer bracht het Nieuwsblad „met een verjongd harte" (ook door de invoering der nieuwe spelling) — „overeenkomstig de gunstiger omstandigheden, waarin het zich thans geplaatst (zag)" — „een hartelijken heilgroet aan zijne lezers." Bij dien heilgroet hoopte de redactie bij vernieuwing op de medewerking van een ieder, bovenal wat betrof de lijst van Nederlandsche uitgaven, dat hoogst belangrijk deel van het blad.

Ofschoon de Redacteur zich bij bereidwillige vrienden verzekerd had van voldoende medewerking, waardoor hij in staat werd gesteld het blad geregeld door periodieke overzichten van binnen- en buitenlandsche nieuwe uitgaven voor de lezers belangrijker dan vroeger te maken, en door het verzamelen van berichten van dringenden aard den handel te gerieven, viel de uitvoering zijner plannen grootendeels in duigen door de besluiten van het Bestuur der Vereeniging. Immers tegenover eene onbepaalde beschikking over een half of heel bijblad, welke hij vroeger genoot, moest hij zich in de plaatsing van het mengelwerk beperken tot de ruimte, die in ieder nummer na het opnemen der ingekomen advertentiën overschoot, zoodat de meeste stukken van den kant der redactie 2, 3, ja soms 4 of 5 nummers achtereen zagen uitgeven, vóór zij een plaatsje kregen, en andere weder over verschillende nummers verbrokkeld den lezers onder de oogen kwamen. Het gevolg hiervan was, dat de ingekomen bijdragen soms verouderden, en dat er nu en dan berichten in het blad verschenen, die lang te voren in andere bladen waren opgenomen. Intusschen moest de Heer Funke bij deze grieven, aangewezen in zijn verslag dd. 20 Juni 1870 [1]) erkennen, dat het Bestuur der Vereeniging, hoe gezind het was zijne bezwaren weg te ruimen, meende niet anders te mogen handelen, en den vermelden verlammenden maatregel jegens de redactie slechts had genomen totdat de Algemeene Vergadering van Augustus 1870 over de belangen van het Nieuwsblad was gehoord. Maar de toestand van het oogenblik was in één woord onhoudbaar. Het denkbeeld toch van eene redactie, die geheel ondergeschikt was aan de administratie en daarvan geheel afgescheiden werkte, was even weinig aantrekkelijk als praktisch. Het was veel meer verkieselijk dat redactie en administratie onder de leiding werden gesteld van één persoon, die vertrouwen genoeg verdiende om beide betrekkingen in het belang van de Vereeniging te behartigen. Bovendien mocht men er niet op rekenen, dat bij

[1]) Zie Verslag van de Werkzaamheden van het Bestuur der Vereeniging over 1869 1870, blz. 10.

de periodieke aftreding van leden van het Bestuur, steeds iemand zou te vinden zijn, die, zooals op dat oogenblik de Heer Van Heteren, welwillend genoeg zou zijn om zich, behalve met de moeielijke taak van Secretaris, ook nog te belasten met de veel tijd eischende betrekking van administrateur van het Nieuwsblad. Werden alle werkzaamheden aan één bekwaam en degelijk man toevertrouwd, dan kon het blad daarbij slechts winnen. Aan zoo iemand kon tevens de zorg voor het plaatsen van advertentiën worden opgedragen, waardoor het blad meer winstgevend voor de kas der Vereeniging zou worden. Werd er dan moeite gedaan bij de vakgenooten in het buitenland, dan mocht de dikwerf gebleken belangstelling der buitenlandsche uitgevers in hun debiet hier te lande een voldoende waarborg geacht worden, dat ook van dien kant voor het Nieuwsblad meer advertentiën waren te winnen. Door verder aan het vast te stellen traktement voor den directeur-redacteur eene zekere provisie te verbinden naarmate de geldelijke uitkomsten van het blad werden uitgebreid, kon men verzekerd zijn dat alles goed zou worden behartigd.

Op de Algemeene Vergadering van de Vereeniging gehouden te Amsterdam den 8sten Augustus 1870, onder het voorzitterschap van den Heer W. H. Kirberger [1]), werd hierop door het Bestuur voorgesteld de hervorming van het Nieuwsblad aan eene Commissie op te dragen. Nadat door den Heer J. W. Schleijer een uitvoerig schrijven betreffende deze zaak van den Heer F. Muller was besproken en ter beschikking gesteld van de te benoemen Commissie, werd tot die benoeming besloten, en werden daarna tot leden dier Commissie gekozen, de Heeren P. N. Van Kampen, P. Kraaij Jr., en J. C. Loman Jr., waarvan de eerste ter vergadering tegenwoordig de benoeming aanstonds aanvaardde. Aan de Commissie werd opgedragen haar plan tot hervorming van het Nieuwsblad vooraf ter kennis van de leden te brengen, om deze in de gelegenheid te stellen hunne meening te uiten.

De Heer P. Kraaij Jr. nam zijne benoeming tot lid der

---

[1]) Zie Handelingen dier Vergadering, blz. 4.

Commissie niet aan; volgens machtiging door de Algemeene Vergadering aan het Bestuur verleend, werd daarop eerst de Heer W. Bakker uitgenoodigd als lid der Commissie op te treden, en toen ook deze bedankte, de Heer K. H. Schadd die zich de keuze liet welgevallen.

In overleg met het Bestuur der Vereeniging ving de Commissie aan met een plan van wijzigingen vast te stellen, dat bij circulaire van 5 November 1870 aan de leden ter beoordeeling werd toegezonden. De veranderingen die de Commissie daarbij voorstelde met 1 Januari 1871 in te voeren, waren vervat in 14 punten, weldra bijna allen opgenomen in de straks mede te deelen Instructie voor den Redacteur-Administrateur; want de eerste en voornaamste voorgedragen verandering bestond hierin, dat voortaan de betrekking van Redacteur en Administrateur zou worden vereenigd, en aan den te benoemen titularis als jaarwedde het gezamenlijk bedrag zou worden toegekend van het tot dusverre door Redacteur (800 Gld.) en Administrateur (400 Gld.) genoten honorarium. Terecht intusschen wees de Commissie er op, dat van den ijver en de kennis van den Redacteur-Administrateur, meer dan van geschreven voorschriften, de bloei van het Nieuwsblad afhankelijk zou zijn. Die voorschriften moesten dan ook alleen worden beschouwd als eene voor den Redacteur zelven wenschelijke aanwijzing, in hoofdtrekken, van hetgeen het Bestuur der Vereeniging in haar orgaan verwachtte. De prijs van het Nieuwsblad werd voorgesteld onveranderd te laten totdat de kooppríjs uit de gemaakte winsten zou zijn teruggevonden; daarna zou de prijs worden bepaald ongeveer tegen eigen kosten.

Gelijk te verwachten was ontving de Commissie van verschillende kanten beschouwingen en aanmerkingen op haar plan; eenige denkbeelden werden door haar overgenomen, en zoo werd weldra de volgende *Instructie voor den Redacteur-Administrateur van het Nieuwsblad voor den Boekhandel, ingaande op den* 1 *Januari* 1871, door haar vastgesteld: [1])

---

[1]) Zie Verslag van de Werkzaamheden van het Bestuur der Vereeniging over 1870—1871, blz. 4.

„1°. De Redacteur-Administrateur moet wonen of een bestelhuis hebben in het centrum van Amsterdam."

„2°. Hij mag geene betrekkingen aanvaarden of zaken doen, die, naar het oordeel van de Commissie van toezicht, de richtige waarneming van zijn ambt belemmeren."

„3°. Hij moet zorgen dat Dinsdags en Vrijdags-avonds, het Nieuwsblad tijdig gereed zij en verzonden worde met dezelfde posten, waarmede de groote dagbladen van hier gaan, terwijl de bezorging in Amsterdam nog op den avond van uitgifte geschieden moet."

„4°. Hij moet, indien eenigszins mogelijk, de advertentiën opnemen, welke tot 's middags één ure van den dag der uitgifte bij hem bezorgd zijn. De drukker is echter niet gehouden meer dan één kolom op dit uur aan te nemen. De redactie-artikelen, bibliographische opgaven, enz. moeten zooveel mogelijk, vóór den dag van uitgifte ter drukkerij bezorgd zijn. De redacteur heeft echter het recht nog tot 's ochtends te elf ure van den dag van uitgifte een halve kolom ter drukkerij te geven."

„5°. De laatste volledige proef, welke hem tusschen 2 en 3 uur van den dag der uitgifte van den drukker wordt bezorgd, moet een half uur daarna, gecorrigeerd aan dezen overhandigd worden."

„6°. Hij moet zorgen voor de opname van:"

„*a*. De officiëele stukken van de Vereeniging."

„*b*. Eene lijst (in elk N°.) van de nieuw verschenen boeken, kaarten, platen en muziek; ieder dezer rubrieken afzonderlijk en alphabetisch gerangschikt."

„*c*. Eene lijst (zooveel mogelijk in elk N°.) van de belangrijkste Fransche, Engelsche, Duitsche en Belgische nieuwe uitgaven."

„*d*. Eene lijst van in prijs verminderde boeken met opgave van uitgevers en nieuwe eigenaars."

„*e*. Aankondiging van te verschijnen boeken, te houden verkoopingen, en verschenen prospectussen, inteekenlijsten, enz."

„*f*. Den afloop van fondsveilingen, met prijzen, zoo mogelijk in het eerstvolgend nommer."

„*g*. Advertentiën, te rangschikken naar den inhoud."

„*h*. Gemengde berichten."

„Hieronder wordt verwacht:"

„Rechtspraak zoo binnen- als buitenlandsch, in zaken van den boekhandel."

„Opgave van faillissementen in den boekhandel met den afloop daarvan."

„Voor den boekhandel belangrijke mededeelingen omtrent verschenen of te verschijnen binnen- of buitenlandsche uitgaven, en in het algemeen alles wat voor den boekhandel en aanverwante vakken belangrijk is, terwijl daarbij in het oog moet worden gehouden dat in dit orgaan mededeelingen, boekverkoopers belangen betreffende boven die op letterkundig gebied den voorrang verdienen."

„*i*. Ingezonden stukken."

„Hierbij als regel aan te nemen:"

„Dat alleen voor den boekhandel belangrijke en in behoorlijken vorm gestelde beschouwingen of mededeelingen worden opgenomen, terwijl de naam van den steller van ongeteekende stukken aan den redacteur moet bekend zijn. Die stukken, welke alleen de belangen van den inzender betreffen, worden voor deze rubriek geweigerd. Voor zoover in ingezonden stukken of advertentiën persoonlijkheden voorkomen, worden deze niet opgenomen dan wanneer zij geteekend zijn en nadat de aangevallen persoon of personen in de gelegenheid gesteld zijn in hetzelfde nummer repliek te leveren."

„Te koop aanbiedingen van pretentiën worden niet geplaatst."

„*k*. Elke maand wordt opgaaf gedaan (op de namen der uitgevers alphabetisch gerangschikt) der in binnen- en buitenlandsche dagbladen en tijdschriften voorkomende beoordeelingen van Nederlandsche uitgaven."

„*l*. Telken drie maanden wordt op een afzonderlijk blad, een beknopt overzicht gegeven der in dat tijdvak verschenen nieuwe uitgaven, (met opgave van uitgever en prijs) en van de ter vertaling aangeteekende boeken; terwijl in de maand Januari van elk jaar een register op den vorigen jaargang verzonden wordt. Elke maand moet een register op de geplaatste advertentiën gegeven worden, alphabetisch naar den naam der inzenders."

„*m*. De redacteur is verantwoordelijk voor de correctie ook van de advertentiën."

„*n*. Hij is belast met de correspondentie en dagelijksche verzending der brieven en aanbiedingen welke uit de advertentiën voortvloeien."

„*o*. Hij levert uiterlijk den 15en na elk kwartaal bij den penningmeester de quitantiën in, van de in dat tijdvak geplaatste exemplaren en advertentiën."

„De prijs wordt berekend":

„*a*. Abonnement:"

„voor niet-leden *f* 1.75 per kwartaal met inbegrip van het port door het geheele rijk."

„*b*. Advertentiën:"

„voor geabonneerden, 5 cent voor elken regel gewone advertentie, en 10 cent per regel in de rubriek: gevraagde of aangeboden boeken; voor niet geabonneerden 15 cent per regel; alles zonder eenige korting, ook bij herhaalde plaatsing."

„*p*. Afzonderlijke stukken (geen bijvoegsel zijnde) mogen niet met het Nieuwsblad verzonden worden."

„*q*. De redacteur is gehouden voor de nakoming van des drukkers instructie te waken, en van overtredingen onmiddellijk aan de Commissie van toezicht kennis te geven."

„*r*. De Commissie van toezicht behoudt zich voor, zoo noodig, wijzigingen in deze instructie te maken, welke alsdan voor den redacteur onmiddellijk na mededeeling verbindend zullen zijn. Bij twijfelachtige

of niet voorziene zaken wendt hij zich tot de Commissie voornoemd."

"De Commissie van toezicht over het Orgaan der Vereeniging tot bevordering van de belangen des Boekhandels."

"P. N. van Kampen."
"J. C. Loman Jr."
"K. H. Schadd."

In het Nieuwsblad van Woensdag 23 November 1870, N°. 94, werd hierop door de Commissie ter kennis van de leden gebracht, dat op 1 Januari 1871 als Redacteur-Administrateur van het Nieuwsblad zou optreden de Heer C. Zwaardemaker, destijds uitgever te Deventer. Deze wees toen in N°. 103, van Zaterdag 24 December 1870, op eenige aanstaande veranderingen, die meerendeels met Januari 1871 in het hoofd van het blad zijn vermeld. De oude redactie, in den persoon van den Heer G. L. Funke, betuigde daarna in N°. 105, van Zaterdag 31 December 1870, hare erkentelijkheid voor de vele welwillende medewerking gedurende de laatste vier jaren genoten. Vooral ten opzichte van den inhoud van den toen gesloten jaargang erkende de Heer Funke dankbaar hoe, dank zij de hulp van de Heeren R. C. D' Ablaing van Giessenburg, J. H. Kesper, T. Kouwenaar en Louis D. Petit de redactie ook dat jaar op zijnen naam had kunnen doorgaan; zijne veelvuldige bezigheden toch waren oorzaak geweest, dat bijna al het mengelwerk in het blad door hunne vriendelijke medewerking was geleverd.

Met betrekking tot het drukken van het blad kwam de Commissie voor de volgende moeielijkheid te staan. Gebrs. Binger, die gedurende het jaar 1870 als minste inschrijvers drukkers van het Nieuwsblad waren geweest, verklaarden namelijk aan de Commissie, dat zij daarmede in het jaar 1871 niet wilden voortgaan tenzij de prijs eene vrij belangrijke verhooging onderging. Hoewel nu de Commissie hiertegen bezwaar had, meende zij, met het oog op den korten tijd die haar nog overbleef, niet onmiddellijk tot eene nieuwe inschrijving te

moeten overgaan, maar verkreeg zij van het Bestuur der Vereeniging machtiging, om met genoemde firma voor één jaar een nieuw contract aan te gaan op de door haar gestelde voorwaarden. Het was echter het voornemen der Commissie, om dit drukwerk voor het jaar 1872 weder bij inschrijving uit te besteden [1]).

Op Dinsdag 3 Januari 1871 verscheen nu het eerste nummer van den 38sten jaargang onder den titel: *Nieuwsblad voor den Boekhandel. Uitgegeven door de Vereeniging tot bevordering van de belangen des Boekhandels. Redacteur: C. Zwaardemaker.* De mededeelingen in het hoofd luidden thans: „Dit Blad verschijnt des Dingsdags- en Vrijdags-avonds. Advertentiën kunnen tot uiterlijk 1 uur van den dag der uitgave gezonden worden aan de Redactie, adres de Heeren Caarelsen & Co., alwaar eene brievenbus voor alle stukken, het Nieuwsblad betreffende, geplaatst is. Ongefrankeerde brieven worden geweigerd", en: „De Abonnementsprijs is *f* 1.75 per 3/m. Prijs der Advert. voor Geabonneerden 5 Cts. voor elken regel gewone Advertentie; voor Niet-Geabonneerden of Advertentiën door Geabonneerden voor anderen geplaatst, 15 Cts. per regel. Alles zonder eenige korting, ook bij herhaalde plaatsing." Bij de aanvaarding zijner betrekking van Redacteur sprak de Heer Zwaardemaker zijne „Geachte Confraters!" een enkel woord toe in dit eerste nummer. Daaruit blijkt eenigermate welke wijzigingen waren gebracht in het door de Commissie van Toezicht bij circulaire van 5 November 1870 medegedeelde plan. Zoo zou de rubriek „Voornaamste uitgaven in het Buitenland" behouden blijven, teneinde aan het verlangen van zeer velen te voldoen. Daarenboven zou er geregeld een lijstje in het blad worden opgenomen van die boek- en plaatwerken, waarvan door de uitgevers bij de verschijning drie exemplaren waren nedergelegd bij het Ministerie van Binnenlandsche Zaken ter bekoming van het eigendomsrecht. Het was der redactie namelijk voorgekomen, dat zoodanige opgave een geschikt middel kon zijn om de

[1]) Zie Verslag van de Commissie van Toezicht over het Orgaan der Vereeniging, achter het Verslag 1870—1871, blz. 5.

onzekerheid van kopijrecht bij ongebonden verkoopingen, althans voor het vervolg, eenigszins uit den weg te ruimen. Trouwens, bij de ophanden zijnde nieuwe regeling van het kopijrecht — die intusschen nog tien jaren op zich liet wachten —, was het niet anders dan plichtmatig, dat ook van den kant der Vereeniging de bewijzen werden gegeven, hoezeer zij eene wettelijke regeling in deze op prijs stelde.

Was het Verslag van de Werkzaamheden van het Bestuur der Vereeniging over 1870—1871 met betrekking tot het Nieuwsblad zeer belangrijk en uitvoerig, op de Algemeene Vergadering den 14den Augustus 1871 te Amsterdam gehouden, onder het voorzitterschap van den Heer D. A. Thieme, werd nogtans slechts een enkel woord gewisseld over het punt reeds ter vergadering van 1868 door den Heer Fred. Muller behandeld [1]), namelijk over de mogelijkheid van weigering van sommige advertentiën. De Heeren Schleijer, Loman, Zwaardemaker, en Kirberger namen aan de beraadslaging deel, waarvan de uitkomst was dat de Vergadering zich vereenigde met het denkbeeld van laatstgenoemde, dat het 't beste was de zorg voor deze zaak aan de Commissie van Toezicht over te laten [2]).

Met N°. 100, van Vrijdag 15 December 1871, werd in het hoofd van het blad medegedeeld dat „Agent voor Duitschland de Firma Puttkammer & Mühlbrecht te Berlijn" was. De redactie gaf daarbij aanstonds de volgende toelichting. Genoemde firma namelijk had het aanzoek gedaan om het Nieuwsblad voortaan meer open te stellen voor de verschillende aankondigingen van den Duitschen Boekhandel, waarbij zij zich tevens tot Agent van het Nieuwsblad voor Duitschland aanbood. Nadat hierop met bedoelde firma eene overeenkomst was aangegaan, werd door haar eene circulaire bij den Duitschen Boekhandel verspreid, die de toezending van onderscheidene advertentiën ten gevolge had, waarvan een gedeelte te vinden was in dit nummer, dat dan ook in een aantal van 300 extra-exemplaren door de firma doelmatig zou worden

---

1) Zie hierboven blz. 55, 56.
2) Zie Handel. Algem. Verg., blz. 3, kol. 1

verspreid ter bekoming van abonnementen; met belangstelling werden de verdere uitkomsten van deze proefneming tegemoet gezien uit het oogpunt van ruimere verspreiding van het blad in Duitschland, en meerdere bekendmaking der Nederlandsche uitgaven.

In de laatste nummers van 1871 werd bekend gemaakt, hoe ten gevolge van verandering van drukkers en expediteurs van het blad, in welke hoedanigheden de firma De Roever-Kröber-Bakels, Damrak, H. 108, met Januari 1872 zou optreden, brieven en stukken voor het Nieuwsblad bestemd niet meer aan het adres van de firma Caarelsen & C°. moesten worden gericht, maar uitsluitend aan den Administrateur, den Heer Zwaardemaker, die gemelde firma openlijk zijnen dank betuigde voor de bereidwilligheid en de goede zorgen, waarmede zij zich ten zijnen behoeve met de verzending van het Nieuwsblad gedurende 1871 had belast. Voortaan konden H.H. Boekhandelaren te Amsterdam desverkiezende brieven en stukken laten bezorgen bij de Heeren Schalekamp, Van de Grampel, en Bakker, die driemaal daags hetgeen ontvangen was aan den Administrateur zouden toezenden. Alleen op den dag der uitgave van het blad zouden advertentiën ook worden aangenomen ter drukkerij.

Van die verandering van drukker is bij het begin van 1872 wel iets merkbaar, daar sedert meer of min afwijkende lettersoorten werden gebezigd. In den titel heet het nu ook: „Uitgegeven door de Vereeniging *ter* bevordering van de belangen des Boekhandels," en het adres luidt thans: „*Gedrukt bij De Roever-Kröber-Bakels, te Amsterdam.*" En van de straks medegedeelde administratieve veranderingen blijkt natuurlijk in het hoofd. Bij de prijsopgave werd nog de aanwijzing gevoegd: „Rubriek: Gevraagde en aangeboden boeken 10 Cents per regel."

Nadere bizonderheden omtrent die verandering van drukker van het Nieuwsblad werden door de Commissie van Toezicht medegedeeld in haar Verslag over het jaar 1871/72, door den Heer K. H. Schadd uitgebracht ter Algemeene Vergadering gehouden te Amsterdam op 14 Augustus 1872, onder het voor-

zitterschap van den Heer A. C. Kruseman [1]. Overeenkomstig haar ten vorigen jare geuit voornemen was op 1 October 1871 eene aanbesteding van het drukken van het Nieuwsblad uitgeschreven, en met de minste inschrijvers, de firma De Roever, Kröber, & Bakels, was toen op 9 Dec. daaraanvolgende eene overeenkomst gesloten, waarbij die firma gedurende drie jaar het drukken van het blad op zich nam tegen den prijs van *f* 10.50 per vel van 4 blz., *f* 13.50 per vel van 6 blz., *f* 18 per vel van 8 blz., en *f* 7 per half vel van 2 blz., alles per 700 exemplaren, en per 100 exemplaren daarboven 40 Cents; daarenboven voor het vouwen, strooken, doen afstempelen en bezorgen aan de post *f* 1 per nummer. En, meenende dat het papierverbruik van beteekenis genoeg was om ook daarvoor eene inschrijving te doen plaats vinden, had de Commissie hieraan op 1 November 1871 gevolg gegeven, zoodat evenzoo op 9 December daaraanvolgende met de Heeren Lutkie en Cranenburgh eene overeenkomst was gesloten voor den tijd van drie jaren, tot het leveren van papier per riem van 8 blz. Nieuwsblad-formaat 63 bij 39 cM., wegende 10½ kilogram, voor *f* 5, en per riem van 12 blz. van gelijk formaat 63 bij 58 cM., wegende 16 kilogram, voor *f* 8.—. In verband met de twee jaar vroeger door den Heer Funke geuite grief over de voor het Mengelwerk geringe beschikbare ruimte, verdient het de aandacht, hoe de Commissie, na in dit verslag er op te hebben gewezen, dat de kracht van het Nieuwsblad moest bestaan in de verschillende rubrieken, die gezamenlijk het handels-gedeelte uitmaakten, en die dan ook voortdurend met de uiterste nauwgezetheid en vlugheid moesten worden behandeld, moest erkennen, dat een der bezwaren om een Mengelwerk te verkrijgen dat aan alle eischen voldeed, vooral hierin bestond, dat deze rubriek, wat de plaatsruimte betrof, steeds aan de anderen ondergeschikt was; zoodra toch op het laatste oogenblik ruimte gevorderd werd voor advertentiën, moest deze door verwijdering van eenig Mengelwerk worden gevonden, terwijl omgekeerd, bijaldien de advertentiën of handelsopgaven mindere ruimte innamen dan gewoonlijk, de overige

---

[1]) Zie Handel. der Algem. Verg.. blz. 8.

plaats door Mengelwerk moest worden aangevuld; het lag voor de hand dat dit niet naliet eenen nadeeligen invloed, vooral op de verdiensten van het oogenblik dezer afdeeling, uit te oefenen. — Slechts ter loops werd in dit verslag herinnerd aan eene moeielijkheid waarin het Nieuwsblad in de maand October 1871 geraakt was met Commissarissen van het Ondersteuningsfonds voor Weduwen en nagelaten minderjarige kinderen van Leden der Vereeniging, ontstaan door eene verkeerde opvatting hunnerzijds van de betrekking van den redacteur en van diens voorschriften. Toevallig was die moeielijkheid ontstaan door eene kennisgeving van den Heer K. H. Schadd, een der leden van de Commissie van Toezicht op het Nieuwsblad, in N°. 83, van Dinsdag 17 October, waarvan eenig gewrijf en geschrijf in N°. 84, 85, en 86 het gevolg was.

Over de geldelijke uitkomsten der uitgave van het Nieuwsblad had de Commissie in haar verslag moeten verklaren geen mededeeling te kunnen doen, omdat deze afdeeling onder het beheer van het Bestuur der Vereeniging stond. Ze had daarbij evenwel den wensch uitgesproken, dat voortaan de rekening van het orgaan geheel afgescheiden zou worden van de gewone rekening der Vereeniging — zooals trouwens dat jaar door de zorg van haren Penningmeester reeds was geschied [1]) — opdat de leden jaarlijks een gemakkelijker overzicht zouden verkrijgen over de uitkomsten dezer onderneming. Mondeling ter Algemeene Vergadering [2]) — want in het Verslag der Commissie is daarvan geen sprake — schijnt daarbij nog te zijn gewezen op het belang gelegen in het verzamelen van de afzonderlijke rekeningen-courant der ontvangsten en uitgaven van het Nieuwsblad sedert het jaar van den aankoop. Terwijl een en ander de goedkeuring der Vergadering mocht verkrijgen, verzocht de Heer Belinfante eenige inlichting omtrent de onder de uitgaven voorkomende post van 25 Gld. voor het vervroegde afstempelen der adressen aan het Postkantoor, eene uitgave naar zijne meening geheel onnoodig. Maar

---

[1]) Zie Bijlage C op blz. 7 der Handelingen. Intusschen was reeds het vorig jaar als Bijlage C, blz. 6 der Handelingen 1871, eene gelijksoortige „Rekening-Courant van het Nieuwsblad van Juli 1870—Juli 1871" gegeven.

[2]) Zie Handelingen, blz. 3, kol. 2.

de Heer Schadd antwoordde hierop, dat juist die vervroegde afstempeling der adressen maakte dat het Nieuwsblad op tijd kon worden verzonden; andere bladen betaalden evenzoo naar gelang van hunne oplaag eene vergoeding aan het postkantoor. En de Heer J. W. Schleijer kon niet anders dan de juistheid van dit feit bevestigen.

Wat het Register op het Nieuwsblad aangaat, sedert dit met 1870 door de Vereeniging was uitgegeven, daaromtrent valt in de eerste plaats op te merken dat het toen met eene andere lettersoort werd gedrukt; maar zeker weinig sluitend is het, dat terwijl in het Register over 1869 onder de „Officieele mededeelingen" wordt gelezen: „Vereeniging *ter* bevordering van de belangen des boekhandels", in dat over 1870 dit gecurçiveerde woordje veranderd is in *tot*, en zelfs na 1872 in de registers behouden is, niettegenstaande bij den aanvang van genoemd jaar, gelijk hierboven reeds is aangeteekend, in den titel van het blad het woordje *ter* was aangenomen. De rubriek „Nieuwste uitgaven in Nederland" werd in 1870 gewijzigd in „Nieuwe uitgaven in Nederland"; de rubrieken „Nieuwe, of veranderde firma's" en „Hoofd-Correspondentie" (in 1871 „Hoofd-Correspondenten") wisselden van plaats, evenals de „Gemengde Berichten" en de „Overledenen", terwijl eene nieuwe rubriek „Gehuwd" werd ingevoegd. Maar welke reden er heeft bestaan, dat toen in 1871, gelijk hierboven is medegedeeld, de „Voornaamste uitgaven in het Buitenland" op het verlangen van zeer velen behouden bleef, deze rubriek niet in het Register werd opgenomen, is mij niet gebleken. In de plaats daarvan vindt men thans de volgende rubrieken of onder-rubrieken: „Atlassen en Kaarten", „Platen", „Nieuwe uitgegeven Muziekwerken", „In prijs verminderde Boeken", en na die der „Overgegane Fondsartikelen" eene met het opschrift: „Ingekomen werken bij het Depart. van Binnenl. Zaken ter bekomen (*sic*) van eigendomsrecht". De „Gemengde Berichten" zijn vervallen. In het Register over 1872, wederom met eene andere letter gedrukt, werd ingevoegd eene rubriek „Ter vertaling aangekondigde Werken bij afzonderlijke Advertentiën", en (alleen voor dit jaar) „Munt- en Penningkunde", maar die der „In prijs verminderde Boeken", het vorig jaar ingevoerd,

is vervallen; die der „Overgegane Fondsartikelen" en der „Boekbeoordeelingen" zijn van plaats verwisseld, met invoeging eener rubriek „Cantates", en die der „Gemengde Berichten" is weer opgenomen met de aanteekening: „(Hiervan zijn alleen die opgenomen, welker belang van blijvenden aard mogen beschouwd worden.)" In het Register over 1873 werden de „Hoofd-artikelen en ingezonden Stukken" vereenigd; de rubriek „Cantates" van het vorig jaar heet nu „Muziekwerken", ofschoon die der „Nieuw uitgegeven Muziekwerken" ook nog was opgenomen. In dat over 1874 wisselden de rubrieken „Kaarten en Atlassen" en „Platen" van plaats; de in 1873 ingevoerde rubriek „Muziekwerken" verviel, evenals die der „Ingekomen werken bij het Depart. van Binnenl. Zaken" enz., en der „Hoofd-Correspondenten".

Doch keeren we terug tot het jaar 1873, bij welks aanvang de nummer-, jaargang-, en jaartal-aanwijzingen met andere cijfer- en letter-soorten werden aangegeven. Ter Algemeene Vergadering van de Vereeniging dit jaar op 12 Augustus te Amsterdam gehouden onder het voorzitterschap van den Heer J. H. Gebhard, werd in de plaats van den Heer J. C. Loman Jr., die als lid der Commissie van Toezicht moest aftreden, en, ofschoon wel herkiesbaar, herkiezing niet wenschelijk achtte uit beginsel, gekozen de Heer T. Kouwenaar [1]). De Heer Schadd, die daarna het Verslag der Commissie over het Nieuwsblad uitbracht, was zoo gelukkig te kunnen mededeelen, dat geen enkele klacht of grief tegen inrichting of gang der zaak in het afgeloopen jaar was gehoord; hij voegde hieraan toe, dat zijns inziens het Nieuwsblad zijn en blijven moest een handelsorgaan — geen orgaan van letterkundigen aard. De Heer Nijhoff intusschen verklaarde hierop gaarne te zien dat in het vervolg Buitenlandsche Jurisprudentie over het vak in het Nieuwsblad werd opgenomen, waarvoor de Bibliographie de la France, het Börsenblatt en The Bookseller voortdurend ruimschoots stof leverden; hij achtte dit zeer van belang en zeker zeer nuttig. En de Voorzitter, die dit volkomen beaamde,

---

[1]) Zie Handelingen, blz. 2, kol. 2.

achtte het uitstekend aan den Heer Nijhoff opgedragen zijn denkbeeld in het Nieuwsblad nader uiteen te zetten, en daarmede deze nieuwe en belangrijke rubriek te openen. Achter de Handelingen dezer Vergadering nu, blz. 7, vindt men, overeenkomstig het ten vorigen jare uitgesproken verlangen, eene Balans van het Nieuwsblad over de jaren (Januari—December) 1870, 1871 en 1872, waaruit in hoofdzaak blijkt, dat van de *f* 4800 in dat drietal jaren als aflossingssom voor den aankoop van het Nieuwsblad aan den Heer J. M. Van 't Haaff betaald, *f* 2798.27 waren gevloeid uit winsten op het blad gemaakt, en *f* 2001.73 uit de kas der Vereeniging waren gedekt.

Het Verslag van het Bestuur der Vereeniging over 1873—1874, blz. 1, kol. 2, maakt melding van een verzoek in den loop van dat vereenigingsjaar bij het Bestuur ontvangen van de Commissie van Toezicht op het Nieuwsblad, op welke wijze gehandeld moest worden met het plaatsen der mededeelingen van Commissarissen van het Bestelhuis, hetzij onder het officiëel gedeelte der Vereeniging, hetzij eenvoudig als bekendmaking. De Redacteur had steeds gemeend de plaatsing in het eerste gedeelte te moeten weigeren, op grond dat bedoelde Commissarissen, niet door de Vereeniging maar door de aandeelhouders verkozen, een afzonderlijk lichaam onder eigen beheer vertegenwoordigden, en dus niet konden worden gerangschikt onder die Commissiën, wier aankondigingen als officiëele stukken moesten worden geplaatst. Commissarissen van Toezicht verschilden onderling van gevoelen op dit punt, en ook de leden van het Bestuur waren niet eenstemmig; bij meerderheid van stemmen hadden laatstgenoemden evenwel uitgemaakt, dat in het vervolg de mededeelingen van Commissarissen van het Bestelhuis zouden worden opgenomen in het officiëel gedeelte van het Nieuwsblad. In het Verslag van de Commissie van Toezicht, toegevoegd aan vermeld Verslag, blz. 7, kol. 2, werd evenals het vorig jaar, de opmerking gemaakt, dat ieder over den gang van zaken bij het Nieuwsblad tevreden scheen, omdat geen enkele klacht was gehoord. Wel ontveinsde de Commissie zich niet dat er wellicht verbeteringen of doelmatige verandederingen waren aan te brengen, maar deze zouden ongetwijfeld

onkosten na zich slepen, waartoe zij geen voorstellen wilde doen, onbekend als zij was met de geldelijke uitkomsten der onderneming. Op ééne belangrijke grief werd intusschen door de Commissie gewezen, deze namelijk, dat bij den geheelen Boekhandel, op eene zeer enkele uitzondering na, de lust scheen te ontbreken, om door bijdragen van welken aard ook de waarde en belangrijkheid van het Nieuwsblad te verhoogen Waar de geheele samenstelling van het blad was opgedragen aan één Redacteur, die tevens met het zeer omvangrijk beheer belast was, kon het niemand verwonderen dat de verscheidenheid van letterkundige mededeelingen wel eens te wenschen overliet, en toch bleef de Commissie van oordeel, dat de eerste taak van den Redacteur-Administrateur was te zorgen, dat de afdeelingen bepaald aan de praktijk van den handel gewijd, met de meeste nauwkeurigheid en vlugheid werden samengesteld. De toezending van bijdragen, hetzij van letterkundig of handels belang, was dus zeer gewenscht. In de Algemeene Vergadering door de Vereeniging gehouden te Amsterdam op 11 Augustus 1874, onder het voorzitterschap van den Heer A. C. Kruseman, werd, na het uitbrengen van dit verslag, dat tot geen wisseling van gedachten aanleiding gaf, in de plaats van den Heer K. H. Schadd, die als lid der Commissie van Toezicht moest aftreden, de Heer Fred. Muller gekozen. [1])

De in het laatst van 1871 gehouden aanbesteding van het drukwerk en het papier voor het Nieuwsblad liep over de jaren 1872, 1873 en 1874. Voor de drie volgende jaren werden door de Commissie van Toezicht in October 1874 [2]) de voorwaarden van aanbesteding voor het drukken en verzenden van het blad toegezonden aan eigenaren van boekdrukkerijen te Amsterdam, tevens leden der Vereeniging, en die voor de levering van het benoodigde papier aan papierkoopers, voor zooverre zij leden der Vereeniging waren. De uitslag was [3]) dat de levering van het drukwerk door de firma Loman,

[1]) Zie Handelingen, blz. 6, kol. 2.
[2]) Zie Nieuwsblad van Vrijdag 16 October 1874, N°. 82.
[3]) Zie Verslag der Werkzaamheden van het Bestuur over 1874—1875, blz. 6, kol. 1.

Kirberger, & Van Kesteren, te Amsterdam, als minste inschrijvers, werd aangenomen, en wel voor: één vel van 4 blz. à *f* 12.25, van 6 blz. à *f* 16.62⁵, van 8 blz. à *f* 21.50, van 2 blz. à *f* 7.62⁵, bij eene oplage van 700 exemplaren; voor iedere 100 exemplaren meer zou 30 Cents worden berekend; het drukken der adressen werd aan dezelfde firma gegund voor *f* 1.90 per vel van 16 adressen (oplage 125 exemplaren), en het vouwen, strooken en verzenden, per nummer voor *f* 1.80. Het toen afloopend jaar als maatstaf nemende wat het afwisselen in grootte der verschillende nummers betrof, maakte de Commissie de berekening, dat de kosten van het drukken alleen, te beginnen met 1875, per jaar ongeveer 130 Gld. minder, en dus in de drie jaren waarover de aanneming liep bijna 400 Gld. minder zouden bedragen dan in de drie vorige jaren.

Voor het papier was het minst ingeschreven door de firma Van Gelder Zonen, te Amsterdam, per riem van 63—39 à *f* 5, en van 63—58⁵ à *f* 7.75; bij deze inschrijving liepen de verschillen, bij het kleinste formaat, van *f* 5 tot *f* 6.03, en bij het grootste formaat van *f* 7.75 tot *f* 9.20.

Het gevolg van deze aanbesteding was bij den aanvang van 1875 eenige verandering in enkele lettersoorten, en het gewijzigd adres: „*Gedrukt bij Loman, Kirberger & van Kesteren. — Amsterdam*", dat bij N°. 2 reeds veranderd werd in: *Stoomdrukkerij Loman, Kirberger & van Kesteren. — Amsterdam.*" Deze veranderingen intusschen vielen samen met de voor de Vereeniging stellig belangrijke gebeurtenis, dat op 1 Januari 1875 het Nieuwsblad haar onbezwaard eigendom was geworden. Overeenkomstig de voorwaarden van aankoop toch was daarvoor door de Vereeniging aan den Heer J. M. Van 't Haaff betaald:

1 Januari	1870,	1ste termijn	*f*	1600.—
„ „	1871,	2de „	„	1600.—
		een jaar rente	„	420.—
„ „	1872,	3de termijn	„	1600.—
		een jaar rente	„	340.—
„ „	1873,	4de termijn	„	1600.—
		Transport	*f*	7160.—

	Per transport	*f* 7160.—
	een jaar rente	„ 260.—
1 Januari 1874,	5de termijn	„ 1600.—
	een jaar rente	„ 180.—
„ „ 1875,	6de termijn	„ 2000.—
	een jaar rente	„ 100.—
	te zamen	*f* 11300.—

Ter Algemeene Vergadering van de Vereeniging gehouden te Amsterdam op 11 Augustus 1875, onder het voorzitterschap van den Heer D. A. Thieme, werd dan ook [1]) door den Penningmeester, den Heer Van Dijk, bij het doen zijner rekening en verantwoording, op dit heuglijk feit gewezen. — Toen later [2]) het Verslag der Commissie van Toezicht [3]) aan de orde kwam, wees de Voorzitter er op, hoe daarin een van de leden den wensch had uitgesproken, om de aanbestedingen voor het Nieuwsblad voortaan door het Bestuur der Vereeniging te doen plaats hebben in overleg met de Commissie van Toezicht, maar dat het Bestuur evenwel had gemeend deze zaak geheel te moeten laten in handen der Commissie als behoorende tot hare bemoeiingen. Bedoeld lid, de Heer F. Muller, verklaarde zich nu openlijk tegen deze opvatting van het Bestuur, en toen de Vergadering zich met die opvatting vereenigde, zeide de Heer Muller zich voor te behouden later een voorstel te doen in den geest door hem bedoeld. — Eene oude bekende vraag kwam daarna op het tapijt. Het Groningsch Boekverkoopers-college namelijk had zich beklaagd over de levering van het Nieuwsblad rechtstreeks aan bizondere personen. Hierop nu werd door de Commissie van Toezicht ter Vergadering medegedeeld, hoe de meerderheid harer leden het in het belang van den boekhandel onraadzaam achtte, om een blad uitsluitend voor den handel bestemd van wege de administratie toe te zenden aan particulieren, die daarvan slechts ten nadeele der debitanten misbruik konden maken; want,

[1]) Zie Handelingen, blz. 2, kol. 2.
[2]) Zie Handelingen, blz. 4, kol. 2.
[3]) Zie Verslag der Werkzaamheden van het Bestuur over 1874—1875, blz. 6, kol. 1.

ofschoon het wel is waar niet mogelijk was te beletten, dat het blad door debitanten aan hunne begunstigers werd geleverd, achtte de meerderheid der Commissie dit evenwel geen reden om van wege de administratie rechtstreeksche toezending te doen plaats vinden. De minderheid der Commissie, met name de Heer F. Muller, achtte echter het aangevoerde bezwaar van te gering belang om zulk eenen onvrijzinnigen maatregel te wettigen. Dit verschil van gevoelen nu werd thans door de Commissie onderworpen aan de beslissing der Algemeene Vergadering, die na eenige woordenwisseling bij meerderheid van stemmen besloot, om de administratie van het Nieuwsblad uit te noodigen zich in het vervolg van de toezending van het blad aan bizondere personen te onthouden. — Bij de hierop gevolgde stemming voor een lid der Commissie, in de plaats van den Heer P. N. Van Kampen, werd in de eerste plaats gekozen de Heer R. C. D'Ablaing van Giessenburg, en toen deze voor die benoeming bedankte, de Heer G. L. Funke; maar ook deze weigerde de benoeming aan te nemen, en nu werd de Heer J. C. Loman Jr. gekozen, die intusschen niet ter vergadering tegenwoordig was. De Heer Loman achtte evenwel deze betrekking onvereenigbaar met zijne hoedanigheid van lid der firma waaraan het drukken van het Nieuwsblad was opgedragen, en vandaar dat het Bestuur der Vereeniging toen den Heer P. N. Van Kampen uitnoodigde zijne betrekking nog te blijven waarnemen tot de eerstvolgende Algemeene Vergadering. In die Vergadering werden daarop in zijne plaats en in die van den Heer T. Kouwenaar gekozen de Heeren Jan D. Brouwer en B. Van Dijk [1]).

In de maand Mei 1876 zag de Heer Zwaardemaker zich genoodzaakt den raad in te roepen van de Commissie van Toezicht. Er werd toen namelijk fondsveiling gehouden door den Heer J. W. Schleijer. Volgens zijne instructie was de Redacteur van het Nieuwsblad verplicht, om van den uitslag

[1]) Zie Verslag der Werkzaamheden van het Bestuur der Vereenigiug over 1875–1876, blz. 1, kol. 1, en Handelingen der Algem. Vergad. 1876, blz. 3, kol. 2.

van iedere fondsveiling, in 't bizonder van de namen der koopers en van de besteede prijzen, in zijn blad bericht te geven; maar nu maakten de verkoopers bezwaar hem van de besteede prijzen officiëele mededeeling te doen, ja zelfs om hem, tot het opteekenen daarvan, op de veiling toe te laten [1]). De Commissie van Toezicht wist geen anderen raad voor den Redacteur, dan dat hij de verkoopers nog eens op de duidelijke bewoordingen zijner instructie zou wijzen, en zoo dit niet hielp de tusschenkomst inroepen van een' vakgenoot die de verkooping bijwoonde. Inderdaad zag de Redacteur zich tot het laatste gedwongen, waarvan het natuurlijk gevolg was dat de opgaven betreffende deze veiling niet zóó nauwkeurig in het Nieuwsblad konden voorkomen, als wanneer de verkooper daartoe zijne medewerking had willen verleenen.

Correctie en redactie van het Nieuwsblad waren onderwerpen die in den loop van het vereenigingsjaar 1875—1876 op eene der vergaderingen van het Bestuur der Vereeniging ter sprake kwamen. Er waren daaromtrent opmerkingen gemaakt die door den Heer Kouwenaar, sedert Augustus 1875 lid van het Bestuur, maar tevens lid der Commissie van Toezicht, aan die Commissie werden medegedeeld. In een schriftelijk antwoord erkende de Commissie volkomen het wenschelijke van onderscheidene verbeteringen in de redactie, maar tevens bracht ze het Bestuur onder het oog, dat de meesten daarvan niet te vergen waren van één Redacteur, die bovendien belast was met het geheele bestuur en beheer van het blad, en die om aan zulke eischen te voldoen, eene kennis van zoo verschillenden en veelzijdigen aard moest bezitten, dat die bezwaarlijk ooit bij één man zou te vinden zijn. De oorzaak van het gebrekkige lag naar de meening der Commissie hoofdzakelijk in de weinige medewerking van anderen, en in de opeenhooping van arbeid den Redacteur opgelegd. Ten einde hem nu eenigszins in de gelegenheid te stellen om van het meer werktuigelijk gedeelte van zijnen arbeid te worden ontheven, en ook op grond der toenemende uitbreiding van dien arbeid, achtte de Commissie

---

[1]) Zie Nieuwsblad van Dinsdag 16 Mei 1876, N°. 39, blz. 216.

zich verplicht op eene verhooging van honorarium aan te dringen. Het gevolg was dat de Commissie, daartoe aangespoord door het Bestuur, in dato 16 Juni 1876 een schrijven richtte tot het Bestuur, waarvan de hoofdinhoud eerlang een punt van beraadslaging uitmaakte op de Algemeene Vergadering der Vereeniging. Die hoofdinhoud was het voorstel om het honorarium van den Redacteur — in 1871 op 1200 Gld. gesteld, en sedert 1 Januari 1873 op 1400 Gld. gebracht [1]) — tot 1800 Gld. te verhoogen. De werkzaamheden toen den Redacteur opgedragen, waren sedert zijne eerste aanstelling aanmerkelijk vermeerderd door den toenemenden omvang van het blad. In het jaar 1870 bedroeg het gezamenlijk getal bladzijden 450, in 1875 over de 600 bladzijden, dus 25 pct. meer. Daar de Redacteur voor alles had te zorgen, voor bibliographiën, recensielijsten, advertentiën, afloop van verkoopingen, registers, administratie, tot het schrijven der quitantiën toe, bleef hem geen tijd over om zich wat meer aan het letterkundig gedeelte van het blad te laten gelegen liggen, en waren de klachten daaromtrent gerezen, de rechtmatigheid er van daargelaten, in de gegeven omstandigheden niet aan hem te wijten. Ten anderen was door zijne goede zorgen het aantal betalende abonnés (geen leden der Vereeniging) aanmerkelijk toegenomen. In 1870 bedroeg dit aantal 289, in 1876 376; nam men daarbij in aanmerking dat er in dat tijdsverloop 47 nieuwe leden tot de Vereeniging waren toegetreden, waarvan velen vroeger betalende abonnés waren, dan was het getal nieuwe abonnementen in die jaren met ruim 100 vermeerderd. Vergeleek men zijn salaris met hetgeen b.v. het Duitsche Börsenblatt aan redactie ten koste legde, dat aan verschillende rubrieken 10.766 Mark, of ongeveer *f* 6450 bedroeg, dan kon eene belooning van 1800 Gld. voor het Nieuwsblad, dat tweemaal in de week verscheen en dus minstens een derde van de moeite kostte, nog uiterst matig genoemd worden, en zou een honorarium van 2000 Gld., naar de meening der Commissie

---

[1]) Op welk besluit deze verhooging gegrond was, heb ik niet kunnen vinden.

van Toezicht, nog niet te veel zijn, te meer daar in zijne instructie den Redacteur was opgelegd: 1. om in het midden der stad te wonen, dus bekrompen en duur; 2. om geen andere betrekking tegelijk waar te nemen, een verbod dat hem verhinderde, ook al wist hij daartoe den tijd uit te koopen, door andere werkzaamheden zijn inkomen te vermeerderen.

Het Bestuur der Vereeniging intusschen begreep eene dergelijke verhooging van uitgaven voor het Nieuwsblad niet aan de Algemeene Vergadering te mogen aanbevelen, zonder tegenwicht bij de ontvangsten. De uitgaven voor het blad toch waren, ten gevolge van noodzakelijke uitbreiding, in de laatste jaren zeer toegenomen, meer in het bizonder met betrekking tot de hoogere kosten van papier en drukken. Immers bij vergelijking der drukkosten van de laatste jaren bleek, dat deze sedert het vereenigingsjaar 1873—1874 met *f* 544.90 waren vermeerderd, en met andere onkosten was het evenzoo gesteld. Ontegenzeggelijk was het getal advertentiën in de laatste jaren grooter geworden, doch deze leverden niet zooveel meer op, dat, nu er sprake was van verhooging van redactiehonorarium, er niet tevens moest worden gedacht aan verhooging van den prijs der advertentiën. Vandaar het gelijktijdig voorstel van het Bestuur om te beginnen met 1 October 1876 dien prijs te bepalen voor geabonneerden: van 1—5 regels 50 Cts., iedere regel meer 5 Cts., en voor niet-geabonneerden: van 1—5 regels 75 Cts., iedere regel meer 15 Cts.

Op de Algemeene Vergadering der Vereeniging gehouden te Amsterdam op 14 Augustus 1876, onder het voorzitterschap van den Heer D. A. Thieme [1]), bleek reeds dadelijk van verschil van gevoelen over dit voorstel, doordien er een amendement van den Heer H. C. A. Thieme was ingekomen, om niet den prijs der advertentiën te verhoogen, maar daarentegen den abonnementsprijs van het Nieuwsblad met 1 October 1876 te bepalen op *f* 2.50 per kwartaal. Het Bestuur zag in dit amendement geen bezwaar, omdat de hoofdzaak was een tegenwicht

---

[1]) Zie Handel., blz. 4, kol. 2, verg. met Verslag 1875—1876, blz. 2, kol. 2.

te vinden voor de meerdere onkosten voortspruitende uit het eerste gedeelte van het voorstel, door de Commissie ingediend zonder het van eenige voorwaarde afhankelijk te maken. Maar bij een voorstel tot het maken van meer onkosten moesten tevens de middelen daarvoor worden aangewezen. Intusschen stonden de voorstellen van het Bestuur en van de Commissie ieder op zich zelf: het een kon worden aangenomen, het ander verworpen. Op verzoek evenwel van den Voorzitter verdedigde de Penningmeester, de Heer Tj. Van Holkema, nog nader het voorstel van het Bestuur, in de hoop dat de Vereeniging daardoor vermeerdering van inkomsten zou verkrijgen. Maar nu stelde de Heer S. E. Van Nooten, die de door den Heer Thieme voorgestane verhooging van abonnementsprijs te groot achtte, als sub-amendement voor dien prijs op 2 Gld. per kwartaal te brengen. Terwijl de Heer A. E. C. Van Someren hierop verklaarde zich te vereenigen met het amendement-Thieme, omdat hij van meening was, dat de daarbij voorgestelde verhooging van den abonnementsprijs voor niet-leden voor dezen eene aansporing zou worden om als leden tot de Vereeniging toe te treden, meende de Voorzitter bezwaar te moeten maken tegen het sub-amendement, omdat de daardoor te vinden som zou blijken niet voldoende te zijn voor het doel. De Heer J. H. Gebhard wenschte evenwel eerst uitgemaakt te zien of de verhooging van redactie-honorarium noodzakelijk was; achtte de vergadering die verhooging noodig, dan moest ze plaats vinden zonder haar van andere overwegingen afhankelijk te stellen. Maar toen nu de Heer C. H. L. Susan de opmerking had gemaakt, hoe het bedrag dat uit de voorgestelde verhooging van den advertentie-prijs zou voortvloeien, veel grooter zou zijn dan voor de voorgestelde verhooging van redactie-honorarium noodig was, stelde de Heer P. Kraaij Jr., die dit met genoegen hoorde, en van meening was, dat het, bij den niet zeer bloeienden toestand van de kas der Vereeniging, zeer wenschelijk was op dat oogenblik de noodige middelen tot verbetering aan te wenden, omdat dit meer gewenscht was dan dat later een hoofdelijke omslag over de leden een mogelijk tekort zou moeten dekken, als tweede amendement

voor, dat zoowel tot verhooging van den advertentie- als van den abonnementsprijs zou worden besloten. Nadat de Voorzitter hierop had medegedeeld dat het Bestuur zich met dit denkbeeld gaarne vereenigde, want dat slechts de vrees om te veel te vragen het had genoopt tot een misschien te bescheiden voorstel, werd eerst in stemming gebracht het sub-amendement Van Nooten tot verhooging van den abonnementsprijs van het Nieuwsblad tot 2 Gld. per kwartaal, en verworpen met 48 tegen 40 stemmen, maar daarna het amendement-Thieme tot verhooging van dien prijs tot *f* 2.50 per kwartaal aangenomen met 69 tegen 12 stemmen. Bij de vraag of gelijktijdig de prijs der advertentiën zou worden verhoogd, verklaarde de Heer A. E. C. Van Someren dat naar zijne meening de niet-leden der Vereeniging door de verhooging van den abonnementsprijs reeds genoeg werden getroffen, maar hier tegenover meende de Heer B. Van Dijk, dat al zouden ook velen, afgeschrikt door den verhoogden prijs, hun abonnement opzeggen, deze dan toch door den hoogeren prijs der advertentiën hunne bijdrage aan de kas der Vereeniging niet zouden onthouden. En de Heer W. F. Dannenfelser maakte de opmerking, dat men onderscheid moest maken tusschen niet-leden geabonneerden en niet-geabonneerden die hunne advertentiën in het Nieuwsblad plaatsten; waar de eersten werden getroffen, was dit nog niet het geval met de laatsten. Eindelijk wees de Heer P. Kraaij Jr. er op, dat zoo de niet-leden der Vereeniging bezwaar hadden tegen de voordeelen aan de leden toegekend, dit hun eene aansporing zou zijn om tot de Vereeniging toe te treden, ten gevolge waarvan deze in ieder geval den zedelijken steun der toeneming van het getal leden zou verkrijgen. In stemming gebracht werd het amendement-Kraaij met 62 tegen 17 stemmen aangenomen, waarna het voorstel tot verhooging van het honorarium van den redacteur onder algemeene toejuiching werd goedgekeurd. — Toen hierop het Verslag der Commissie van Toezicht over het afgeloopen vereenigingsjaar in behandeling kwam, wees de Heer G. Kolff op hetgeen daarin voorkwam met betrekking tot de weigering aan den Redacteur om op eene

fondsveiling tot het aanteekenen der besteede prijzen te worden toegelaten, en sprak den wensch uit dat tegen eene herhaling daarvan maatregelen door het Bestuur werden genomen, of dat aan den Redacteur gelegenheid zou worden gegeven om op eenige andere wijze voor de juiste aanteekening der prijzen zorg te dragen. Maar de Voorzitter antwoordde, dat de verkooper geheel naar eigen goedvinden kon handelen, zoodat het voor het Bestuur onmogelijk was andere maatregelen te nemen dan de verkoopers vriendelijk te verzoeken den redacteur op hunne veilingen toe te laten. En de Heer J. W. Schleijer deelde daarna nog mede, dat aan den Redacteur eenige dagen vóór de verkooping het bezwaar was medegedeeld, zoodat er dus gelegenheid had bestaan om zich op andere wijze van de noodige inlichtingen te voorzien.

Ten gevolge van bovenvermelde besluiten in Augustus 1876 genomen, las men sedert N°. 79, van Dinsdag 3 October 1876, in het hoofd van het Nieuwsblad: „De abonnementsprijs is *f* 2.50 per 3/m. Prijs der advertentiën voor geabonneerden: van 1—5 regels 50 Cts. en verder 5 Cts. per regel; voor niet-geabonneerden of advertentiën door geabonneerden voor anderen geplaatst: 1—5 regels 75 Cts. en verder 15 Cts. per regel." Cet. Cet. Gelijktijdig werd in het hoofd voor de eerste maal medegedeeld, dat als Agent voor België de Heer Ad. Hoste te Gent was opgetreden. Drie maanden later, bij den aanvang van 1877, werd daaraan toegevoegd: „Voor Engeland de heer F. C. D. Thieme", terwijl tevens tot verduidelijking bij de opgave van den abonnementsprijs werd gevoegd: „franco per post."

Zoowel de Commissie van Toezicht in haar verslag, als de Penningmeester der Vereeniging bij het overleggen zijner rekening en verantwoording, beiden ter Algemeene Vergadering gehouden te Amsterdam op 13 Augustus 1877, onder het voorzitterschap van den Heer D. A. Thieme [1]), konden de verklaring afleggen, dat het besluit der vorige Algemeene Vergadering, om den abonnementsprijs van het Nieuwsblad voor niet-

---

[1]) Zie Verslag der Werkzaamheden van het Bestuur over 1876—1877, blz. 6, kol. 2; Handel. der 60ste Alg. Verg., blz. 3, kol. 1.

leden op 10 Gld. te stellen en alzoo gelijk te brengen met de contributie der Vereeniging, en den prijs der advertentiën eenigszins te verhoogen, voor de kas der Vereeniging zeer voordeelig had gewerkt. Wel hadden sedert October 1876 37 abonnés bedankt, maar de sedert verloopen 9 maanden hadden toch aan abonnementsgeld *f* 539.70, en aan advertentiën *f* 840.55, te samen *f* 1380.25, meer opgebracht, hetgeen eene meerdere jaarlijksche opbrengst van *f* 1840 aanwees. Trok men van dit cijfer *f* 400 af voor de verhooging van redactie-honorarium, dan zouden de inkomsten alleen van het Nieuwsblad in het toen ingetreden vereenigingsjaar *f* 1440 meer bedragen dan in 1875. — Het was in dezelfde vergadering dat genoemde Penningmeester, de Heer Tj. Van Holkema, die als lid van het Bestuur moest aftreden, in de plaats van den Heer Fred. Muller tot lid der Commissie van Toezicht werd benoemd.

In het najaar van 1877 had de driejaarlijksche aanbesteding, over het tijdvak 1878—1880, plaats voor het drukken en de levering van het papier voor het Nieuwsblad. De uitslag was, dat het drukken van het blad werd aangenomen door de firma Blikman & Sartorius tegen den prijs van een vel van 4 blz. voor *f* 11.50, van 6 blz. voor *f* 15.44^5, van 8 blz. voor *f* 20.50, en van ½ vel van 2 blz. voor *f* 7.50, bij eene oplaag van 800 exemplaren; voor elke 100 exemplaren daarenboven 25 Cents. Het drukken der adresstrooken werd door dezelfde firma aangenomen voor *f* 1.60 per vel (oplaag 125 exemplaren), en het vouwen, strooken en verzenden voor *f* 1.52^5 per nummer. De levering van het papier werd aangenomen door de firma Van Gelder Zonen, per riem van 63—39 voor *f* 4.65, en per riem van 63—58 voor *f* 7.20. Beide aanbestedingen waren, vergeleken met de vorige, zeer in het belang der Vereeniging [1]). Toen de Commissie van Toezicht in het Nieuwsblad van Dinsdag 30 October 1877, N°. 87, kortweg mededeeling deed van dezen uitslag, maakte ze tevens bekend, dat met 1 Januari 1878 de gelegenheid zou worden aangebo-

[1]) Verslag der Werkzaamheden van het Bestuur der Vereeniging over 1877—1878, blz. 5, kol. 1.

den advertentiën te plaatsen met gebruikmaking van grootere letter, des verlangd over twee kolommen te verdeelen, en voorts, dat houtsneden of clichés, op de hoogte van de letter (Hollandsche hoogte) van het Nieuwsblad gebracht, zouden kunnen worden opgenomen. Van eene en andere wijziging is natuurlijk bij den aanvang van 1878 bij het Nieuwsblad iets merkbaar; vooreerst werd nu het adres: „*Stoomdrukkerij Blikman & Sartorius Amsterdam*"; verder ondergingen enkele lettersoorten verandering; bij de prijs-opgaven werd het „Grootere letters en afbeeldingen naar de plaatsruimte die zij innemen" ingevoegd, en in de tegenoverstaande opgave werd de woonplaats van den Administrateur „Blauwburgwal 8" opgenomen — sedert N°. 77, van Vrijdag 27 September 1878, „Lauriergracht 53"; het meest intusschen valt de verandering in den vorm der advertentiën in het oog. Later met N°. 46, van Dinsdag 11 Juni 1878, verviel in het hoofd de opgave van het agentschap van het blad voor Engeland. Nog valt op te merken, hoe, nadat het Bestuur der Vereeniging aangezocht was om geregeld in het Nieuwsblad op te nemen eene beknopte opgave der faillissementen in den Boekhandel en aanverwante vakken, deze nieuwe rubriek werd geopend in N°. 13, van Vrijdag 15 Februari 1878, met de hoop evenwel dat ze weinig plaats zou behoeven in te nemen.

Bij vergelijking der Registers — kennelijk niet altijd door dezelfde hand bewerkt — van 1874 en 1875 vindt men de onder-rubriek der „Nieuwe uitgaven in Nederland": „Kaarten en Atlassen" veranderd in „Atlassen en Kaarten", die der „Boekbeoordeelingen" geplaatst vóór die der „Overgegane Fondsartikelen", terwijl daarna weder de niet in 1874 voorkomende rubriek „Ingekomen werken bij het Depart. van Binnenl. Zaken" enz. is opgenomen; het register eindigt met twee nieuwe rubrieken: „Brievenbus" en „Appendix op ter vertaling aangekondigde werken bij afzonderlijke advertentiën." Is het Register over 1876 gelijk aan dat over 1875, in dat over 1877 trekt het aanstonds de aandacht dat de rubriek „Hoofdartikelen en Ingezonden Stukken", gevolgd door eene nieuwe rubriek „Ontwerp van Wet tot Regeling van het Auteursrecht" over-

gebracht is achter de rubriek: „Overleden" (*sic*); verder heet nu de onder-rubriek „Nieuw uitgegeven Muziekwerken" der hoofd-rubriek „Nieuwe uitgaven in Nederland" kortweg „Muziek"; de rubriek „Overgegane Fondsartikelen" is hier weer vóór die der „Boekbeoordeelingen" geplaatst. In het Register over 1878 wisselden de onder-rubrieken „Atlassen en Kaarten" en „Platen" van de hoofdrubriek „Nieuwe Uitgaven in Nederland" van plaats.

Hoe het Nieuwsblad, vergeleken bij vroeger dagen, meer en meer aan zijn doel beantwoordde, blijkt onder anderen uit de gunstige mededeelingen in het Verslag van de Commissie van Toezicht van 1879 [1]). Het blad toch verheugde zich in de steeds toenemende belangstelling en den steun van alle vakgenooten. Het aantal advertentiën en abonnementen ging steeds vooruit. De Redacteur gaf zich veel moeite om den boekhandel ook zooveel mogelijk op de hoogte te houden van alle nieuwe uitvindingen op het gebied van typographie, terwijl menige bibliographische mededeeling zeer welkom was. Met dankbaarheid werd de hulp erkend van vele vakgenooten, die menig doorwrocht stuk inzonden ten doel hebbende, hetzij op gebreken in den boekhandel te wijzen, hetzij meer bekendheid te geven aan den buitenlandschen boekhandel. Het feit dat de meeste dagbladen vele stukken en berichten uit het Nieuwsblad overnamen, was zeker een bewijs dat het blad steeds meer werd gewaardeerd als een goed vakblad. Het spreekt van zelf dat een zoo gunstig verslag weinig aanleiding kon geven tot wisseling van gedachten op de Algemeene Vergadering, die onder het voorzitterschap van den Heer J. C. Loman Jr. te Amsterdam op 7 Augustus 1879 werd gehouden. Toch meende de Heer Ph. Meijers dien dag het wenschelijke te mogen betoogen van het verlagen van den abonnementsprijs, van het verhoogen daarentegen van den prijs der advertentiën; als bewijs werden door hem eenige andere vakbladen aangehaald die allen tot lager prijs werden berekend.

---

[1]) Zie Verslag der Werkzaamheden van het Bestuur der Vereeniging over 1878—1879, blz. 5, kol. 2.

De Voorzitter intusschen zag zich genoodzaakt op te merken, dat deze zaak, als niet voorkomende op de punten van beraadslaging, buiten de orde stond, maar de Heer J. H. Gebhard stelde daarom voor, haar tot de volgende Algemeene Vergadering te verdagen, en den Heer Meijers uit te noodigen zich tijdig met een behoorlijk voorstel tot het Bestuur te wenden; daartoe verklaarde de Heer Meijers zich bereid. — Inmiddels waren door de Vergadering ter vervanging van de Heeren Jan D. Brouwer en B. Van Dijk tot leden van de Commissie van Toezicht benoemd de Heeren N. G. Van Kampen en Louis D. Petit [1]).

De weinige tijd die bij de voortdurende uitbreiding van het blad voor verbetering en verzending overbleef, maakte den maatregel noodzakelijk om den tijd voor de laatste inzending van advertentiën, die tot dusverre tot 's middags één uur van den dag der uitgave was opengesteld, tot 's morgens elf uur te vervroegen. Van deze verandering, door de redactie in overleg met de Commissie van Toezicht gemaakt, bleek in het hoofd van N°. 1, van Vrijdag 2 Januari 1880, terwijl in hetzelfde nummer door den Redacteur-Administrateur daarop afzonderlijk de aandacht werd gevestigd. Ook in het Verslag der Commissie van Toezicht [2]) werd later herinnerd aan dien genomen maatregel, en daarna er op gewezen hoe de bibliographische opgaven in het blad sedert het vorig verslag waren vermeerderd met eene lijst van Academische Proefschriften, die te danken was aan de zorg van den Heer Louis D. Petit, in het najaar van 1879 als Conservator voor gedrukte werken aan de Universiteits-Bibliotheek te Leiden opgetreden, welke lijst om de drie maanden zou worden vervolgd. Voor het leveren der lijsten van nieuwe uitgaven in het buitenland, werd verder in dat Verslag medegedeeld, had de Heer Zwaardemaker, op verzoek der Commissie, zich in verbinding gesteld met personen die met den buitenlandschen boekhandel vertrouwd waren; hierdoor bracht deze rubriek hen, die er gebruik van

---

[1]) Zie Handel. der 62ste Alg. Verg., blz. 4, kol. 1.

[2]) Zie Verslag der Werkzaamheden van het Bestuur der Vereeniging over 1879—1880, blz. 5, kol. 1.

maakten, beter en spoediger op de hoogte dan tot dusverre het geval was. Zoo ook herinnert dit Verslag aan eene wijziging in de registers van geplaatste advertentiën aangebracht. Eindelijk werd daarin nog gewezen op het feit, hoe naast het meer praktisch belang dat het Nieuwsblad voor den handel had, het ook door goed geschreven artikelen over het een of ander onderwerp den boekhandel betreffende zijnen lezers van nut kon zijn; maar tevens hoe het niet gemakkelijk was die te verkrijgen, omdat de mannen die het best in staat waren zulke stukken te leveren, meestal door den aard van hunnen werkkring en de vele bezigheden daaraan verbonden, verhinderd werden om hunnen tijd aan het schrijven daarvan te besteden. Toch had de Commissie eene poging gewaagd om het Nieuwsblad meer dan vroeger van zulke artikelen te voorzien. Verschillende mannen van naam en erkende bekwaamheid in het vak van boekhandel of bibliographie waren door haar uitgenoodigd om in deze hulp te verleenen, en ofschoon nog slechts zeer enkelen aan die roepstem hadden gehoor gegeven, meende de Commissie toch dat hare poging niet vruchteloos was geweest, en de belangstelling in het blad bij de hoofdmannen van het vak daardoor was toegenomen.

Straks, ter Algemeene Vergadering van de Vereeniging, gehouden te Amsterdam den 11den Augustus 1880, onder het voorzitterschap van den Heer W. H. Kirberger, waar eerst ter vervanging van de Heeren Tj. Van Holkema en Louis D. Petit, die, niettegenstaande zijn vertrek naar Leiden in het najaar van 1879, op verzoek van het Bestuur der Vereeniging tot aan het einde van het vereenigingsjaar zijne betrekking was blijven waarnemen, de Heeren R. W. P. De Vries en B. Van Dijk tot leden der Commissie van Toezicht werden benoemd, — betoogde, bij de behandeling van vermeld verslag, de Heer C. H. L. Susan het wenschelijke, dat in het Nieuwsblad onder de rubriek „boekbeoordeelingen" ook die der groote dagbladen werden opgenomen; reeds was hij over dit punt in briefwisseling geweest met den Redacteur, die er evenwel bezwaar tegen had gemaakt. Ofschoon nu de Heer N. G. Van Kampen als lid der Commissie gaarne bereid was de zaak nader te onder-

zoeken en met den Redacteur te bespreken, zoo moest toch de Heer P. N. Van Kampen verklaren dat het niet goed was in deze te ver te gaan; groote bladen plaatsten zeer dikwijls kleine, vaak uiterst onbeduidende aankondigingen, die niet de moeite waard waren om ze in de bedoelde rubriek op te nemen. Maar hiertegen voerde de Heer Susan aan, dat ook besprekingen van grooteren omvang waren over het hoofd gezien. Intusschen nam hij, nadat de Redacteur beloofd had zijn best te zullen doen aan deze rubriek de meest mogelijke volledigheid te zullen geven, gaarne genoegen met het denkbeeld van den Voorzitter om de zaak aan het beleid van de Commissie van Toezicht over te laten. [1])

Later [2]) kwam in dezelfde Algemeene Vergadering aan de orde een voorstel van den Heer J. Beerendonk, om van 1 Januari 1881 af het Nieuwsblad met grooter letter, en te gelijker tijd in grooter formaat te doen verschijnen. De voorsteller toch was van meening dat eerstbedoelde verandering wenschelijk was voor hen wier gezichtsvermogen zwak was of werd, en die het Nieuwsblad dan met meer genoegen zouden ter hand nemen dan nu, te meer daar het blad af en toe, waarschijnlijk door de groote haast waarmede het werd afgedrukt, niet altijd even gelukkig uitviel; en de tweede verandering ware wellicht in staat om het Nieuwsblad wat meer de aandacht te doen trekken van velen, maar bizonder van die vakgenooten die de lezers vroeger door hunne leerrijke en onderhoudende pennevruchten zoo dikwijls aangenaam wisten bezig te houden, maar van wie men nu weinig of niets hoorde. Zooals het de laatste jaren werd geredigeerd, kon men het blad gerust bestempelen met den naam van Boekverkoopers-Advertentieblaadje. De voorsteller vertrouwde dat door het aannemen van zijn voorstel in het blad verandering ten goede zou komen, en daardoor aan den wensch van hem en van vele medelezers zou worden voldaan. De Voorzitter — na eerst ter kennis der Vergadering te hebben gebracht dat de Heer Ph. Meijers zijn voor-

---

[1]) Zie Handel. der 63ste Alg. Verg., blz. 5. kol. 1.
[2]) Zie Handel. der 63ste Alg. Verg., blz. 10, kol. 1.

stel betreffende den prijs van het Nieuwsblad, door de vorige Vergadering verdaagd, had ingetrokken, en na daarop te hebben gevraagd of er ook andere leden waren die eenige verandering of verbetering in het Nieuwsblad wenschten, — wees toen op het bezwaar om op dat oogenblik over wijzigingen als voorgesteld waren een besluit te nemen, maar wenschte die te stellen in handen van de Commissie van Toezicht, daar juist binnen weinige maanden op nieuw de aanbesteding van papier en drukwerk zou moeten plaats vinden. En aldus werd, nadat de Heer C. Van Bentum had verklaard in de kleine letter van het Nieuwsblad geen bezwaar te zien, terwijl ook het gemis aan lectuur in het blad hem niet getroffen had, door de Vergadering besloten.

Bedoelde driejaarlijksche aanbesteding had tot uitkomst, [1]) dat van de drukkers die zich hadden aangemeld de Heeren De Roever-Kröber-Bakels, die reeds éénmaal, in 1872, 1873, en 1874, het Nieuwsblad hadden gedrukt, de laagste inschrijvers waren tegen de volgende prijzen: per half vel van 2 blz. *f* 7.20, per vel van 4 blz. *f* 11.50, per vel van 6 blz. *f* 15, per vel van 8 blz. *f* 22, alles berekend bij 800 exemplaren; terwijl het drukken der adresstrooken door hen werd berekend op 3 Gld. voor elk vel van 36 adressen, bij eene oplaag van 125 exemplaren, en de verzending op 2 Gld. voor elk nummer. Voor het leveren van het papier waren de minste inschrijvers de Heeren P. Proost & Zoon, die den riem van het formaat 63 × 39 cM. à *f* 4.20, en den riem van 63 × 58½ cM. à *f* 6.40 berekenden [2]). En zoo werd dan met den aanvang van 1881 het adres van het Nieuwsblad: *„Gedrukt bij De Roever-Kröber-Bakels. — Amsterdam"* — sedert N°. 91, van Dinsdag 14 November 1882 *„te Amsterdam"* — terwijl natuurlijk eenige wijziging in de gebruikte lettersoorten merkbaar

---

[1]) De Handelingen der 64ste Algemeene Vergadering, blz. 6, kol. 2, maken melding van een protest tegen deze aanbesteding van den kant der firma Blikman & Sartorius.

[2]) Zie het Verslag der Werkzaamheden van het Bestuur over 1880—1881, blz. 8, kol. 2; Nieuwsblad voor den Boekhandel van Dinsdag 2 November 1880, N°. 88.

is. Wat verder den jaargang van 1881 betreft, dienaangaande valt aan te teekenen, dat met N°. 87, van Dinsdag 25 October, het adres van den Administrateur overging naar de Hartenstraat 35.

Het zooeven aangehaalde Verslag der Commissie van Toezicht, uitgebracht ter Algemeene Vergadering der Vereeniging gehouden te Amsterdam op 16 Augustus 1881, onder het voorzitterschap van den Heer W. H. Kirberger, wijst er op, hoe het in den loop van het toen afgesloten vereenigingsjaar de aandacht der Commissie had getrokken, dat menigmaal advertentiën werden geplaatst, die ten doel hadden vertalingen aan te kondigen, welke in de termen vielen van Art. 12 § 17 van het Reglement der Vereeniging, luidende: „De leden verbinden zich te goeder trouw het debiet van eene onrechtmatige uitgave op geenerlei wijze te bevorderen". Men mocht, zeide de Commissie, over dit artikel denken zooals men wilde, zoolang het bestond en van kracht was, achtte de Commissie het in ieder geval onbehoorlijk, dat in het Orgaan der Vereeniging boeken werden aangekondigd die de leden, volgens het Reglement, slechts bij uitzondering behoorden te verkoopen. Het Bestuur der Vereeniging was het hierin met de Commissie eens geweest, en zoo had dan ook de Commissie den Redacteur verzocht maatregelen te nemen, dat de bedoelde advertentiën voortaan niet zouden worden opgenomen.

Het Verslag van het Bestuur der Vereeniging over 1880—1881, blz. 4, kol. 1, maakt melding van een verzoek van den Bibliothecaris der Koninklijke Bibliotheek te 's Gravenhage, Dr. M. F. A. G. Campbell, om toezending van een present-exemplaar van het Nieuwsblad, daar de inhoud van het blad, die in den regel niet belangrijk was voor personen buiten den boekhandel, somtijds toch van zeer veel belang was voor het bestuur der Koninklijke Bibliotheek. Ofschoon nu nog ter Algemeene Vergadering van 1875 bij meerderheid van stemmen was besloten, om de administratie van het Nieuwsblad uit te noodigen zich in het vervolg van de toezending van het blad aan bizondere personen te onthouden [1]), had het

[1]) Zie hierboven blz. 84.

Bestuur gemeend dat bedoeld besluit in dit geval van geen toepassing was. Van levering was hier geen sprake, en het gebruik dat het bestuur van de Koninklijke Bibliotheek van het Nieuwsblad zou maken, zou, hierop kon men gerust vertrouwen, geen nadeel toebrengen aan den boekhandel. Gaarne had het Bestuur dan ook aan dit verzoek voldaan, te meer daar de Bibliotheek der Vereeniging in het bezit was van een dubbel exemplaar der jaargangen 1836—1878, dat, aangevuld met de latere jaargangen, en onder belofte van verdere geregelde toezending, aan genoemde bibliotheek was afgestaan. Evenzoo was op verzoek van den Bibliothecaris van den Börsenverein der Deutschen Buchhändler, in ruil voor het Börsenblatt, aan dezen een present-exemplaar van het Nieuwsblad toegestaan.

Terwijl noch dit punt, noch het Verslag der Commissie van Toezicht, op de Algemeene Vergadering van 1881 tot eenige bedenking aanleiding gaf, kwam toch, na afloop der gewone werkzaamheden, eene belangrijke zaak betreffende het Nieuwsblad op die Vergadering aan de orde [1]). De Heer P. A. M. Boele Van Hensbroek namelijk had het volgende voorstel ingediend:

„De Vereeniging acht het wenschelijk de artikelen van blijvende waarde voor de geschiedenis van den Boekhandel, voorkomende in het Nieuwsblad van den Boekhandel, van zijn eerste verschijnen tot heden en in het Weekblad van den Boekhandel, in één bundel vereenigd uit te geven."

„De Vergadering benoemt eene Commissie van drie leden, die de keuze der stukken zal vaststellen, in de volgende Algemeene Vergadering verslag zal uitbrengen betreffende hare werkzaamheden, en een voorstel zal doen over de uitgave."

Door den voorsteller werd dit punt op de Vergadering volgenderwijs schriftelijk toegelicht:

„Eerst dan kan de geschiedenis worden geschreven, als de bronnen zijn verzameld en uitgegeven. Het „Börsenverein der Deutschen Buchhändler zag dat zeer juist in, toen het besloot tot het bewerken van eene geschiedenis van den Duitschen

[1]) Zie Handel. der 64ste Alg. Vergad., blz. 10, kol 2.

Boekhandel en voorloopig in het „Archiv" de bronnen en belangrijke monographiën van die geschiedenis te vereenigen. Het Nieuwsblad van den Boekhandel bevat tal van artikelen, die van belang kunnen geacht worden voor de geschiedenis van den boekhandel in Nederland, zoowel van den tegenwoordigen tijd als van vroeger. De namen, waarmede die stukken zijn geteekend, de namen van 'S JACOB (sic), FREDERIK MULLER en anderen, staan ons reeds borg voor de degelijkheid van den inhoud. Als bron is dan ook het Nieuwsblad onmisbaar voor hem, die òf zich zou willen wijden aan de beoefening der boekhandelaarsgeschiedenis, òf slechts zijne snipperuren wil besteden om iets van het verledene van zijn vak te weten."

„Mogen al eenige firma's het Nieuwsblad kompleet bezitten, het is te omvangrijk en te onhandig van vorm om niet naar een stoffig hoekje verwezen te worden, en het is geen zeer uitlokkend werk uit al die deelen de nog lezenswaarde artikelen te zoeken, niet alleen uit die van voorbijgaand belang, maar ook uit die duizenden bladzijden vol mercantiele opgaven en advertentiën."

„Door de uitgave van den in het Voorstel bedoelden herdruk, wellicht als 1e deel van een „Archief voor de geschiedenis van den Boekhandel in Nederland", zal ieder in staat zijn die belangrijke artikelen te bezitten. Menig gevestigd en aankomend boekhandelaar kan daardoor aangespoord worden, die geschriften te bestudeeren, om misschien later zelf mede een steentje bij te dragen tot eene geschiedenis van den Nederlandschen Boekhandel."

De Heer Boele van Hensbroek voegde hier nog aan toe, hoe hij, naar aanleiding van de bedenking die hij van sommige zijden had vernomen, dat namelijk de Heer A. C. Kruseman door dit voorstel kon worden gehinderd in zijn voornemen om eene geschiedenis van den boekhandel te schrijven, kon mededeelen, dat gemelde Heer integendeel, volgens zijne persoonlijke verzekering, met het voorstel zeer was ingenomen. Gelijke betuiging werd door den Heer Louis D. Petit gedaan; van een vroeger door hem gemaakt Register op het Nieuwsblad was

hem herhaaldelijk en bij verschillende gelegenheden het nut gebleken; wanneer eene bloemlezing uit de stukken in het Nieuwsblad werd gemaakt, zou zulks ook hen tot schrijven opwekken die nu vreesden dat hun werk er in zou worden begraven; dan bestond er kans dat die artikelen eene meer blijvende plaats zouden verkrijgen in de belangstelling van het publiek. Wel maakte de Heer H. Uyttenbroeck daarentegen de opmerking dat het hier eene finantiëele zaak gold, en dat er naar zijne meening andere uitgaven waren te doen die meer noodig waren, zooals eene lijst van overgegane fondsartikelen loopende over een bepaald aantal jaren, maar de Voorzitter meende dat deze wensch buiten de orde lag, en de Vergadering nam het voorstel van den Heer Boele van Hensbroek onder toejuiching aan. En hierop werden tot leden der Commissie voor de samenstelling van den bundel aangewezen de voorsteller, volgens de bepalingen van het reglement, en de Heeren A. C. Kruseman en Louis D. Petit bij meerderheid van stemmen.

In het Nieuwsblad van Dinsdag 28 Maart 1882, N°. 25, was onder de „Gemengde Berichten" het volgende opgenomen: „De bekende circulaire, waarin een *zeventig* Nederlanders eene oproeping aan onze „Landgenooten" richten, om een kapitaal bijeen te brengen, ten einde Multatuli te vergoeden wat hij prijs gaf door zijn ontslag te nemen „om de belangen der verdrukte bevolking van Insulinde voor te staan" is zeker door onze lezers met ingenomenheid ontvangen en gelezen. Wij behoeven voorzeker geene opwekking te doen tot aansluiting tot deze daad van nationale dankbaarheid, waar vooral de Boekhandel, behalve deze nog een andere plicht bezit, n.l. van dankbare vereering voor 't geen Multatuli voor onze letterkunde heeft gedaan. Behalve door rechtstreeksche hulp kan de Nederlandsche Boekhandel door zijne invloedrijke medewerking veel tot het welslagen van deze nationale zaak bijbrengen." In N°. 26, van Vrijdag 31 Maart 1882, verscheen hierop eene officiëele mededeeling van het Bestuur der Vereeniging, waarbij het „zich verplicht (achtte) ter kennis van de leden te brengen dat het, naar aanleiding van het bericht in N°. 25 —, tevens

opwekking tot deelneming aan het Multatulifonds, besloten (had) den Heer Redacteur te verzoeken, zich in het orgaan (der) Vereeniging te onthouden van alle politieke beschouwingen en zich voortaan alleen te bepalen tot hetgeen in den kring van (dit) vak-blad (paste)." In haar Verslag over 1881—1882 [1]) herinnerde de Commissie van Toezicht aan het gebeurde, maar, ofschoon zij niet wilde treden in eene beoordeeling van het feit, en erkende dat het Bestuur ongetwijfeld het recht had de medegedeelde advertentie te plaatsen en het daarin aangekondigd verzoek tot den Redacteur te richten, had toch de meerderheid der Commissie gaarne gezien dat zij in deze zaak vooraf ware gekend. Ter Algemeene Vergadering gehouden te Amsterdam op 10 Augustus 1882, onder het voorzitterschap van den Heer W. H. Kirberger [2]), sprak de Heer P. A. M. Boele van Hensbroek als zijne meening uit, dat in deze zaak inbreuk was gemaakt op de vrijheid van drukpers; hij had naar aanleiding daarvan een artikel ingezonden voor het Nieuwsblad, dat echter was geweigerd, na, behalve door den Redacteur, door de Commissie van Toezicht en het Bestuur te zijn beoordeeld. Door deze drievoudige censuur achtte hij de vrijheid van spreken beleedigd. Daarom werd door hem deze motie van orde voorgesteld: „De Vergadering is van oordeel dat, om de vrije uiting van gedachten niet te beperken, elk met een' vollen naam geteekend en den boekhandel betreffend stuk in het Nieuwsblad moet worden opgenomen." De Voorzitter achtte deze motie zeer gevaarlijk. Want, wanneer een stuk in ironischen, of zelfs in geheel en al onbehoorlijken vorm werd ingezonden, zou men steeds verplicht zijn het te plaatsen. Het Nieuwsblad was het Orgaan der Vereeniging waarin niet alles zonder onderscheid kon worden opgenomen. Voorts deed de Voorzitter uitkomen dat het Bestuur het stuk van den Heer Boele van Hensbroek niet had geweigerd, maar dat het, gelijk steeds geschiedde wanneer per-

---

[1]) Zie Verslag der Werkzaamheden van het Bestuur over 1881—1882, blz. 8, kol. 1.

[2]) Zie Handel. der 65ste Algem. Vergad., blz. 6, kol. 1.

soonlijkheden in stukken voorkwamen, vooraf van den inhoud kennis had gekregen. De Voorzitter had daarop aan de Commissie van Toezicht medegedeeld, dat voor eene dergelijke zaak niet terstond eene Bestuursvergadering kon worden belegd, en dus de al of niet plaatsing aan de Commissie bleef overgelaten, hoewel hij daarbij zijn gevoelen over het stukje niet had verzwegen. De Heer B. Van Dijk, lid der Commissie van Toezicht, achtte het bij uitsluiting de roeping der Commissie de ingezonden stukken, die de Redacteur niet op eigen verantwoordelijkheid wilde plaatsen, te beoordeelen. Werd de motie aangenomen, dan zou dus de Commissie zich verplicht zien haar ontslag te nemen. Spreker zag echter bezwaar in de eenigermate valsche stelling der Commissie tusschen de inzenders en het Bestuur, en vroeg of hierin geen wijziging kon worden gebracht. Hierop gaf de Voorzitter de verzekering dat, waar het Bestuur met betrekking tot het Nieuwsblad handelend moest optreden, de Commissie voortaan steeds vooraf zou worden gekend; het had in de meening verkeerd, dat dit ook thans was geschied. Overigens was in het Verslag van het Bestuur de zaak betreffende het bericht van het Multatulifonds uit kieschheid tegenover den Redacteur niet op nieuw aangeroerd. In stemming gebracht werd de motie-Boele van Hensbroek met 47 tegen 18 stemmen verworpen.

In dezelfde Algemeene Vergadering kwam daarna aan de orde het Verslag van de Commissie in 1881 benoemd voor de uitgave eener bloemlezing uit het Nieuwsblad [1]). Bij haar nauwkeurig onderzoek der lange reeks deelen van het Nieuwsblad en van het Weekblad voor den Boekhandel, alsmede van het Jaarboekje en het Adresboek voor den Boekhandel, met betrekking tot de daarin voorkomende bijdragen van blijvende waarde, had de Commissie zich tot richtsnoer gesteld de waarde, welke die artikelen thans nog voor boekhandelaars en voor hen die in den boekhandel werkzaam waren konden hebben. Ar-

[1]) Zie Verslag der Werkzaamheden van het Bestuur over 1881—1882, blz. 12, kol. 2.

tikelen, hoe verdienstelijk ook op zich zelven, doch over onderwerpen thans zonder belang, waren verworpen; evenzoo indien zij handelden over eenig onderwerp, waarover sedert beter of uitvoeriger in andere tijdschriften of in afzonderlijk uitgegeven werken was geschreven. De Commissie ontveinsde zich niet dat door deze, in haar oog noodige, beperking, het getal der op te nemen stukken, een herdruk waardig, zeer gering was gebleken; toch had zij aan haar beginsel vastgehouden, omdat zij meende, dat alleen op zoodanige wijze de met toestemming der Algemeene Vergadering uit te geven verzameling een waardig begin zou kunnen vormen van een Archief voor den Nederlandschen Boekhandel, dat — de Commissie was hiervan ten volle overtuigd, — krachtig zou kunnen medewerken aan opwekking tot wetenschappelijken arbeid op het gebied van boekhandel en bibliographie, en aan verspreiding van degelijke kennis onder de beoefenaren dier wetenschappen. De stukken, die de Commissie ter herdruk voorstelde, besloegen in het Nieuwsblad en in het Weekblad voor den Boekhandel 14056 regels, in het Jaarboekje en het Adresboek voor den Boekhandel 2120 regels, en in de Levensberichten van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde 5182 regels, te zamen 21358 regels, die, gedrukt in het formaat der „Publicationen des Börsenvereins" een boekdeel zouden vormen van ongeveer 35 vellen druks. Als een aanhangsel wenschte de Commissie te geven eene uitvoerige opgave van die artikelen in het Nieuwsblad en het Weekblad, welke niet voor een' herdruk in aanmerking schenen te komen, doch bij de beoefening der geschiedenis van den boekhandel, van het vertalingsrecht enz. geraadpleegd zouden moeten worden. Aan het einde van haar Verslag onderwierp de Commissie het volgende voorstel aan de goedkeuring der Algemeene Vergadering van 1882: „Van wege en op kosten der Vereeniging ter bevordering van de belangen des Boekhandels wordt uitgegeven een Archief voor den Nederlandschen Boekhandel in het formaat van de: „Publicationen des Börsen-Vereins"; blijvende het, bij aanneming van dit voorstel, aan het beleid der Vergadering over te beslissen: 1. Of de uitgave in één deel in eens, of in twee deelen, welke met een jaar-

tusschenpoos konden verschijnen, zou geschieden, en 2. aan welke firma de uitgave zou worden opgedragen." In de Algemeene Vergadering [1]) vond niemand aanleiding om over dit voorstel het woord te voeren; alleen de Voorzitter maakte de opmerking, dat het Bestuur met eenige bevreemding had gezien, hoe omtrent den aard der op te nemen stukken in het Verslag niets voorkwam; het voorstel werd dan ook onder algemeene toejuiching aangenomen, en de Commissie uitgenoodigd om, in overleg met het Bestuur der Vereeniging, de uitgave tot stand te brengen.

Ook kwam in de Algemeene Vergadering van 1882 het Nieuwsblad ter sprake, toen de Penningmeester, de Heer G. L. Funke, bij het afleggen zijner Rekening en Verantwoording, de opmerking maakte hoe van het Nieuwsblad het aantal geabonneerden was verminderd, voornamelijk doordien het aantal leden, die het blad kosteloos ontvingen, was toegenomen; en verder hoe de opbrengst der advertentiën was vermeerderd, maar het getal dat van het algemeen register geplaatst werd zeer gering was [2]). Evenzoo kwam in dezelfde vergadering bij de behandeling van het Ontwerp tot herziening van het Reglement der Vereeniging het Nieuwsblad ter sprake, toen door den Heer P. Noordhoff, mede uit naam van eenige andere leden der Vereeniging te Groningen, een amendement was ingediend betreffende de toezending van het Nieuwsblad aan de onderscheidene leden eener firma. De Voorzitter bracht daarbij in herinnering, hoe vroeger de contributie voor de leden der Vereeniging 8 Gld. bedroeg, en hoe, toen met 1855 [3]) het Nieuwsblad het orgaan der Vereeniging was geworden, bepaald was dat de leden het blad gratis zouden ontvangen, maar de contributie op 10 Gld. zou worden gebracht; op verzoek van firma's bestaande uit meer dan één persoon was toen echter het bedrag op 8 Gld. gelaten voor de meerdere deelgenooten, die daarvoor dan ook het Nieuwsblad niet ontvingen.

---

[1]) Zie Handel. der 65ste Alg. Vergad., blz. 7, kol. 1.

[2]) Zie Handel. der 65ste Alg. Vergad., blz. 6, kol. 1.

[3]) Zie hierboven blz. 36.

Thans echter wenschte het Bestuur het ontvangen van het Nieuwsblad ter hunner keus te laten, en het stelde daarom voor in het Reglement de bepaling op te nemen: „Voor meer deelgenooten derzelfde firma, die Leden zijn, is de contributie, indien zij het Nieuwsblad niet wenschen te ontvangen, *f* 8.—" Dit denkbeeld werd door de Vergadering gedeeld. Later werd in dezelfde Vergadering [1]) in plaats van den Heer N. G. Van Kampen, tot lid der Commissie van Toezicht gekozen de Heer J. H. De Bussy.

„Een trouw medewerker aan het *Nieuwsblad voor den Boekhandel"* — zij het ook uit vroeger dagen — zooals Kolonel P. M. Netscher hem in zijne levensschets in de Levensberichten van de Maatschappij der Nederlandsche Letterkunde, 1883, blz. 7, noemt, Josephus Justus Belinfante overleed te 's Gravenhage in den ochtend van 2 December 1882. Werd hierboven [2]) slechts éénmaal van zijnen naam melding gemaakt, in het Nieuwsblad werd bij zijn verscheiden verzuimd hulde te doen aan zijne vroegere werkzaamheid. Later evenwel, in N°. 3, van Vrijdag 11 Januari 1884, blz. 20, kol. 2, is in herinnering gebracht, hoe tijdens de Heer Jacob met de redactie van het Nieuwsblad was belast, hij krachtig werd bijgestaan door de Heeren J. J. Belinfante en J. Belinfante, de laatste destijds lid der firma Gebr. Belinfante, en hoe beide Heeren, na het overlijden van den Heer Jacob, de redactie op zich hadden genomen totdat het blad in 1870 in handen der Vereeniging was overgegaan.

In het Verslag der Commissie van Toezicht over 1882—1883 [3]), dat de onderteekening miste van den Heer Barend Van Dijk, die op 8 Juni 1883 in den ouderdom van 53 jaren was overleden, en aan wiens nagedachtenis een woord van waardeering was gewijd in N°. 47, van Dinsdag 12 Juni 1883, blz. 307, kon op slechts weinige punten de aandacht worden gevestigd. Noemenswaardige veranderingen toch, waren er

---

[1]) Zie Handel. blz. 12, kol. 2.

[2]) Zie hierboven blz. 20, aant. 1.

[3]) Zie Verslag der Werkzaamheden van het Bestuur der Vereeniging over 1882—1883, blz. 8, kol. 1.

in het Nieuwsblad niet gemaakt: alléén was onder de nieuw verschenen uitgaven ook eene rubriek van Italiaansche boeken geopend. Met betrekking tot de Ingezonden Stukken werd met ingenomenheid herinnerd hoe in N°. 12, van Vrijdag 9 Februari 1883, als bijdrage tot de geschiedenis van den boekhandel sedert het laatst der vorige eeuw, door den gewezen boekhandelaar H. Frijlink „de familie Holtrop" was behandeld, terwijl het werd betreurd dat dit voorbeeld te weinig navolging vond, ofschoon er toch nog zoo vele onder de oudere vakgenooten waren die over hunne ervaringen in den boekhandel veel belangrijks konden mededeelen. Voorts werd in dit verslag herinnerd hoe aan het verzoek tot Bestuurders van de verschillende Boekverkoopers-colleges gericht, om als er iets belangrijks of wetenswaardigs in hunne omgeving mocht plaats vinden, daarvan in het Nieuwsblad geregeld verslag te geven, in den afgeloopen jaarkring alleen was voldaan door het College te Groningen en de Societeit „Onze Kring" te Amsterdam. [1]). Ter Algemeene Vergadering van de Vereeniging te Amsterdam op 8 Augustus 1883 gehouden onder het voorzitterschap van den Heer J. C. Loman Jr., waar dit verslag tot geen op- of aanmerkingen aanleiding gaf, werden, ter vervanging van de Heeren B. Van Dijk en R. W. P. De Vries, tot leden van de Commissie van Toezicht gekozen de Heeren R. C. D'Ablaing van Giessenburg en Y. Rogge [2]).

Welke reden aanleiding gaf dat met N°. 53, van Dinsdag 3 Juli 1883, de firma Puttkammer & Mühlbrecht te Berlijn ophield agent voor Duitschland te zijn van het Nieuwsblad, blijkt niet; evenmin, waarom met N°. 62, van Vrijdag 3 Augustus 1883, het adres gewijzigd werd in „*Stoomdrukkerij: De Roever Kröber-Bakels, Amsterdam.*" Aan diezelfde firma intusschen werd in het najaar van 1883, bij de driejaarlijksche aanbesteding van het drukken en het te leveren papier van het Nieuwsblad over 1884—1886, andermaal het drukken van het blad gegund, ofschoon nog twee andere firma's zich daarvoor hadden aangemeld, tegen de volgende prijzen: per half

[1]) Zie N°. 19, van Dinsdag 6 Maart 1883, blz. 132, kol. 1.
[2]) Zie Handel. der 66ste Alg. Vergad., blz. 7, kol. 2.

vel van 2 blz. *f* 7.25 [1]), per vel van 4 blz. *f* 11.50, per vel van 6 blz. *f* 15, per vel van 8 blz. *f* 22, alles berekend bij 800 exemplaren; terwijl het drukken der adresstrooken door haar werd berekend op 3 Gld. voor elk vel van 36 adressen bij eene oplaag van 125 exemplaren, en de verzending op 2 Gld. voor elk nummer. Voor het leveren van het papier meldden zich bij deze aanbesteding zeven firma's aan. Maar, aangezien door een lid van het Bestuur der Vereeniging verzocht was om betere hoedanigheid en kleur van papier te bedingen, zag de Commissie, door wie dit verlangen werd gedeeld, zich genoodzaakt andermaal voor die firma's op een monstervel eene inschrijving te openen. Daarbij dongen zes firma's mede, waarvan evenwel twee buiten aanmerking moesten blijven, als beantwoordende niet aan de gestelde vraag; de minste inschrijver bleek weder de firma P. Proost & Zoon te zijn, die aannam het papier volgens monster te leveren à 35½ Ct. per kilo, den riem van het formaat 63 × 39 cM. à 10½ kilo en den riem van 63 × 58½ cM. à 16 kilo. Intusschen was de Commissie tot haar leedwezen genoodzaakt de haar geleverde partij van 6 pagina's af te keuren, doch genoemde firma verklaarde zich aanstonds bij schrijven van 14 Januari 1884 bereid nieuwe partijen te doen maken, die toen werden goedgekeurd. Aldus handelende sprak de Commissie haar vertrouwen uit, dat het Nieuwsblad bij de intrede van zijn' 51sten jaargang, wat de uitvoering betrof, aan alle billijke eischen zou voldoen, terwijl zij meende dat het blad best de vergelijking met dergelijke buitenlandsche organen kon doorstaan.

Die 51ste jaargang ving aan bij het begin van 1884. In N°. 1 van den Vijftigsten Jaargang, van Dinsdag 2 Januari 1883, had intusschen de redactie onder de Gemengde Berichten reeds de aandacht gevestigd op het feit, dat op den 1sten Januari van het volgend jaar het Nieuwsblad zijn vijftigjarig

---

[1]) Drie jaar vroeger was dit cijfer *f* 7.20; het was dus niet geheel „evenals bij de voorgaande aanbesteding", zooals in het Verslag der Commissie van Toezicht behoorende bij het Verslag der Werkzaamheden van het Bestuur der Vereeniging over 1883—1884, blz. 11, kol. 1, wordt gezegd.

bestaan zou beleven, bij gelegenheid van welk gouden feest het juiste en eigenaardige tijdstip zou zijn aangebroken om eene grondige en uitvoerige geschiedenis van het blad te geven. Maar bij de dagelijksche beslommeringen aan de uitgave van het blad verbonden, bleek het een jaar later dat het der redactie niet doenlijk was geweest eene dergelijke geschiedenis te leveren, en slechts in korte trekken kon zij in N°. 1 van den Een-en-Vijftigsten Jaargang, van Vrijdag 4 Januari 1884, het bestaan van het Nieuwsblad, zijne verdere ontwikkeling en tegenwoordigen toestand nagaan. Ten einde evenwel op eene aanschouwelijke wijze in het licht te stellen hoe de omvang van het blad was toegenomen, werd in een Bijvoegsel een „Grafisch Overzicht" gegeven „van de meest practische rubrieken" van het blad, maar wegens verschil van formaat en van tijd der uitgave alleen over de jaren 1870 tot 1883. Aan deze „zoowel vernuftig bedachte als met zorg bewerkte bijdrage" werd door de Commissie van Toezicht in haar Verslag over 1883—84 rechtmatige hulde gedaan [1]).

In dit Verslag wordt verder medegedeeld dat twee punten — de hierboven vermelde zijdelingsche wenk van den kant van het Bestuur der Vereeniging, hoe vriendschappelijk ook, betreffende het gehalte van het papier van het Nieuwsblad, en een schrijven, dd. 25 October 1883, inhoudende eene klacht over het plaatsen eener aanbeveling der uitgave „Rotterdam—Krakatau" in N°. 84, van Vrijdag 19 October 1883, blz. 570, kol. 2, als in strijd met de Instructie van den Redacteur, en waartegen deze in den laatsten tijd herhaaldelijk heette gezondigd te hebben — der Commissie aanleiding hadden gegeven zich, 19 November 1883, schriftelijk tot het Bestuur te wenden met de vraag, of er bepalingen bestonden waarbij de verhouding van de Commissie van Toezicht tegenover het Bestuur der

---

[1]) Het Börsenblatt für den Deutschen Buchhandel herdacht op hetzelfde tijdstip zijn vijftigjarig bestaan. In het eerste nummer van 1884, waaraan als feestgave eene photographisch getrouwe kopie van het eerste nummer van het blad van 1834 was toegevoegd, werd die gebeurtenis herdacht. Zie Nieuwsblad van Dinsdag 8 Januari 1884, N°. 2, blz. 16, kol. 2.

Vereeniging was geregeld, en dat de Commissie, naar aanleiding van het daarop ontvangen antwoord, dd. 31 December, hoe na nauwgezet onderzoek gebleken was, dat noch in de Verslagen van het Bestuur, noch in de Handelingen der Algemeene Vergaderingen, noch in de vroegere notulen eenige omschrijving van den werkkring der Commissie was gevonden, besloten had de sedert 1 Januari 1880 van kracht zijnde Instructie voor den Redacteur met de later daaraan toegevoegde bepaling, om geen aanbevelingen van binnenlandsche uitgaven, behalve die ten behoeve van den Boekhandel, in het Nieuwsblad te plaatsen, te blijven handhaven.

De Commissie eindigde haar verslag met de hand aan zich zelve te slaan. Het weinig belangrijke dat door haar *was* verricht en had *kunnen* worden verricht, had haar namelijk aanleiding gegeven de oorsprong der Commissie na te gaan, en het was haar gebleken dat deze haar ontstaan te danken had aan den overgang van het Nieuwsblad uit handen van den Heer Van 't Haaff in die der Vereeniging, bij welke gelegenheid eene Commissie tot reorganisatie [1]), eene commissie dus van tijdelijken aard, was benoemd. In plaats van nu, na afloop harer taak, te worden opgeheven, was die Commissie in stand gehouden, en haar eigenlijk karakter was uit het oog verloren. Haar reden van bestaan had ze verloren, en daar in den regel geen werkzaamheden voor haar overbleven, gaf ze aan het Bestuur der Vereeniging in overweging haar op te heffen.

Voor dat dit punt ter Algemeene Vergadering gehouden te Amsterdam op 6 Augustus 1884, onder het voorzitterschap van den Heer J. K. Tadema, in behandeling kwam, deelde de Heer P. A. M. Boele van Hensbroek mede, dat hij in briefwisseling was geweest met den Redacteur van het Nieuwsblad over het opnemen van eene advertentie, die strekken moest om den handel te waarschuwen tegen personen, die er hun werk van maakten boekhandelaars op te lichten; hij zelf en anderen waren slachtoffers geworden. Ten

[1]) Verg. hierboven onze mededeelingen blz. 38, 40, 44, 47, 67.

einde nu meerderen daarvoor te vrijwaren, had de Heer Boele de namen der oplichters in het Nieuwsblad willen bekend maken, maar de Redacteur had hiertegen bezwaar gemaakt omdat het gelijk stond met het te koop aanbieden van vorderingen, hetgeen volgens zijne Instructie niet geoorloofd was in het Nieuwsblad. De Heer Boele evenwel zag groot onderscheid tusschen beide gevallen. Bij dit verschil van opvatting, meende de Voorzitter, had de Heer Boele zich moeten wenden tot de Commissie van Toezicht. Nu verklaarde intusschen de Heer Zwaardemaker, dat hij het voor zijn persoon geheel eens was met den Heer Boele, maar dat hij als Redacteur had moeten handelen overeenkomstig zijne Instructie, die naar zijne opvatting bedoelde dat geen stuk noch advertentie mocht geplaatst worden waardoor het crediet van welken persoon ook werd benadeeld; daarom gaf hij, bij de waarschijnlijk aanstaande wijziging van het toezicht over het Nieuwsblad, aan het Bestuur in overweging zijne instructie op dit punt te herzien. Ook de Heer R. C. D'Ablaing van Giessenburg verklaarde namens de Commissie van Toezicht, dat deze zich evenzoo voor de plaatsing van bedoelde advertentiën zou hebben verklaard, indien niet de bestaande instructie daarvoor een beletsel ware geweest; de bepaling om niemand als wanbetaler ten toon te stellen was indertijd op uitdrukkelijk verlangen van het Bestuur opgenomen.

Toen hierna het voorstel der Commissie van Toezicht om een einde te maken aan haar bestaan aan de orde kwam, waarover niemand het woord vroeg, en de Voorzitter daarom de vraag deed of iemand der aanwezigen stemming verlangde, gaf de Heer Adr. Bom te kennen daarvan niet afkeerig te zijn. Nu wees de Heer G. L. Funke evenwel den Heer Bom op het feit, dat de Commissie zelve hare opheffing wenschelijk achtte, omdat het doel, de reorganisatie van het blad, waarvoor zij was in het leven geroepen, vervallen was; maar hiertegenover stond, volgens den Heer Bom, dat juist de kwestie door den Heer Boele van Hensbroek medegedeeld het wenschelijke in het licht stelde van het bestaan van een onzijdig lichaam, geplaatst tusschen het Bestuur en den Redacteur. Nadat hierop de

Voorzitter had herinnerd, dat als het voorstel werd aangenomen, het toezicht onmiddellijk bij het Bestuur kwam, en het Nieuwsblad dus niet onbeheerd bleef, verklaarde de Heer Bom van het houden eener stemming af te zien, en werd het voorstel met algemeene stemmen aangenomen. Met een woord van dankzegging aan de Commissie en alle hare vroegere leden uit den mond van den Voorzitter, behoorde het bestaan der Commissie tot het verleden [1]).

Na afloop van de werkzaamheden voorkomende onder de Punten van Beschrijving, kwam nog in behandeling een voorstel van het Bestuur, dat uitgelokt was door de Commissie belast met het nazien der rekening over het afgeloopen vereenigingsjaar. De Heer P. N. Van Kampen toch had namens die Commissie verklaard, dat de gunstige uitkomsten van het Nieuwsblad, en de steeds vermeerderende werkzaamheden van den Redacteur gevergd, die zich reeds van betaalde hulp had moeten voorzien, de Commissie gebracht hadden tot het voorstel om het honorarium van den Redacteur met 400 Gulden te verhoogen; zij achtte het wenschelijk dat dit voorstel aan het Bestuur in overweging werd gegeven, en het Bestuur verklaarde zich aanstonds bereid het in beraad te willen nemen. Het gevolg was, dat het Bestuur het voorstel der Commissie overnam, en dat vermelde verhooging van honorarium, ingaande 1 Januari 1885, met algemeene stemmen werd goedgekeurd [2]).

Intusschen was in de eerste dagen der maand Juni 1884, als uitvloeisel van het besluit der Algemeene Vergadering van 1882, het eerste deel verschenen der *Bijdragen tot de Geschiedenis van den Nederlandschen Boekhandel. — Levensschetsen en Verspreide Stukken. Uitgegeven door de Vereeniging ter bevordering van de belangen des Boekhandels. Amsterdam. P. N. Van Kampen & Zoon.* 1884. 544 blz. 8°., waarvan aan elk lid der Vereeniging, die daartoe vóór 1 Augustus 1884 zijn verlangen te kennen gaf, een exemplaar gratis werd geleverd, terwijl het

---

[1]) Zie Handel. der 67ste Alg. Vergad., blz. 7, kol. 1.

[2]) Zie Handel. der 67ste Alg. Vergad., blz. 6, kol. 2; blz. 12, kol. 2.

voor 3 Gulden algemeen verkrijgbaar werd gesteld. „Eene beredeneerde geschiedenis van het blad", zooals in het geschiedkundig overzicht in het Nieuwsblad van Vrijdag 4 Januari 1884, N°. 1, gezegd was, dat aan die uitgave zou voorafgaan, wordt daarin niet gevonden. Aan den schrijver dezer bladen toch, daartoe in Februari 1884 uitgenoodigd, kon toen voor dien arbeid hoogstens slechts zoovele weken tijds worden gegund, als hem thans maanden bleken noodig te zijn. Met dat al mag worden betwijfeld of door hem eene dergelijke „beredeneerde geschiedenis" is of kon worden geleverd, en of niet een man van het vak de eenig daartoe bevoegde ware geweest.

Bij vergelijking van het Register over 1879 met dat over 1878 — het laatst hierboven besproken — mist men de rubrieken: „Ingekomen Werken bij het Departement van Binnenlandsche Zaken" enz., en „Ontwerp van Wet tot Regeling van het Auteursrecht." In dat over 1880 vindt men als nieuwe onder-rubriek der „Nieuwe uitgaven in Nederland": „Academische Proefschriften"; de „Boekbeoordeelingen" zijn geplaatst vóór de „Overgegane Fondsartikelen", welke laatste rubriek twee onder-rubrieken: „Muziek" en „Onuitgegeven Handschriften enz." heeft. In dat over 1881 werd aan den titel der rubriek „Ter vertaling aangekondigde werken bij afzonderlijke Advertentiën" toegevoegd: „door de belanghebbenden, in het Nieuwsblad voor den Boekhandel". In dat over 1882 werd als gevolg van de Wet op het auteursrecht na de Boekbeoordeelingen ingevoegd eene rubriek „Lijst van ingekomen werken bij het Ministerie van Justitie ter verzekering van het Auteursrecht volgens Art. 10 der Wet van 28 Juni 1881." In dat over 1883 werden aan de „Nieuwe uitgaven in Nederland" ook toegevoegd die in Indië en België; de „Lijst van ingekomen werken bij het Ministerie van Justitie" werd vóór de rubriek der „Boekbeoordeelingen" geplaatst. In dat over 1884 zijn de onderrubrieken „Ter vertaling aangekondigde werken bij afzonderl. Advert." en „Ter vertaling aangekondigde werken waarvan 6 afgedr. bladen zijn vertoond" onderling van plaats verwisseld; de rubriek „Nieuwe of veranderde firma's" is hier

geworden: „Nieuwe en veranderde firma's", en aan het einde vindt men eene nieuwe rubriek „Lijst (der Inzenders) van Advertentiën" in de onderscheidene maanden.

Tengevolge van de opheffing der Commissie van Toezicht, kwam dat toezicht met 1 Januari 1885 onmiddellijk bij het Bestuur der Vereeniging, dat daarom in December 1884 de volgende „Bepalingen betreffende het Nieuwsblad voor den Boekhandel" vaststelde:

„TOEZICHT, REDACTIE, ADMINISTRATIE."

„1°. Het Nieuwsblad voor den Boekhandel staat onder onmiddellijk toezicht van het Bestuur der Vereeniging."

„2°. De Redacteur-Administrateur draagt zorg dat onderstaande bepalingen betreffende inhoud, vorm en prijs worden nagekomen, en is daarvoor verantwoordelijk, zoowel als voor de goede correctie van het geheele blad."

„3°. In overleg met het Bestuur maakt hij eene Instructie op voor den drukker, zorgt voor de naleving daarvan, en bepaalt den tijd der laatste opname van stukken en advertentiën, in verband met het uur der uitgave van het blad."

„4°. Hij zorgt dat de uitgave geregeld plaats hebbe Dinsdags- en Vrijdagsavonds, en dat alle exemplaren tijdig genoeg aan het Postkantoor zijn bezorgd, opdat de bestelling nog denzelfden avond te Amsterdam kan plaats hebben. Afzonderlijke stukken, geen bijvoegsels zijnde, mogen niet met het Nieuwsblad verzonden worden."

„5°. Hij is belast met de correspondentie en de dagelijksche verzending der brieven en aanbiedingen welke uit de advertentiën voortvloeien."

„6°. Hij levert uiterlijk den 15n Januari en den 15n Juli bij den Penningmeester der Vereeniging de kwitantiën met daarbij behoorende lijsten in van de in het voorafgaande halfjaar geplaatste exemplaren en advertentiën."

„7°. Bij alle verschillen met de inzenders van stukken, zoowel als van de advertentiën welker plaatsing bezwaar kunnen

opleveren, of bij geschillen met den drukker, is hij gehouden het Bestuur te raadplegen."

„8°. Hij verbindt zich geene andere betrekking daarnevens te aanvaarden zonder toestemming van het Bestuur."

„INHOUD."

„*I. Officiëel gedeelte.*"

„1°. Mededeelingen van het Bestuur der Vereeniging, van de Besturen der instellingen onder haar beheer, van het Bestelhuis voor den Nederl. Boekhandel en van de Commissie tot regeling van het vertalingsrecht."

„2°. Mededeelingen van Prov. Correspondenten der Vereeniging, omtrent faillissementen, hun afloop, onderhandsche accoorden, enz. enz."

„*II. Niet officiëel gedeelte.*"

„1°. Alphabetische lijst der nieuwe uitgaven (boeken, kaarten, platen, muziek) in Nederland en Nederl. Indië. Deze in ieder nommer."

„2°. Lijst der prospectussen en inteekenlijsten, boekverkoopingen en afloop der fondsveilingen met prijzen."

„3°. Lijst der boekaankondigingen in dagbladen en tijdschriften, in alphabetische orde naar de namen der uitgevers. Deze éénmaal in de maand."

„4°. Overname uit de Staatscourant van de maandelijksche lijst der boekwerken, enz. geregistreerd volgens de Auteurswet van 28 Juni 1881."

„5°. Lijst der voornaamste in het buitenland verschenen boekwerken. Deze zoo mogelijk in elk nommer."

„6°. Advertentiën, te rangschikken naar den inhoud. Hierop wordt iedere maand een register gegeven, in alphabetische orde, naar de namen der inzenders."

„7°. Gemengde berichten, uitsluitend betreffende den boek-

handel en de aanverwante vakken, de rechtspraak, zoo binnen- als buitenlandsch, in zaken van den boekhandel en voornamelijk omtrent het auteursrecht. (Geen kritiek van boekwerken, tenzij deze op bovenstaande onderwerpen betrekking hebben.)"

„8°. Ingezonden stukken, uitsluitend betreffende den boekhandel en de aanverwante vakken. Wanneer zij persoonlijkheden bevatten, moeten de stukken in behoorlijken vorm zijn gesteld en door de schrijvers voluit worden onderteekend."

„In het begin van ieder kwartaal wordt bij het Nieuwsblad verzonden eene Alphabetische Lijst der nieuwe uitgaven in Nederland en Nederl.-Indië in het vorige kwartaal verschenen, en eene Lijst der in hetzelfde kwartaal ter vertaling aangeteekende boeken."

„Het jaarlijksch Register op het geheele Nieuwsblad wordt, met den algemeenen titel, in Januari verzonden."

„Vorm en Prijs."

„Het Nieuwsblad voor den Boekhandel wordt uitgegeven tweemaal 's weeks, ongeveer schrijfformaat, in bladen van 4 à 8 bladz. van 2 kolommen, verdeeling en letter als in de laatste jaren is gevolgd."

„De leden der Vereeniging ontvangen het Nieuwsblad voor den Boekhandel gratis, behoudens het bepaalde in Art. 13 al. 2 van het Reglement."

„De abonnementsprijs voor niet-leden is *f* 2.50 per kwartaal, franco per post."

„Prijs der advertentiën voor leden der Vereeniging en voor geabonneerden: 1—5 regels *f* 0.50 en verder 5 cents per regel; voor niet-geabonneerden of advertentiën door geabonneerden voor anderen geplaatst: 1—5 regels *f* 0.75 en verder 15 cents per regel. Groote letters en afbeeldingen naar de plaatsruimte

die zij innemen. De afdeeling gevraagde en aangeboden boeken: 10 cents per regel. Alles zonder eenige korting, ook bij herhaalde plaatsing.„

„Deze bepalingen treden in werking 1 Januari 1885.„

„Aldus vastgesteld door het Bestuur der Vereeniging ter bevordering van de belangen des boekhandels.„

„*Namens het Bestuur:*„
„J. K. Tadema, *Voorzitter.*„
„Amsterdam, Dec. 1884.„ „N. G. van Kampen, *Secretaris.*„

Ten slotte volgt hier eene opgave van de saldo's van rekening, die sedert het Nieuwsblad met Januari 1870 door de Vereeniging werd uitgegeven, op hare rekening konden worden overgebracht:

Januari-Juli 1870	*f* 594.10	1)	Juli 1877-Juli 1878	*f* 2246.78^{5}	
Juli 1870-Juli 1871	„ 1153.48	1)	„ 1878 „ 1879	„ 3218.38	
„ 1871- „ 1872	„ 1712.71	1)	„ 1879 „ 1880	„ 2586.77	
„ 1872- „ 1873	„ 183.14		„ 1880 „ 1881	„ 2373.76^{5}	2)
„ 1873- „ 1874	„ 262.87		„ 1881 „ 1882	„ 2046.29^{5}	2)
„ 1874- „ 1875	„ 512.76^{5}	3)	„ 1882 „ 1883	„ 2288.20^{5}	2)
„ 1875- „ 1876	„ 559.32	3)	„ 1883 „ 1884	„ 2215.26^{5}	
„ 1876- „ 1877	„ 1672.59^{5}				

Ofschoon in geenerlei betrekking hoegenaamd tot het Nieuwsblad voor den Boekhandel, verscheen op dit gebied dd. „Amster-

1) Verschil van boekhouding is oorzaak dat deze cijfers niet voorkomen op de Rekeningen der Vereeniging.

2) Deze drie saldo's zijn telkens overgebracht op de volgende Rekeningen van het Nieuwsblad.

3) Voor de eerste maal werden deze beide saldo's gelijktijdig gebracht op de Rekening der Vereeniging, vermoedelijk omdat op 1 Januari 1875 het Nieuwsblad haar onbezwaard eigendom was geworden.

dam, den 15 Julij 1847," bij den uitgever L. Romijn, in de Kalverstraat over de St. Luciënsteeg, 205, een „Prospectus, van een nieuw uit te geven Weekblad, voor den Boekhandel, onder den titel van: *Algemeen Boekhandelsblad*" [1]. Te beginnen met 1 Augustus zou wekelijks een nummer worden uitgegeven in kwarto formaat, ter grootte van een half vel druk mediaan, tegen den prijs bij abonnement van 5 Gld. in het jaar, of *f* 1.25 in de drie maanden. Het blad zou *alles* gratis mededeelen wat door geabonneerden franco aan de redactie zou worden toegezonden, en melding maken van te houden boek- en kunstverkoopingen bij het ontvangen van catalogussen; overigens zou het al datgeen bevatten wat zoowel binnen- als buitenslands in den handel merkwaardigs mocht voorkomen, zoudende het de redactie steeds welkom zijn hiertoe bijdragen te ontvangen. De twee eerste nummers zouden gratis worden verzonden, en belanghebbenden werden vriendelijk uitgenoodigd hetgeen zij in die nummers wilden geplaatst hebben vóór het einde van Juli in te zenden. Niet-geabonneerden zouden advertentiën kunnen doen plaatsen tegen 5 Cents per regel, en 35 Cents zegelrecht voor elke advertentie.

Het proefblad, of N°. *Specimen*, zooals het heette, verscheen hierop met de dagteekening van 1 Augustus onder den titel van *Algemeen Boekhandelsblad. Te Amsterdam, bij L. Romijn*, 4 blz. 4°, in 2 kol., met 2 zegelmerken: „1 C. Noord-Holland" en „Te Zegelen." In het hoofd las men: „Dit Blad verschijnt elken Vrijdag, te beginnen met 1 October. — De abonnementsprijs is *f* 1.25 per 3 maanden. — Bijdragen, mits geene Advertentiën zijnde, worden gratis opgenomen. — Advertentiën ook gratis, mits 35 Cent remboursement voor Zegelregt. — Niet-geabonneerden betalen elke advertentie, beneden de 16 regels, *f* 1, met inbegrip van Zegelregt; elke regel meer 5 Cent. — Advertentiën, beneden de 9 regels, 5 Cent de regel, met 35 Cent Zegel. — Brieven franco te adresseren aan de Redactie

---

[1]) In den Catalogus der Bibliotheek van de Vereeniging. 1855, blz. 8, N°. 32, en 1885, blz. 15, ten onrechte opgegeven als „Algemeen Boekhandelaarsblad."

van het Boekhandelsblad." In een „Berigt" werd verder medegedeeld dat de al dadelijk gezonden „Bijdragen" verre de verwachting hadden overtroffen en de gegronde hoop deden koesteren deze onderneming tot stand te kunnen brengen. Intusschen werd den geëerden toezenders onder het oog gebracht, dat gratis te plaatsen stukken zoo beknopt mogelijk moesten gesteld zijn, en derwijze, dat zij onder de „Algemeene Berigten" konden worden geplaatst, want als advertentiën zou er 35 Cts. zegelrecht van worden geheven. „Het volgende Blad, No. 1. van den te beginnen Jaargang, dat met Primo October" zou verschijnen [1]), zou niets meer gratis opnemen dan hetgeen door geabonneerden werd ingezonden, om, hetzij onder de „Gemengde Berigten," of als Advertentie tegen betaling van 35 Cts. zegelrecht te worden geplaatst. Van lieverlede, heette het eindelijk, zou aan deze onderneming al de uitbreiding worden gegeven waarvoor zij vatbaar was. En nu bevatte dit nummer zoogenaamde „Gemengde Berigten" (opgave van „uitgekomen boeken"), „Aankondiging van Vertalingen," en „Advertentien."

Wat er verder van deze uitgave is terecht gekomen bleef mij onbekend.

In November 1852 verscheen evenzoo een *Advertentie-Blad van den Boekhandel. Te 's Gravenhage bij de Erven Doorman. — Gedrukt bij C. Blommendaal.* 4 blz. folio, in 3 kol., met twee zegelmerken: „2 C. Zuid-Holland" en „Te Zegelen." In het hoofd las men: „De uitgave van deze Courant zal wekelijks geschieden door de boekhandelaren De Erven Doorman, te 's Gravenhage. Abonnementen worden aangenomen tegen den prijs van 35 cents voor 13 nommers (drie maanden), en franco per post 48 cents." — „De prijs van de advertentiën is tien cents per gewonen regel, behalve het zegelregt en de briefport; groote letters worden berekend naar de plaats die ingenomen wordt. — Elk nommer is ook afzonderlijk te bekomen, tegen be-

[1]) Het Prospectus intusschen sprak van „twee eerste Nommers" die gratis zouden worden verzonden.

taling van $2^1/_2$ cents voor het halve en 4 cents voor het geheele blad." In N°. 1, mij welwillend ter inzage verstrekt door den Heer A. C. Kruseman, werd bovendien in een „Berigt" medegedeeld, dat „duizend Exemplaren van elk nommer — voortdurend gratis en Franco per post (zouden) gezonden worden aan de Staten-Generaal, Ministeriën, Provinciale Gouvernementen, Akademiën, Lees-Museums, Bibliotheken, Letterkundige Instellingen, Societeiten, Hôtels, Spoorweg-Stations, Stoombooten, voorname Logementen en Koffijhuizen in al de Steden van het Rijk. Belangstellenden (hadden) daartoe hunne adressen franco aan (den uitgever), te 's Gravenhage, in te zenden." — „Ook (zou) gezorgd worden voor eene voldoende verspreiding van deze Courant in de Oost- en West-Indische Koloniën, benevens België." — „Door de krachtige ondersteuning van den boekhandel en het groot aantal geabonneerden (werden) van dit blad (toen) reeds twee duizend en vijfhonderd exemplaren in al de Steden van het Rijk en buitenlands verspreid." Jammer maar, dat in weerwil van die ruime verspreiding, de Bibliotheek der Vereeniging niet alleen geen exemplaar, maar zelfs geen enkel nummer, van dit Advertentie-Blad rijk is. En, daar dit blad geen dagteekening draagt, zou de tijd van zijn bestaan moeielijk zijn te bepalen, wanneer niet uit eene advertentie van De Erven Doorman, dd. 12 October 1852, in het Nieuwsblad van Donderdag 21 October 1852, N°. 43, blz. 3, kol. 1, bleek, dat het blad toen „binnen weinige dagen" zou verschijnen; in N°. 50, van Donderdag 9 December 1852, kondigde de uitgever in dato 6 December aan, dat in die week het vijfde nommer zou worden verzonden. Van dit N°. 5 zag ik indertijd een exemplaar van den Heer J. P. J. W. Korndörffer, den Bibliothecaris der Koninklijke Militaire Academie te Breda, en zelf ben ik in het bezit van N°. 8. Op eene aanvraag om nadere inlichtingen omtrent dit blad bleef de Heer C. Blommendaal den Heer R. W. P. De Vries het antwoord schuldig.

In dato „Zierikzee, 20 December 1855" verzond de uitgever P. D. J. Quanjer een „Prospectus en wijze van uitgaaf van

De Boekverkooper. Proefnummer." *Gedrukt bij P. D. J. Quanjer, te Zierikzee.* 2 blz. dubbel 8°., in 3 kol., ongezegeld. In dit proefnummer werd medegedeeld dat De Boekverkooper te beginnen op Zaterdag 5 Januari 1856 wekelijks geregeld zou worden uitgegeven. Het doel van dit blad was om den boekhandelaar op voordeelige wijze gelegenheid te geven zijne uitgaven aan te kondigen, en het lezend publiek zonder veel kosten op de hoogte te houden van de verschillende boeken die van tijd tot tijd het licht zagen. En dit prospectus, alom gratis verspreid, deed zien op welke wijze de uitgever zijn doel hoopte te bereiken. De prijs van deze courant was bepaald op slechts 30 Cts., fr. p. p. 45 Cts. in de drie maanden, terwijl zoo noodig een bijblad gratis aan geabonneerden zou worden uitgereikt. Aangaande de wijze van aankondigen, verwees de uitgever zijne vakgenooten naar zijne gelijktijdig per couvert verzonden circulaire. Dit proefnummer nu bevatte slechts 12 advertentiën. Verder is mij omtrent dit blad niets bekend.

In de maand September 1868 verscheen N°. 1 van *De Kolporteur. Gewijd aan de belangen des Boekhandels en aanverwante vakken. Snelpersdruk van Kröber, Heybrock & Hötte, te Amsterdam;* 4 doorloopend genummerde blz. folio, in 2 kol., met één zegelmerk: „1 C. Noord-Holland." In het hoofd las men: „De uitgave van dit blad geschiedt maandelijks door B. Eisendrath, te Amsterdam, aan wien men de Advertentiën uiterlijk tot den 20sten van elke maand franco kan toezenden. Ingezonden stukken, wenken of andere bescheiden worden ingewacht bij D. Allart, Haarlemmerdijk over de Heerenmarkt." — „De Abonnementsprijs is 40 Cents per kwartaal, de Bijvoegsels daaronder begrepen. De prijs der Advertentiën voor Geabonneerden van 1—10 regels 30 Cents, elke regel meerder 3 Cents. Niet-geabonneerden betalen van 1—10 regels 50 Cts., elke regel meerder 5 Cents. Het zegelregt à 35 Cents wordt voor iedere plaatsing berekend." In eene „Inleiding" tot dit blad wordt

herinnerd, hoe „in September 1867 de Boekverkoopers-Vereeniging *Ons Doel*, te Amsterdam, eene Circulaire (zond) aan Heeren uitgevers en Boekhandelaren in Nederland, om hen bekend te maken met de strekking en de bedoelingen van deze Vereeniging, en wat aanleiding tot hare oprichting (had) gegeven, hen tevens verzoekende er zich als lid bij aan te sluiten, ten einde door gezamenlijke pogingen het verlangde doel te bereiken, dat hoofdzakelijk en in de eerste plaats (zou) bestaan in het tegengaan van alle willekeurige handelingen van wege het publiek, zoo wel tegenover den Uitgever en Boekhandelaar-debitant, als tegenover den Kolporteur [1]), die er zich op (toelegden) ten hunnen voordeele zoowel Uitgever als Debitant, door bedriegerijen het geld af te zetten en het publiek te misleiden." — „Na eenige gunstige resultaten te dier zake verkregen te hebben — [geen Inteekenaar (werd sedert) meer aangenomen dan (na) behoorlijk door den Boekhandelaar te zijn onderzocht] — (hadden) eenige leden besloten tot de uitgave van een blad, voorloopig maandelijks verschijnende, dat een doelmatig middel (zou) zijn, om den Boekhandel zooveel mogelijk te vrijwaren zoowel tegen de kwade praktijken van de Kolporteurs, als tegen de willekeurige handelingen van het publiek, die [2]) hunne handteekening hebben gegeven en die verbreken ten koste eener luim of onverschilligheid. (Hoorde) men toch schier niet dagelijks uit den mond van dezulken: „De Boekhandelaar doet me geen kwaad, het bedrag is te gering; de kosten zijn te hoog om ons te vervolgen en te dwingen, en de regter stelt ons in het gelijk?" En inderdaad, van dat standpunt (hadden) ze geen ongelijk; immers alle inmenging in regtszaken (was) in ons land te duur en dikwijls te onbestemd door de uitspraak van den bevoegden regter. Maar in diens plaats (zoude De Kolporteur) de publieke opinie stellen; deze (zou) regter zijn en noodzaken dáár, waar de praktijk te kort (schoot). Zij — de publieke opinie — (was) de hefboom en (zou) menigeen afschrikken om niet zoo ligtvaardig zijne hand

[1]) Lees: *de Kolporteurs*, want anders is de bedoeling van den zin niet te verstaan.

[2]) Lees: *dat zijne handteekening heeft gegeven en die verbreekt* enz., enz.

te leenen tot eene teekening, die hij in zijne grilligheid ten voordeele van den Kolporteur (deed), om — zoo hij (voorgaf) — van diens lastig aanzoek bevrijd te worden. Aan de andere zijde (zou) hij ondervinden, dat de handteekening van een eerlijk man zijn zegel is, en hij die niet ligtvaardig mag verbreken. — Te dien einde (zouden) onder de rubriek Waarschuwingen de namen en woonplaatsen der Inteekenaren voorkomen, die òf niet (betaalden), òf de vervolgen van die werken, waarop zij (hadden) ingeteekend, willekeurig (weigerden); wijders (zouden) de Kolporteurs er in worden aangewezen, die zich aan oneerlijkheid en bedrog schuldig (maakten)." Verder zou De Kolporteur zich in het bizonder inlaten met al wat op de kolportage in den boekhandel betrekking had.

In het hoofd van N°. 2, van October 1868, was reeds de tijd voor de inzending van advertentiën van den 20sten tot den 25sten van iedere maand verschoven, en de waarschuwing „Groote letters naarmate de ruimte die zij beslaan" was er bij gevoegd. In N°. 6, van Februari 1869, waarin de naam van D. Allart, als adres voor in te zenden stukken, niet meer voorkomt, werd intusschen medegedeeld, hoe „toenemende drang van alle zijden" den uitgever had doen besluiten, om het blad voortaan tweemaal 's maands, den 1sten en den 15den, tegen den verhoogden prijs van 70 Cts. per kwartaal, het licht te doen zien; het gevolg was, dat van deze verandering in het hoofd van N°. 7, insgelijks van Februari 1869, voor het eerst mededeeling werd gedaan, zoo ook dat de advertentiën voortaan uiterlijk den 12den en den 25sten van iedere maand moesten worden ingezonden, en dat de prijs voor elken regel meer dan tien 5 Cts. was; voor niet-geabonneerden werd die prijs voor 1—10 regels verhoogd tot *f* 1, en voor elken regel meer tot 15 Cts. Dat de oplaag van De Kolporteur 400 exemplaren groot was blijkt tevens uit een „Berigt" aan het hoofd van dit nummer. Eerst met N°. 9, van 15 Maart 1869, kreeg het blad zijne vaste dagteekening. Toen met N°. 16, van 1 Juli 1869, het blad ontheven werd van de zegelbelasting, werd aan abonnenten de gelegenheid gegeven iedere maand gratis eene advertentie te plaatsen van 1—10 regels, terwijl

voor meer regels slechts 3 Cts. zou worden in rekening gebracht; gelijktijdig werd het adres: „*Snelpersdruk. — de Roever-Kröber-Bakels. — Amsterdam.*"

Nadat N°. 18 op 1 Augustus 1869 was verschenen, zag N°. 1 van den Tweeden Jaargang op 15 Augustus 1869 het licht. Gedurende den loop van dien Tweeden Jaargang ging De Kolporteur uit de handen van slechts „eenige leden" van Ons Doel, met 1 December 1869 over in eigendom bij die Vereeniging, en werd toen haar orgaan. Dit feit lokte van zekere zijde verzet uit, dat zich 25 Januari 1870 openbaarde in de uitgave van een schier gelijkvormig orgaan onder den titel van: *De Oude Kolporteur. Gewijd aan de belangen des Boekhandels en aanverwante vakken. Gedrukt bij D. Allart, te Amsterdam* (verg. hierboven); 4 doorloopend genummerde blz. folio, in 2 kol. In het hoofd las men [1]: „De uitgave van dit blad geschiedt den 25sten van elke maand door D. Allart, te Amsterdam, aan wien men de Advertentiën uiterlijk den 22sten franco kan toezenden. Ingezonden stukken, wenken of andere bescheiden worden ingewacht bij bovengenoemden Uitgever". — „De Abonnementsprijs is 40 Cents per Kwartaal. Advertentiën voor Geabonneerden van 1—10 regels ééns in de maand gratis, elke regel meer 3 Cents. Niet-Geabonneerden 5 Cents per regel". De Oude Kolporteur heeft evenwel slechts een kortstondig bestaan gehad; het nummer van 25 October 1870 moet het laatste zijn geweest; toen werd het blad met De Kolporteur vereenigd, en ontvingen de vroegere abonnés als vervolg N°. 7, van 7 November 1870, — de uitgave toch had sedert op den 7den en 22sten plaats — van laatstgenoemd blad; voortaan konden geabonneerden eens in de maand gratis hunne advertentiën, van welken omvang ook, doen opnemen; voor niet-geabonneerden was de prijs 5 Cents per regel. Intusschen had De Kolporteur sedert N°. 15, van 15 Maart 1870, getracht eene *Lijst van aanbiedingen voor den Nederlandschen Boekhandel* aan zijne uitgave te verbin-

[1]) Blijkens mijne aanteekeningen zag ik verscheidene jaren geleden slechts het nummer met de blz. 37—40.

den volgens de voorwaarden in genoemd nummer aangegeven.

„Van onderscheidene zijden daartoe aangezocht, en, om „De Kolporteur" aan zijne roeping te doen beantwoorden", aarzelde de uitgever niet „een stoute greep te doen, (namelijk) om te beginnen met den Vierden Jaargang, de Uitgave Wekelijks en wel des Zaturdags te doen plaats hebben", tegen den prijs van *f* 1.20 per drie maanden. Maar op dit voornemen, in N°. 15, van 7 Maart 1871, voor het eerst aangekondigd, werd reeds teruggekomen in N°. 22, van 22 Juni 1871, want „door eenige geachte Confraters (was) de opmerking gemaakt, dat (het) blad, door het iedere week uit te geven, een groote Concurrent zou worden voor het Nieuwsblad voor den Boekhandel". Verviel alzoo deze voorgenomen verandering, in N°. 8, van 10 November 1871, deelde de uitgever mede, hoe hij „door onderscheidene Heeren Abonnenten opmerkzaam gemaakt, dat het beter ware met het einde van het jaar het kwartaal afgesloten te hebben, om jaarlijks te doen inbinden, ook met het oog op nieuwe Abonnenten die met 1 Januarij het blad (wenschten) te ontvangen, — in deze maand 3 Nommers en ook in de volgende maand 3 Nommers" zou geven. Vandaar dat de 5de jaargang van De Kolporteur inging met Januari 1872. Met N°. 5, van 7 Maart 1872 — eigenlijk reeds met N°. 3 — werd het adres: „*Gedrukt bij De Roever-Kröber-Bakels, te Amsterdam*". — „Een nieuwe redactie die het blad meer zaakrijk en productief (zou) maken" trad met N°. 13, van 7 Juli 1872, op.

Sedert het begin van den 6den jaargang, Januari 1873, werd het blad „*Gedrukt bij D. Allart, te Amsterdam*", en die verwisseling van drukker bracht eene wijziging van uiterlijk mede; en nadat een jaar later, reeds met N°. 2, van 22 Januari 1874, aan belanghebbenden het verzoek was gedaan om „alle advertentiën, brieven of toezendingen van Bijdragen, of wat met (het) Blad in betrekking (stond) — door *bijzondere omstandigheden*, regtstreeks toe te zenden aan" genoemden boekhandelaar, op den Haarlemmerdijk, trad deze met N°. 9, van 7 Mei 1874, als uitgever op, en bleef dit tot het einde van dat jaar. Wel bleef hij toen nog twee jaar drukker van het blad, maar bij

het begin van 1875 werd J. H. Héman uitgever; in de mededeelingen in het hoofd kwamen toen eenige wijzigingen (zie ook N°. 3 van 1875 en N°. 1 van 1876): alle inzendingen moesten uiterlijk 4 dagen voor de uitgave plaats hebben; de prijs der advertentiën werd voor geabonneerden op 5 en voor niet-geabonneerden op 10 Cents per regel gesteld; terwijl afzonderlijke nummers voor 15 Cents werden verkrijgbaar gesteld; onder de mededeelingen las men: „*Bureel Anjeliersstraat* (sedert N°. 7 *Bureel: Anjelierstraat*) *bij de Violettenstraat, OO* 413 (sedert N°. 4 *OO* 44, want het was in de dagen der vernummering), *te Amsterdam*".

„Van velen — herhaaldelijk aangezocht „*De Kolporteur*" meermalen te laten verschijnen", kwam de redactie in N°. 8, van 22 April 1875, evenals vier jaren vroeger, met een dergelijk plan voor den dag; doch ook nu bleef het bij het voornemen, want, zooals in N°. 12, van 22 Juni 1875, werd medegedeeld, ofschoon de meesten der abonnés de wekelijksche uitgave verlangden, „wegens wenken" der redactie gegeven en die zij zeer op prijs stelde, besloot zij daartoe niet over te gaan. Toen evenwel met 1 October 1876 de prijs zoowel van het abonnement als van de advertentiën van het Nieuwsblad werd verhoogd, deelde de redactie in N°. 18, van 22 September 1876, mede, dat zij „ten gerieve van den Boekhandel en alle daaraan verwante vakken, ter voorkoming van verdere willekeurige verhooging, of soms uit eene beurs-speculatieve verlaging, om in den val te lokken, — als ook op aanzoek van eenige H.H. Boekhandelaren" had besloten het „Blad meer dienstbaar te maken aan het adverteeren". Met Januari 1877 zou daarom De Kolporteur wekelijks 's Woensdags worden uitgegeven tegen den prijs van *f* 1.25 per kwartaal, franco door het geheele rijk; ieder abonné zou elk kwartaal aanspraak hebben op 100 regels gratis voor advertentiën; overigens zou de prijs der advertentiën dezelfde blijven. Toen nu deze verandering in werking trad werd het blad „*Gedrukt bij Joh. Visser, Amsterdam*", en die verandering van drukker bracht natuurlijk eene wijziging van uiterlijk mede (zie ook N°. 20), terwijl de mededeelingen in het hoofd belangrijk werden veranderd (zie

ook N°. 2). Met N°. 6, van 7 Februari 1877, werd intusschen de titel gewijzigd in: *De Kolporteur, Nieuws- en Advertentieblad. Gewijd aan de belangen des Boekhandels en aanverwante vakken.* Wel werd hierop in N°. 13, van 28 Maart 1877, gesproken van afgunstigen, die „liever den ondergang dan wel de opkomst en het voortbestaan van" het blad wenschten, en van „geheime en onedele pogingen, (om) „De Kolporteur" te doen vallen — maar niets deed nog vermoeden dat die val een half jaar later werkelijkheid zou zijn geworden. In N°. 26, van 27 Juni 1877, deelde de drukker van het blad, Joh. Visser, mede, hoe „door onverwacht vertrek van den Heer J. H. Héman naar het Buitenland," dit nummer „een paar dagen later dan gewoonlijk" verscheen; hoe „de Heer Héman (hem) de uitgave van „de Kolporteur" (had) overgedragen." Onder de mededeelingen in het hoofd luidde het dan ook: „*Bureel*: *Kloveniersburgwal bij de Hoogstraat, K* 40, *te Amsterdam.*" Drie maanden later evenwel, in N°. 39, van 26 September 1877, berichtte Joh. Visser „zijnen geachten geabonneerden, dat hij besloten (had) met dit nummer de uitgave van „de Kolporteur" te staken. Voor 3 maanden geleden onder niet zeer voordeelige omstandigheden deze nalatenschap van den Heer J. H. Héman, bij zijn vertrek naar Amerika aanvaard hebbende, (was) hij tot de overtuiging gekomen tijd en moeite beter te kunnen besteden, dan dien verder te wijden aan de ontcijfering van den warboel dien hij gevonden (had)."

Onder de dagteekening van Donderdag 23 Juli 1874 verscheen N°. 1 van een *Advertentieblad voor den Nederl. Boekhandel. Uitgave van Weijtingh & Brave. Snelpersdrukkerij van G. G. Brugman. — Amsterdam.* 2 blz. folio, in 2 kol. In het hoofd las men: „Dit blad verschijnt elken Donderdag. Advertentiën tot uiterlijk des Woensdags één uur franco in te zenden aan den drukker dezes." — „Abonnementsprijs *f* 2.— per jaar. Prijs der Advertentiën van 1—6 regels 30 Cts., elken regel meer 5 Cts. Groote letters naar plaatsruimte. Prospect. 2½ Ct. p. regel." De tweede bladzijde van dit eerste nummer

bevatte een Prospectus, waarvan de korte inhoud weldra als „Berigt" aan het begin van een tweede N°. 1, onder de dagteekening van 13 Augustus 1874, in 4 blz. folio verschenen, werd geplaatst. De omstandigheid, zoo heette het daarin, dat vele advertentiën betreffende nieuwe uitgaven op het gebied van wetenschap, enz., in die lange reeksen van aankondigingen, waarmede de meest gevraagde bladen dagelijks waren opgevuld, vaak onopgemerkt bleven, had de uitgevers op de gedachte gebracht een weinig kostbaar advertentieblad in het leven te roepen, dat uitsluitend zijne kolommen open stelde voor nieuws, betreffende den Boekhandel en aanverwante vakken. Het zou wekelijks verschijnen op een heel of half vel, naarmate er meer of minder aanvraag tot het opnemen van advertentiën was. Ten gerieve van den boekenkooper zoowel als van den debitant, zouden behalve advertentiën, ook prospectussen van nieuwe werken, ter keuze van den uitgever worden opgenomen, terwijl de rubriek „pas verschenen of te verschijnen werken of herdrukken" elk nummer zou besluiten. Dat het blaadje, gesteund door welwillende medewerking, die met grond van den boekhandel mocht verwacht worden, spoedig in veler handen mocht zijn, dat het zijne plaats mocht vinden op de leestafels en in de leesgezelschappen, in alle beschaafde kringen, kortom overal, vooral ook op de winkeltoonbank, was de wensch van de uitgevers. Onderaan hun prospectus deelden deze nog mede, dat, terwijl het abonnement voor één exemplaar 2 Gld. 's jaars was, op elk exemplaar bovendien 25 pct. korting werd toegestaan; dat afzonderlijke nummers niet verkrijgbaar waren; dat advertentiën bij abonnement van 500 regels 4½ Ct., van 1000 regels 4 Ct., per regel zouden worden berekend; dat aankondigingen van wonderpakketten en dergelijke zonder korting voor den boekhandel, niet werden opgenomen. — Van dit Advertentieblad nu „is slechts één jaar verschenen."

AMSTERDAM, Aug. 1885.

Mr. W. P. SAUTIJN KLUIT.

DATE DUE

ILL DUE	FEB 1 8 1998		

GAYLORD PRINTED IN U.S.A.